

Установа адукацыі
«Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт
імя Максіма Танка»

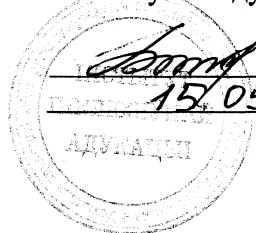
Інстытут інклюзіўнай адукацыі
Кафедра спецыяльнай педагогікі

(рэг. № 28-2-388-2023 дата)
29.05.23.

УЗГОДНЕНА
Загадчык кафедры
спецыяльнай педагогікі

 Забеліч Дз. М.
11.05. 2023 г.

УЗГОДНЕНА
Дырэктар Інстытута
інклюзіўнай адукацыі

 Хітрук В. В.
15.05. 2023 г.

**ЭЛЕКТРОННЫ ВУЧЭБНА-МЕТАДЫЧНЫ КОМПЛЕКС
ПА ВУЧЭБНАЙ ДЫСЦЫПЛІНЕ
«МЕТОДИКА ПРЕПОДАВАНИЯ РУССКОГО,
БЕЛОРУССКОГО ЯЗЫКОВ, ЧТЕНИЯ»**

МЕТОДИКА ВЫКЛАДАНИЯ БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ, ЧЫТАННЯ

для спецыяльнасці 1-03 03 08 Алігафрэнапедагогіка

Складальнік: Хвайніцкая В.Ч., старшы выкладчык

Разгледжана і ўзгоднена
на пасяджэнні Савета БДПУ « 25 » 05 2023, пратакол № 9

ЗМЕСТ

ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА	3
РЭКАМЕНДАЦЫІ ПА ВЫКАРЫСТАННІ ЭЛЕКТРОННАГА ВУЧЭБНА-МЕТАДЫЧНАГА КОМПЛЕКСУ	6
1. ТЭАРЭТЫЧНЫ РАЗДЗЕЛ	7
ЛЕКЦЫІ	7
Тэма 1. Стан і задачы методыкі выкладання беларускай мовы як навукі	7
Тэма 2. Беларуская мова як вучэбны прадмет у школах Рэспублікі з беларускай і рускай мовай навучання	12
Тэма. 3. Праблема двухмоўя (білінгвізму) пры навучанні мове ў школах Рэспублікі Белару	15
Тэма 4. Навучанне аўдзіраванню як уменню ўспрымаць на слых і разумець беларускае маўленне	19
Тэма 5. Навучанне гаварэнню як уменню ўдзельнічаць у зносінах	22
Тэма 6. Сутнасць і месца перакладу	27
Тэма 7. Навучанне чытанню і пісьму як відам маўленчай дзейнасці па-беларуску	31
Тэма 8. Спецыфіка фарміравання правапісных уменняў і навыкаў у вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю ў школах з беларускай і рускай мовамі навучання	37
2. ПРАКТЫЧНЫ РАЗДЗЕЛ	43
2.1. Змест практычных заняткаў	43
Практычныя заняткі № 1 (2 гадзіны)	43
Практычныя заняткі № 2 (2 гадзіны)	45
Практычныя заняткі № 3 (2 гадзіны)	47
Практычныя заняткі № 4 (2 гадзіны)	48
Практычныя заняткі № 5 (2 гадзіны)	49
Практычныя заняткі № 6 (2 гадзіны)	51
Практычныя заняткі № 7 (2 гадзіны)	52
Практычныя заняткі № 8 (2 гадзіны)	53
Практычныя заняткі № 9 (2 гадзіны)	55
Практычныя заняткі № 10 (2 гадзіны)	57
Практычныя заняткі № 11 (2 гадзіны)	59
Практычныя заняткі № 12 (2 гадзіны)	61
2.2. Змест лабараторных заняткаў	62
3. РАЗДЗЕЛ КАНТРОЛЮ ВЕДАЎ	63
3.1. Пытанні да заліку	63
3.2. Пытанні да экзамену	64
4. ДАПАМОЖНЫ РАЗДЗЕЛ (вучэбная праграма)	66

ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА

Электронны вучэбна-метадычны комплекс па вучэбнай дысцыпліне «Методыка выкладання беларускай мовы, чытання» прызначаны для студэнтаў, якія навучаюцца па спецыяльнасці 1-03 03 08 Алігафрэнапедагогіка.

Комплекс прызначаны для азнаямлення студэнтаў з праграмным зместам вучэбных прадметаў «Беларуская мова» і «Літаратурнае чытанне» ў спецыяльнай школе, спецыяльнай школе-інтэрнаце для вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю вывучэння будучымі алігафрэнапедагогамі методыкі выкладання дадзеных прадметаў вучням з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю з улікам сучасных умоў арганізацыі спецыяльнай адукацыі.

Вывучэнне вучэбнай дысцыпліны «Методыка выкладання беларускай мовы, чытання» прадугледжвае фарміраванне ў студэнтаў ведаў, якія раскрываюць сутнасць сучасных тэхналогій навучання мове з пазіцыі антрапацэнтрычнай канцэпцыі моўнай адукацыі, і ўзбраенне будучых настаўнікаў практычнымі прафесійнымі ўменнямі, якія забяспечваюць магчымасць не толькі здзяйсняць навучанне беларускай мове вучняў з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю, але і ажыццяўляць з імі карэкцыйна-развіццёвую работу.

Мэта вывучэння вучэбнай дысцыпліны – авалоданне студэнтамі прафесійна значымымі ведамі, уменнямі і навыкамі, якія забяспечваюць эфектыўнае выкарыстанне сучаснай методыкі навучання беларускай мове вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю.

Падчас вывучэння студэнтамі вучэбнай дысцыпліны рэалізуюцца наступныя **задачы**:

- раскрыць тэарэтычныя аспекты методыкі навучання беларускай мове і літаратурнаму чытання вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю;
- фарміраваць практычныя ўменні рэалізоўваць методыку навучання беларускай мове і літаратурнаму чытання вучняў з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю;
- фарміраваць уменні вызначаць асаблівасці моўнага развіцця вучняў з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю і ўлічваць гэтыя асаблівасці падчас навучання беларускай мове і літаратурнаму чытання ў умовах розных тыпаў устаноў адукацыі.

Патрабаванні да кампетэнцый па дадзенай вучэбнай дысцыпліне знаходзяць выражэнне ў ведах і ўменнях, якімі павінны авалодаць студэнты.

У выніку вывучэння вучэбнай дысцыпліны студэнт павінен *ведаць*:

- тэарэтычныя асновы навучання беларускай мове і літаратурнаму чытання вучняў з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю;
- змест і асаблівасці методыкі навучання беларускай мове і літаратурнаму чытання вучняў з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю (праграма першага аддзялення спецыяльнай школы, спецыяльнай школы-інтэрната для вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю);
- патрабаванні да ўзроўню падрыхтоўкі вучняў з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю па беларускай мове і літаратурным чытанні (у адпаведнасці з праграмай для першага аддзялення спецыяльнай школы, спецыяльнай школы-інтэрната для вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю);

– прынцыпы планавання і віды ўрокаў па вучэбных прадметах «Беларуская мова» і «Літаратурнае чытанне» ў першым аддзяленні спецыяльнай школы, спецыяльнай школы-інтэрната для вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю);

– асаблівасці ажыццяўлення кантрольна-ацэначнай дзейнасці з мэтай высьвятлення дасягненняў вучняў з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю па беларускай мове і літаратурным чытанні.

У выніку вывучэння вучэбнай дысцыпліны студэнт павінен

умець:

– праводзіць аналіз адукацыйных стандартаў, вучэбных праграм і вучэбных дапаможнікаў па беларускай мове і літаратурным чытанні для першага аддзялення спецыяльнай школы, спецыяльнай школы-інтэрната для вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю;

– складаць гадавое, каляндарна-тэматычнае/паўрочнае планаванне па беларускай мове і літаратурным чытанні на падставе праграм для першага аддзялення спецыяльнай школы, спецыяльнай школы-інтэрната для вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю;

– вызначаць найбольш эфектыўныя метады, прыёмы і сродкі навучання беларускай мове і літаратурнаму чытанню вучняў з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю ва ўмовах спецыяльнай школы, спецыяльнай школы-інтэрната для вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю і класаў інтэграванага навучання і выхавання;

– мадэляваць педагагічнае ўзаемадзеянне, мадыфікаваць яго з улікам узроставых і індывідуальных асаблівасцей вучняў з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю на ўроках іпазакласных занятках па беларускай мове і літаратурным чытанні ў першым аддзяленні спецыяльнай школы, спецыяльнай школы-інтэрната для вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю і ў класах інтэграванага навучання і выхавання;

– выкарыстоўваць развіццёва-выхаваўчыя магчымасці вучэбных прадметаў «Беларуская мова» і «Літаратурнае чытанне» для аптымізацыі працэсу сацыяльнай адаптацыі вучняў з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю.

У выніку вывучэння вучэбнай дысцыпліны студэнт павінен

валодаць:

– сучаснымі тэхналогіямі навучання беларускай мове і літаратурнаму чытанню дзяцей з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю;

– метадамі педагагічнай дыягностыкі з мэтай кіравання вучэбна-пазнавальнай дзейнасцю вучняў з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю пры навучанні беларускай мове і літаратурнаму чытанню;

– метадыкай распрацоўкі канспектаў урокаў разнастайных відаў у адпаведнасці з вучэбнымі праграмамі вучэбных прадметаў «Беларуская мова» і «Літаратурнае чытанне» для першага аддзялення спецыяльнай школы, спецыяльнай школы-інтэрната для вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю;

– прыёмамі праектавання і арганізацыі педагагічнага працэсу пры навучанні беларускай мове і літаратурнаму чытанню вучняў з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю;

– спосабамі арганізацыі адаптыўнага развіваючага асяроддзя пры навучанні беларускай мове і літаратурнаму чытанню вучняў з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю;

– тэхнікай распрацоўкі наглядна-метадычнага забеспячэння ўрокаў і пазакласных заняткаў па беларускай мове і літаратурным чытанні ў першым аддзяленні

спецыяльнай школы, спецыяльнай школы-інтэрната для вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю.

Дадзены электронны вучэбна-метадычны комплекс створаны для актывізацыі самастойнай дзейнасці студэнтаў, паглыблення і сістэматызацыі іх ведаў у працэсе вывучэння дадзенай дысцыпліны і падрыхтоўкі да апошняга (кантрольнага) этапу вывучэння вучэбнага прадмета – экзамену. Для ацэнкі вучэбных дасягненняў студэнтаў на экзамене выкарыстоўваецца зацверджаная Міністэрствам адукацыі Рэспублікі Беларусь 10-бальная сістэма ацэнкі.

ЭВМК «Метадыка выкладання беларускай мовы, чытання» складаецца з чатырох раздзелаў:

1. Тэарэтычны раздзел.
2. Практычны раздзел.
3. Раздзел кантролю ведаў.
4. Дапаможны раздзел.

Змест кожнага з пералічаных раздзелаў паказаны ў табліцы.

Табліца 1 – Змест раздзелаў электроннага вучэбна-метадычнага комплексу

Назва раздзела	Змест
Тэарэтычны	Тэксты лекцый Публікацыі, які змяшчаюць матэрыялы для тэарэтычнага вывучэння вучэбнай дысцыпліны
Практычны	Змест практычных заняткаў Змест лабараторных заняткаў
Кантролю ведаў	Пытанні і практычныя заданні да экзамену
Дапаможны	Вучэбная праграма па вучэбнай дысцыпліне

Асаблівасці вывучэння студэнтамі тэарэтычнага матэрыялу, падрыхтоўкі да практычных, лабараторных заняткаў і экзамену падаюцца ў «Рэкамендацыях па выкарыстанні электроннага вучэбна-метадычнага комплексу».

РЭКАМЕНДАЦЫІ ПА ВЫКАРЫСТАННІ ЭЛЕКТРОННАГА ВУЧЭБНА-МЕТАДЫЧНАГА КОМПЛЕКСУ

Авалоданне асноўнымі тэхналогіямі навучання і выхавання дзяцей з інтэлектуальнай недастатковасцю з'яўляецца фундаментам прафесійнай падрыхтоўкі будучых настаўнікаў-дэфекталагаў. Адным з абавязковых накірункаў навучання дзяцей дадзенай катэгорыі ў Рэспубліцы Беларусь з'яўляецца навучанне беларускай мове. Гэты факт абумовіў неабходнасць распацоўкі для студэнтаў Інстытута інклюзіўнай адукацыі (спецыяльнасць 1-03 03 08 «Алігафрэнапедагагіка») дзённай і завочнай форм атрымання адукацыі электроннага вучэбна-метадычнага комплексу (далей – ЭВМК) «Методыка выкладання беларускай мовы, чытання».

Прымяненне ЭВМК арыентавана на выкарыстанне аўдыторнай і пазааўдыторнай (дыстанцыйнай) форм навучання студэнтаў. Выкарыстанне апошніх накіравана на арганізацыю пераважна самастойнай работы студэнтаў і прадугледжвае, напрыклад, самастойнае вывучэнне нарматыўных дакументаў, інструктыўна-метадычных лістоў Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь, метадычнай літаратуры, рэкамендаванай для канкрэтных раздзелаў вучэбнай праграмы, выкананне рэфератыўных, практычных, творчых заданняў і г. д.

Матэрыялы ЭВМК размеркаваны па чатырох раздзелах: тэарэтычным, практычным, кантролю ведаў, дапаможным.

Тэарэтычны раздзел змяшчае лекцыйны матэрыял у адпаведнасці з тэмамі вучэбнай праграмы.

У практычным раздзеле прапануюцца распрацоўкі практычных і лабараторных заняткаў, абавязовымі кампанентамі якіх з'яўляюцца:

- тэма і мэты заняткаў;
- асноўныя пытанні для падрыхтоўкі да заняткаў;
- план заняткаў з пытаннямі і заданнямі для работы ва аўдыторыі;
- заданні для самастойнай работы (варыянты справаздачы);
- рэкамендаваная па тэме заняткаў літаратура.

У раздзеле кантролю ведаў падаецца матэрыял для выніковай атэстацыі (пытанні да заліку і экзамену).

Дапаможны раздзел уключае вучэбную праграму вучэбнай дысцыпліны «Методыка преподавания русского, белорусского языков, чтения».

Для засваення пэўнай тэмы па праграме вучэбнай дысцыпліны рэкамендуецца наступны алгарытм работы:

- знаходжанне тэмы ў вучэбнай праграме і вучэбна-тэматычнай карце раздзела, асэнсаванне месца дадзенай тэмы ў агульнай структуры вучэбнага прадмета;
- вывучэнне лекцыйнага матэрыялу па дадзенай тэме, удакладненне асноўных паняццяў;
- азнаямленне з літаратурай, прапанавай да дадзенай тэмы, паглыбленне ведаў па праблеме;
- выкананне заданняў да практычных ці лабараторных заняткаў.

1. ТЭАРЭТЫЧНЫ РАЗДЗЕЛ

ЛЕКЦЫИ

Тэма 1. Стан і задачы методыкі выкладання беларускай мовы як навукі

План:

1. Стан і перспектывы развіцця методыкі выкладання беларускай мовы. Сувязь методыкі выкладання беларускай мовы з іншымі навукамі.
2. Аб'ект, прадмет і задачы методыкі навучання беларускай мове як навукі.
3. Крыніцы развіцця і метады даследавання ў методыцы навучання беларускай мове ў спецыяльнай школе.
4. Гісторыя і актуальныя праблемы методыкі навучання беларускай мове вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю.

1. Стан і перспектывы развіцця методыкі выкладання беларускай мовы. Сувязь методыкі выкладання беларускай мовы з іншымі навукамі

Методыка выкладання беларускай мовы – асобная галіна педагагічнай навукі. Гэта практыка-арыентаваная навука, якая вызначае *стратэгію, заканамернасці, прынцыпы, змест, метады, прыёмы і формы* навучання беларускай мове і літаратурнаму чытанню. Методыка дае адказы на пытанні: для чаго вучыць, чаму вучыць, як вучыць і чаму трэба вучыць менавіта так.

Методыка выкладання беларускай мовы ў спецыяльнай школе, спецыяльнай школе-інтэрнаце для вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю (методыка навучання беларускай мове вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю) знаходзіцца ў стадыі актыўнай распрацоўкі асноўных кампанентаў. Амаль да сярэдзіны 90-х гадоў XX стагоддзя вывучэнне беларускай мовы ў спецыяльнай школе, спецыяльнай школе-інтэрнаце для вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю не ажыццяўлялася. Не існавала адпаведных праграм, вучэбных дапаможнікаў. Пачынальнікамі распрацоўкі навуковага і навукова-метадычнага забеспячэння праблемы з'яўляюцца беларускія навукоўцы І. М. Бобла, Т. Л. Ляшчынская, А. М. Змушко. Аднак на сённяшні дзень застаецца яшчэ шэраг пытанняў, якія патрабуюць распрацоўкі.

Змест методыкі навучання беларускай мове вучняў з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю вызначаецца зместам вучэбнага прадмета «Беларуская мова» ў спецыяльнай школе, спецыяльнай школе-інтэрнаце для вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю:

1. Агульныя пытанні методыкі навучання беларускай мове вучняў з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю.
2. Методыка навучання грамаце.
3. Методыка класнага і пазакласнага чытання.
4. Навучанне граматыцы і правапісу.
5. Асаблівасці выкладання беларускай мовы ў спецыяльнай школе спецыяльнай школе-інтэрнаце для вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю з рускай мовай навучання.
6. Методыка развіцця маўлення.

Стратэгія (вядучая *мэта*) моўнай адукацыі вучняў з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю заключаецца ў фарміраванні моўнай асобы, у авалоданні вучнямі мовай як сродкам зносін і пазнання навакольнага свету.

Заканамернасці засваення мовы вучнямі з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю залежаць ад ступені развіцця маўленчай сістэмы, інтэлектуальных магчымасцей, характарыстык памяці, эмацыянальнай сферы.

Вылучаюцца наступныя заканамернасці навучання мове вучняў з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю:

- працэс навучання ўлічвае патрэбнасці асобы і ўмовы сацыяльнага жыцця;
- працэс навучання абумоўлены рэальнымі пазнавальнымі магчымасцямі вучняў;
- працэс навучання патрабуе стварэння прадуктыўнага адукацыйнага асяроддзя;
- працэс навучання патрабуе мэтанакіраванага ўзаемадзеяння настаўніка і вучняў;
- змест навучання залежыць ад задач навучання;
- метады і сродкі стымулявання, арганізацыі і кантролю вучэбнай дзейнасці залежаць ад задач і зместу навучання;
- узаемасувязь усіх кампанентаў навучальнага працэсу забяспечвае трывалыя і ўсвядомленыя вынікі навучання.

Тэарэтычнымі асновамі метадыкі выкладання беларускай мовы з'яўляюцца філасофія, логіка, лінгвістыка, псіхалогія, спецыяльная псіхалогія і спецыяльная педагогіка.

Філасофія забяспечвае метадалагічныя асновы метадыкі навучання мове, разуменне мэт і задач і дапамагае адказаць на пытанне *для чаго вучыць*.

Лінгвістыка дапамагае метадыцы адказаць на пытанне *чаму вучыць*.

Педагогіка і псіхалогія дапамагаюць вызначыць шляхі і сродкі навучання і тым самым адказаць на пытанне *як вучыць*.

Логіка прапануе спосабы разважання, метады пазнання. Выкарыстанне такіх катэгорый логікі, як дэдукцыя і індукцыя прадвызначае шлях фарміравання лінгвістычных уяўленняў, заканамернасці суразмоўніцтва, што дадае інфармацыі да адказа на пытанне *як вучыць*.

Спецыяльная псіхалогія і спецыяльная педагогіка дапамагаюць адказаць на пытанне, чаму вучыць менавіта так.

Акрамя вышэйпералічаных навук метадыка выкладання беларускай мовы ў спецыяльнай школе звязана з наступнымі навукамі:

- агульная і ўзроставая псіхалогія;
- метадыка навучання мове ў пачатковых класах;
- метадыка навучання рускай мове вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю.

2. Аб'ект, прадмет і задачы метадыкі выкладання беларускай мовы як навукі

Кожная навука мае свой аб'ект і прадмет даследавання. Пад аб'ектам разумеюць кола аб'ектыўна існуючых з'яў, непасрэдны працэс. Прадмет указвае, што канкрэтна з гэтых з'яў будзе вывучацца. Аб'ект і прадмет суіснуюць як агульнае і прыватнае.

Аб'ектам метадыкі выкладання беларускай мовы вучням з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю з'яўляецца працэс іх навучання беларускай мове і выхаванне асобы сродкамі роднай мовы.

Прадмет метадыкі выкладання беларускай мовы вучням з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю – метадычная сістэма (прадуктыўная тэхналогія) фарміравання ведаў, уменняў і навыкаў у вучняў дадзенай катэгорыі (мэты, змест, формы, метады і прыёмы навучання) з улікам вядучых заканамернасцей і арганізацыйных аспектаў працэса навучання мове.

Прыватнай мэтай спецыяльна арганізаванага працэсу навучання мове вучняў з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю з'яўляецца фарміраванне вуснага і пісьмовага маўлення як сродку суразмоўніцтва, спосабу карэкцыі пазнавальнай дзейнасці.

Зыходзячы з мэты і прадмета навучання, метадыка выкладання беларускай мовы вучням з інтэлектуальнай недастатковасцю вырашае наступныя *задачы*:

1) абгрунтаванне накіраванасці, мэты і задач навучання вучняў з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю мове на кожным этапе школьнага навучання;

2) вызначэнне навукова абгрунтаванага праграмага зместу і аб'ёму вучэбнага матэрыялу, мінімуму ведаў, дастатковага для вучняў з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю (адукацыйныя стандарты);

3) высвятленне заканамернасцей і вызначэнне ўмоў рэалізацыі агульнаадукацыйных прынцыпаў навучання мове, распрацоўка спецыяльных метадычных прынцыпаў выкладання дадзенага прадмета вучням з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю;

4) пошук аптымальных метадаў, прыёмаў і сродкаў навучання, вызначэнне сістэмы практыкаванняў для садзейнічання карэкцыі недахопаў псіхічнага развіцця вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю;

5) вывучэнне метадычнай спадчыны, навуковае асэнсаванне перадавога педагагічнага вопыту.

3. Крыніцы развіцця і метады даследавання ў метадыцы выкладання беларускай мовы ў спецыяльнай школе, спецыяльнай школе-інтэрнаце для вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю

Крыніцамі развіцця метадыкі выкладання беларускай мовы ў спецыяльнай школе, спецыяльнай школе-інтэрнаце для вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю выступаюць традыцыйныя і новыя (напрыклад, лінгвістыка тэксту) галіны мовазнаўства, актуальныя распрацоўкі метадыкі навучання мове ў пачатковых класах агульнаадукацыйнай школы, перадавы педагагічны вопыт, эксперыментальная праверка на практыцы пэўных навуковых меркаванняў.

Навуковымі асновамі выкладання беларускай мовы з'яўляюцца: лінгвістычная, псіхалінгвістычная, псіхалагічная і дыдактычная.

Лінгвістычную аснову складаюць дадзеныя фанетыкі, графікі, лексікі, граматыкі, арфаграфіі. Тэарэтычныя абагульненні ў галіне фанетыкі, графікі, арфаграфіі ляжаць у аснове метадыкі навучання грамаце і правапісу; граматычныя звесткі (аб часцінах мовы, словазлучэнні, сказе) з'яўляюцца базай для метадыкі навучання граматыцы. На галіны мовазнаўства, якія маюць дачыненне да маўлення (лексіку, тэорыю тэксту і інш.), абапіраецца метадыка развіцця маўлення. Лінгвістычны матэрыял уяўляе сабой стройную сістэму і ўлічвае дасягненні і сучасны стан мовазнаўства.

Псіхалінгвістычная аснова ўяўляе сабой палажэнні псіхалінгвістыкі, сярод якіх асноўным з'яўляецца сувязь мовы і маўлення, узаемазалежнасць развіцця мовы і мыслення, абумоўленасць развіцця мовы і маўлення рэчаіснасцю.

Дыдактычная аснова. Навуковыя пошукі звязваюць метадыку выкладання беларускай мовы з агульнай педагагікай, метадыкай навучання рускай мове, метадыкай навучання беларускай мове ў пачатковай школе. У адпаведнасці з рэкамендацыямі алігафрэнапедагагікі метадыка навучання беларускай мове дзяцей з інтэлектуальнай недастатковасцю адштурхоўваецца ад агульнадыдактычных прынцыпаў, улічвае ўспрыманне вучнямі вуснага і пісьмовага маўлення, абапіраецца на карэкцыйную і камунікатыўную накіраванасць навучання мове, выкарыстоўвае метады навучання з улікам спецыфічных патрабаванняў, сфармуляваных спецыяльнай дыдактыкай.

Псіхалагічная аснова. Методыка навучання беларускай мове вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю ўлічвае даследаванні ў галіне ўзроставай і педагагічнай псіхалогіі, шырока абавіраецца на даследаванні алігафрэнапсіхалогіі аб асаблівасцях псіхікі дзіцяці з інтэлектуальнай недастатковасцю. Псіхалагічныя даследаванні пазнавальных працэсаў і асаблівасцей маўленчага развіцця вучняў дадзенай катэгорыі дапамагаюць вызначаць аптымальныя шляхі навучання беларускай мове, прадугледжваць магчымыя цяжкасці, адбіраць матэрыял, дыферэнцыравана планаваць прыёмы працы, віды заданняў.

Методыка выкладання беларускай мовы як навукa мае сваю тэхналогію даследавання, свае метады: тэарэтычны пошук, даследаванні педагагічнага працэсу, эксперымент, матэматычная статыстыка.

Эксперымент бывае пошукавы, канстатууючы, навучальны, кантрольны. Варыянты метадаў другіх груп дэманструе табліца.

Метады даследавання педагагічнага працэсу (эмпірычныя)	Метады тэарэтычнага пошуку (тэарэтычныя)	Метады матэматычнай статыстыкі (колькасныя)
<ul style="list-style-type: none"> – назіранне; – анкетаванне; – тэсціраванне; – гутарка; – аналіз педагагічнай дакументацыі; – аналіз і абагульненне перадавога вопыту і інш. 	<ul style="list-style-type: none"> – аналіз літаратурных крыніц; – вывучэнне метадалагічных асноў методыкі; – вывучэнне гісторыі праблемы; – аналіз і абагульненне матэрыялаў, атрыманых эмпірычным шляхам і інш. 	<ul style="list-style-type: none"> – рэгістрацыя; – ранжыраванне; – шкаліраванне; – знаходжанне сярэдняга арыфметычнага і інш.

4. Гісторыя і актуальныя праблемы методыкі навучання беларускай мове вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю

Гісторыя станаўлення методыкі навучання беларускай мове звязана з імёнамі Францыска Скарыны, Спірыдона Собаля, Мялеція Смятрыцкага, Лявонція Карповіча, Сымона Полацкага, Івана Ужэвіча, Францішка Багушэвіча, Алаізы Пашкевіч, Максіма Багдановіча, Браніслава Тарашкевіча, Канстанціна Міцкевіча і нек. інш.

Пэўны час актуальным пытаннем была адсутнасць навукова абгрунтаванай граматыкі беларускай мовы. Самай знакавай у гэтым накірунку з'яўляецца праца Б. Тарашкевіча «*Беларуская граматыка для школ*». Кніга выйшла ў свет у 1918 г. у Вільні. «*Граматыка*» адрасавалася вучням сямігадовых школ, і ў ёй падаваўся сістэматычны курс беларускай мовы: «Часціны мовы» (імя, прымета, чысло, займя, дзеяслоў, прыйма, злуч, кліч) і «Падзел слова» (корань, канчатак, прастаўка, устаўка). Тэарэтычныя правілы нагадвалі тлумачэнне матэрыялу, а для практычнага замацавання прапанавалася адна задачка.

Пасля «*Беларускай граматыкі для школ*» распачалася актыўная праца над стварэннем дапаможнікаў па беларускай граматыцы. Б. Пачобка – настаўнік беларускай мовы Свіслацкай беларускай настаўніцкай семінарыі склаў дапаможнік «*Беларуская граматыка*», напісаны лацінкай. У гэтым дапаможніку падаваўся толькі тэарэтычны матэрыял. Практыкаванні адсутнічалі.

Я. Лёсік – аўтар дапаможнікаў «*Пачатковая граматыка*» і «*Школьная граматыка беларускай мовы*». Асноўныя рысы гэтых падручнікаў – арыентацыя на

практычную дзейнасць і вывучэнне мовы праз назіранне. Тэорыя ў гэтым дапаможніку – не самамэта, а сродак практычнага авалодання мовай. Дадзены дапаможнік адлюстроўвае фармальна-граматычны напрамак у навучанні мове з высокім лінгвістычным узроўнем, жывым моўным матэрыялам, дэдуктыўным шляхам навучання (правіла, прыклады, практыкаванні, задачкі). «*Школьная граматыка беларускай мовы*» выкарыстоўвалася ў пачатковай і сямігадовай школе, а таксама ў тэхнікумах, універсітэце.

К. Міцкевіч (Я. Колас) распрацаваў першы метадычны дапаможнік для настаўнікаў – «*Методыка роднае мовы*» (1926 г.). Аўтар называў яго *першым крокам у метадычным забеспячэнні навучання роднай мове ў школе*. Гэта кампіляцыйная праца, складзеная на аснове ўласнага педагагічнага вопыту Я. Коласа і дасягненняў тагачаснай айчыннай метадычнай навукі.

Першыя работы, арыентаваныя на навучанне беларускай мове вучняў з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю, звязаны з імёнамі І. М. Боблы, Т. Л. Ляшчынскай, Ф. І. Шалабасавай, А. М. Змушко. У другой палове 90-х гадоў беларускія навукоўцы пачалі навуковы пошук і распрацоўку навукова-метадычнага забеспячэння працэсу навучання беларускай мове вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю. Аднак і сёння праблема застаецца актуальнай: удасканалваюцца вучэбныя праграмы і вучэбныя дапаможнікі, пошук тэхналогій, аптымальных для навучання вучняў дадзенай катэгорыі.

Літаратура

1. Аксенова, А. К. Методика преподавания русского языка для детей с нарушениями интеллекта / А. К. Аксенова, С. Ю. Ильина. – М. : Просвещение, 2011. – 335 с.
2. Змушко, А. М. Выкладанне беларускай мовы ў спецыяльнай школе. Вуч.-метадычны дапаможнік / А. М. Змушко. – Мінск : Адукацыя і выхаванне, 2008. – 97 с.
3. Львов, М. Р. Методика преподавания русского языка в начальных классах : учеб. пособие для студентов высш. пед. учебных заведений / М. Р. Львов, В. Г. Горецкий, О. В. Сосновская. – М. : Академия, 2015. – 461 с.
4. Методыка выкладання беларускай мовы / Пад. рэд. М. Г. Яленскага. – Мінск : АІВ, 2007. – 448 с.
5. Свиридович, И. А. Методика преподавания русского языка во вспомогательной школе : учеб.-метод. пособие / И. А. Свиридович. – Минск : БГПУ, 2005. – 120 с.

Тэма 2. Беларуская мова як вучэбны прадмет у школах з беларускай і рускай мовамі навучання

План:

1. Месца і роля беларускай мовы ў навучанні вучняў з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю.
2. Мэта, задачы і этапы навучання беларускай мове ў спецыяльнай школе, спецыяльнай школе-інтэрнаце для вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю.
3. Карэкцыйная, практычная і камунікатыўная накіраванасць зместу навучання беларускай мове вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю.
4. Вучэбныя дапаможнікі па беларускай мове і літаратурным чытанні як асноўныя сродкі навучання.

1. Месца і роля беларускай мовы ў навучанні вучняў з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю

Неабходнасць вывучэння беларускай мовы ў спецыяльнай школе, спецыяльнай школе-інтэрнаце для вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю вызначаецца яе асноўнымі функцыямі. Мова служыць чалавеку сродкам:

- афармлення і выражэння думкі;
- арганізацыі і планавання дзейнасці;
- выражэння пачуццяў і настрою (абслугоўвае эмацыянальную сферу);
- камунікацыі.

У спецыяльнай школе, спецыяльнай школе-інтэрнаце для вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю з беларускай мовай навучання беларуская мова з'яўляецца не толькі прадметам вывучэння, але і сродкам навучання іншым прадметам, мовай, якая забяспечвае цэласны вучэбна-выхаваўчы працэс. Яна вырашае задачу ўзбраення вучняў практычнымі ўменнямі і навыкамі выкарыстання вуснай і пісьмовай форм роднай мовы. Вучням прапануецца абмежаваная, але навукова абгрунтаваная сістэма тэарэтычных ведаў па беларускай мове, што забяспечвае фарміраванне светапогляду, развіццё мыслення і складае базу для засваення граматычных і арфаграфічных уменняў і навыкаў. У спецыяльнай школе з рускай мовай навучання беларуская мова з'яўляецца толькі прадметам вывучэння.

Методыка навучання беларускай мове ў спецыяльнай школе, спецыяльнай школе-інтэрнаце для вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю (як з беларускай, так і з рускай мовамі навучання) арыентуе на ўзаемазвязанае комплекснае навучанне вучняў з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю асноўным відам маўленчай дзейнасці: аўдзіраванню, гаварэнню, чытанню і пісьму.

2. Мэта, задачы і этапы навучання беларускай мове ў спецыяльнай школе, спецыяльнай школе-інтэрнаце для вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю

Мэты навучання беларускай мове ў спецыяльнай школе, спецыяльнай школе-інтэрнаце для вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю з беларускай і рускай мовамі навучання зафіксаваны ў адпаведных праграмах і адлюстроўваюць антрапацэнтрычную канцэпцыю моўнай адукацыі. Навучанне мове зарыентавана на фарміраванне моўнай асобы – чалавека, які трывала гаворыць, піша, чытае, успрымае на беларускай мове. Таму пры некаторых адрозненнях фармулёвак у **мэтах** навучання беларускай мове ў школе з беларускай і ў школе з рускай мовамі навучання адзначаецца неабходнасць авалодання вучнямі асноўнымі відамі маўленчай дзейнасці (слуханне, гаварэнне,

чытанне, пісьмо) для практычнага выкарыстання беларускай мовы ў разнастайных жыццёвых сітуацыях.

Задачы навучання беларускай мове вучняў з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю:

- фарміраванне пачуццёва-вобразнага ўспрымання роднай мовы, умення слухаць і разумець пачутае;
- развіццё фанематычнага слыху;
- навучанне правільнаму і свядомаму чытанню і пісьму, выпрацоўка абагульненых спосабаў вучэбнай дзейнасці;
- узбагачэнне лексічнага запасу вучняў, развіццё звязнага маўлення, магчымасці паслядоўна і дакладна выказаць свае думкі ў вуснай і пісьмовай форме; засваенне арфаэпічных нормаў беларускай мовы;
- засваенне агульнапрынятых правілаў моўнага этыкету і выхаванне станоўчых рыс характару;
- развіццё і карэкцыя пазнавальнай дзейнасці, маўлення і асобы вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю.

У працэсе навучання беларускай мове вучняў з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю вылучаюцца *этапы*:

- навучанне грамаце (I–II класы);
- практыкаванні па лексіцы, фанетыцы, граматыцы, правапісе (III–V класы);
- практыка-арыентаваны курс вывучэння арфаграфіі, лексікі, граматыкі і сінтаксісу (VI–X класы);
- паўтарэнне вывучанага на падставе тэм сацыяльнай накіраванасці (XI–XII класы).

3. Карэкцыйная, практычная і камунікатыўная накіраванасць зместу навучання беларускай мовевучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю

Змест навучання беларускай мове ў спецыяльнай школе, спецыяльнай школе-інтэрнаце для вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю носіць карэкцыйную, практычную і камунікатыўную накіраванасць.

Карэкцыйная накіраванасць педагагічнага працэсу – адзін з галоўных прынцыпаў спецыяльнай адукацыі, сэнс якога заключаецца ў стварэнні ўмоў для развіцця патэнцыяльных магчымасцей дзяцей з інтэлектуальнай недастатковасцю (фарміраванне агульнавучэбных уменняў, развіццё пазнавальнай, эмацыянальнай і сенсаматорнай сфер і асобы ў цэлым).

Карэкцыйная накіраванасць зместу навучання беларускай мове вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю прасочваецца як у карэкцыі фанетыка-фанематычнага і лексіка-граматычнага бакоў маўлення, так і ў маўленчым развіцці вучняў і фарміраванні ў іх адэкватных моўных паводзін. Яна можа быць рэалізавана шляхам стварэння наступных умоў:

- адаптацыі зместу і метадычных прыёмаў работы з улікам асаблівасцей пазнавальнай дзейнасці вучняў;
- дыягнастычнай асновы навучання і рэалізацыі індывідуальнага і дыферэнцаванага падыходаў да дзяцей з інтэлектуальнай недастатковасцю;
- актыўнага выкарыстання разнастайных прыёмаў займальнасці, гульнёвай формы ўрока;
- выкарыстання элементаў пошукавага метаду навучання;
- стварэння на ўроках камунікатыўных сітуацый, блізкіх да рэальных;
- выкарыстанне розных варыянтаў дазіраванай дапамогі;

– прымяненне спецыяльнай metodyкі работы з вучэбнымі заданнямі і мэтанакіраванае фарміраванне агульнавучэбных уменняў і інш.

Практыка-арыентаваны характар навучання вызначаецца магчымасцямі і жыццёвымі патрэбамі вучняў, для якіх на першым месцы стаяць практычныя навыкі карыстання мовай, і арыентуе на фарміраванне і развіццё жыццяздольнай, падрыхтаванай да самастойнага жыцця асобы.

Камунікатыўная накіраванасць праяўляецца ў тым, што беларуская мова перастае разглядацца толькі як прадмет вывучэння, а робіцца сродкам авалодання мовай ва ўсіх яе функцыях і спрыяе фарміраванню камунікатыўна актыўнай асобы.

4. Вучэбныя дапаможнікі па беларускай мове і літаратурным чытанні як асноўныя сродкі навучання

Вучэбныя дапаможнікі па беларускай мове і літаратурным чытанні з'яўляюцца асноўнымі сродкамі навучання гэтым вучэбным прадметам. На сённяшні дзень распрацаваны вучэбныя дапаможнікі па беларускай мове і літаратурным чытанні для I–X класаў першага аддзялення спецыяльнай школы, спецыяльнай школы-інтэрната для вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю. На чарзе распрацаванне вучэбных дапаможнікаў для XI–XII класаў паглыбленай сацыяльнай і прафесійнай падрыхтоўкі.

Пры распрацоўцы вучэбных дапаможнікаў зыходзяць з пэўных навукова-тэарэтычных і метадычных патрабаванняў. Сярод іх наступныя:

- размяшчэнне вучэбнага матэрыялу з улікам стварэння ўмоў для рэалізацыі працэсу засваення (успрыманне, разуменне, усведамленне, замацаванне, прымяненне);
- мінімізацыя аб'ёму тэарэтычнага матэрыялу;
- спрашчэнне структуры сказаў і памяншэнне колькасці слоў;
- адаптаванне тэкстаў;
- ілюстраванне заданняў і тэкстаў і інш.

Літаратура

1. Аксенова, А. К. Методика преподавания русского языка для детей с нарушениями интеллекта / А. К. Аксенова, С. Ю. Ильина. – М. : Просвещение, 2011. – 335 с.
2. Змушко, А. М. Выкладанне беларускай мовы ў дапаможнай школе. Вуч.-метадыч. дапаможнік / А. М. Змушко. – Мінск : Адукацыя і выхаванне, 2008. – 97 с.
3. Методыка выкладання беларускай мовы / Пад. рэд. М. Г. Яленскага. – Мінск : АІВ, 2007. – 448 с.
4. Литвинко, Ф. М. Методика преподавания русского языка в школе : учеб. пособие / Ф. М. Литвинко. – Минск : Выш. шк., 2015. – 448 с.

Тэма 3. Праблема двухмоўя (білінгвізму) пры навучанні мове ў школах Рэспублікі Беларусь

План:

1. Сутнасць білінгвізму і яго віды. Гісторыя двухмоўя на тэрыторыі Беларусі. Узроўні білінгвізму.
2. Псіхалагічны, сацыяльны і педагагічны аспекты двухмоўя. Актуальныя даследаванні ў галіне білінгвізму. Уплыў білінгвізму на працэс навучання другой (рускай ці беларускай) мове.
3. Інтэрферэнцыя і яе віды. Шляхі папярэджвання і пераадолення інтэрферэнцыі.

1. Сутнасць білінгвізму і яго віды. Гісторыя двухмоўя на тэрыторыі Беларусі. Узроўні білінгвізму

Білінгвізм (лац. *bilinguis*, дзе *bis* – двойчы, *lingua* – мова), ці *двухмоўе*, – гэта валоданне і папераменнае карыстанне дзвюма мовамі. Калі ва ўжытку знаходзяцца тры і больш моў – то гэта сітуацыя шматмоўя або полілінгвізму.

Білінгвізм – гэта вельмі складаны моўны і маўленчы працэс, таму ў навуковай літаратуры можна знайсці іншыя азначэнні гэтага паняцця. Ю. Д. Дэшырэў вызначае *двухмоўе* як «вольнае валоданне ці проста валоданне дзвюма мовамі». На думку даследчыка, двухмоўе пачынаецца тады, калі ступень авалодання другой мовай шчыльна набліжаецца да ступені валодання першай. У. Вайнрайх лічыць, што *білінгвізм* – гэта папераменнае карыстанне дзвюма мовамі ў залежнасці ад сітуацыі, а асоб, якія ў той ці іншай ступені валодаюць дзвюма мовамі, называе *білінгвамі*.

Значная частка насельніцтва Беларусі карыстаецца дзвюма мовамі. На тэрыторыі Беларусі двухмоўе існавала даўно, хоць яго характар і састаўныя кампаненты мяняліся. Ужо ў перыяд Вялікага Княства Літоўскага існавала беларуска-царкоўнаславянскае пісьмовае і вуснае двухмоўе. З пашырэннем на тэрыторыі Беларусі польскай мовы пачало складвацца беларуска-польскае двухмоўе. Пазней, калі пасля трох падзелаў Рэчы Паспалітай беларускія землі адышлі да Расіі і функцыі афіцыйнай мовы ў значнай ступені стала выконваць руская мова, стала пашырацца беларуска-рускае двухмоўе. У раёнах сумеснага пражывання беларусаў з іншымі народамі фарміравалася беларуска-літоўскае, беларуска-ўкраінскае, беларуска-латышкае двухмоўе. У перыяд уваходжання беларускіх зямель у склад Рэчы Паспалітай, потым Расійскай імперыі, а таксама ў апошні час характар і развіццё двухмоўя і сама моўная сітуацыя ў значнай ступені залежалі ад дзяржаўнай палітыкі (паланізацыя, русіфікацыя і інш.).

Сучасная моўная сітуацыя на Беларусі характарызуецца пераважна суіснаваннем і выкарыстаннем беларускай і рускай моў (беларуска-рускае двухмоўе).

Вылучаюць наступныя разнавіднасці двухмоўя:

- індывідуальнае, калі дзвюма мовамі валодаюць толькі асобныя людзі;
- групавое, калі двухмоўнымі з’яўляюцца цэлыя групы або асобныя слаі насельніцтва;
- поўнае, ці суцэльнае, калі двухмоўе з’яўляецца характэрным для ўсіх сацыяльна-культурных груп народа;
- дзяржаўнае, калі ў адной краіне статус афіцыйнай, дзяржаўнай маюць дзве мовы (напрыклад, у Фінляндыі – фінская і шведская; у Канадзе – англійская і французская).

Па іншых крытэрыях можна выдзеліць такія тыпы двухмоўя:

- кантактнае, якое ўзнікае ў выніку сумеснага жыцця двух народаў (беларуска-польскае, беларуска-літоўскае);
- некантактнае, калі непасрэдны кантакт паміж групамі адсутнічае (беларуска-нямецкае).

Узроўні білінгвізму:

- рэцэптыўны – чалавек разумее другую мову, але не гаворыць на ёй;
- рэпрадуктыўны – чалавек разумее другую мову і можа самастойна ўзнавіць прачытанае ці пачутае;
- прадуктыўны – чалавек і разумее, і аднаўляе, і самастойна будзе звязныя выказванні на другой мове (Я. М. Верашчагін).

2. Псіхалагічны, сацыяльны і педагагічны аспекты двухмоўя. Актуальныя даследаванні ў галіне білінгвізму. Уплыў білінгвізму на працэс навучання другой (рускай ці беларускай) мове

Білінгвізм – з’ява складаная, шматбаковая. Яна вывучаецца не толькі лінгвістыкай, але і псіхалогіяй, псіхалінгвістыкай, сацыялогіяй і таму даследуецца ў трох аспектах: *псіхалагічным, педагагічным, сацыялінгвістычным*.

Псіхалагічны аспект двухмоўя звязаны з:

- асаблівасцямі псіхалагічнага складу індывіда;
- разумовымі здольнасцямі;
- эмацыянальнай прыстасаванасцю;
- праблемамі пераключэння з аднаго моўнага кода на другі.

Увогуле, з пазіцыі псіхалінгвістыкі білінгвізм – *гэта здольнасць ужываць у камунікацыі дзве моўныя сістэмы*. Некаторыя даследчыкі вылучаюць наступныя тыпы білінгвізму:

- каардынатыўны – аднолькавае валоданне дзвюма мовамі;
- змешаны, калі другая мова засвойваецца пры ўжо сфарміраванай сістэме першай мовы.

Пры змешаным двухмоўі набытая мова заўсёды зведвае ўплыў першай, таму адчуваецца пастаянная барацьба з роднай мовай. Гаворачы пра такі тып двухмоўя, Л. У. Шчэрба ўдакладняе, што білінгвы ведаюць не дзве мовы, а толькі адну, але яна мае два спосабы выражэння. На падставе шматлікіх назіранняў за апошнія гады было засведчана, што такога ідэальнага білінгвізму, каб чалавек аднолькава дасканалы валодаў некалькімі мовамі, або наогул не існуе, або сустракаецца досыць рэдка, а таму гэтую з’яву трэба лічыць хутчэй выключэннем, чым правілам. У сувязі з гэтым у навуковай літаратуры адрозніваюць два тыпы білінгвізму:

- пасіўны (залежны);
- актыўны (незалежны).

Педагагічны бок двухмоўя закранае розныя аспекты навучання другой мове, у тым ліку і ўплыў адной мовы на працэс засваення другой.

Сацыялінгвістычны аспект праблемы двухмоўя ахоплівае кола пытанняў, звязаных з вывучэннем адносін «білінгвізм – грамадства»:

- сфера выкарыстання першай і другой мовы;
- ступень авалодання мовамі;
- размеркаванне камунікатыўных функцый паміж мовамі;
- кантынгент ахопленых двухмоўем членаў соцыуму;
- моўная палітыка дзяржавы і г. д.

3. *Інтэрферэнцыя і яе віды. Шляхі папярэджвання і пераадоўвання інтэрферэнцыі. Прынцыпы і метады навучання беларускай мове як другой ва ўмовах блізкароднаснага білінгвізму*

У сітуацыі двухмоўя ўзаемадзеянне моў, якія кантактуюць, прыводзіць да *інтэрферэнцыі* – калі пры маўленні на адной мове ўжываюцца элементы іншай мовы. Інтэрферэнцыя прыводзіць да парушэння нормаў суіснуючых моў. Узровень інтэрферэнцыі залежыць ад ступені авалодання другой мовай, ад умення свядома адрозніваць факты розных моў і інш.

Блізкароднасны характар беларускай і рускай моў абумоўлівае шматлікасць і ўстойлівасць інтэрферэнцыйных памылак пры маўленні на той ці іншай мове. Таму праблема інтэрферэнцыі для беларуска-рускага двухмоўя разглядаецца як праблема культуры беларускай і рускай моў ва ўмовах білінгвізму.

Беларуска-руская і руска-беларуская інтэрферэнцыя – з’ява распаўсюджаная і закранае ўсе сферы моўнай сістэмы: фанетыку, акцэнталогію, марфалогію, лексіку, сінтаксіс. Вылучаюць наступныя віды інтэрферэнцыі:

- марфалагічная;
- сінтаксічная;
- фанетычная;
- лексічная;
- словаўтваральная;
- акцэнтная.

Марфалагічная інтэрферэнцыя звязана з разыходжаннімі ў граматычным афармленні рускіх і беларускіх лексем, асабліва тых, якія маюць агульныя карані. Гэта разыходжанні ў родзе, ліку, склоне назоўнікаў, ва ўтварэнні сінтэтычных формаў вышэйшай і найвышэйшай ступені параўнання прыметнікаў, у склонавых формах лічэбнікаў, ужыванні дзеепрыметнікаў і дзеепрыслоўяў і г. д. (рус. *шинель, собака, медаль, степь, насыпь, надпись* – жаночы род; бел. *шынель, сабака, медаль, стэп, насып, надпіс* – мужчынскі род).

Сінтаксічная інтэрферэнцыя выклікаецца адрозненнямі ў будове словазлучэнняў, простых і складаных сказаў. У словазлучэннях выразна праяўляецца нацыянальная спецыфіка мовы (белар. *дзякаваць сябру, смяцца з другіх, паслаць на бацьку, захварэць на грып, ісці лесам, з прычыны занятасці*; руск. *благодарить друга, смеяться над другими, послать за отцом, болеть гриппом, идти по лесу, по причине занятости*). Структура сказаў таксама мае некаторыя адрозненні.

Фанетычная інтэрферэнцыя праяўляецца ў пранікненні спецыфічных фанетычных рысаў з адной мовы ў другую (у рускім маўленні білінгва сустракаюцца такія беларускамоўныя фанетычныя рысы, як цвёрдае *p, ч* на месцы рускіх мяккіх *p’ і ч’*; фрыкатыўнае *γ* на месцы выбухнога *г*; мяккія *дз’ і ц’* на месцы рускіх *д’ і т’*; афрыката *дж*; ярка выражанае аканне і г. д.). Гэтыя асаблівасці вельмі ўстойлівыя і могуць праяўляцца ў беларуска-рускага білінгва ўсё жыццё.

Лексічная інтэрферэнцыя выклікаецца разыходжаннем або частковым падабенствам ва ўласналексемным і семантычным аспектах беларускай і рускай моў. (*гуляць ролю замест адыгрываць ролю* абумоўлена неаднолькавым аб’ёмам значэнняў і асаблівасцямі ўжывання ў рускай і беларускай мовах слоў *играць (играть) і гуляць (гуляют)*).

Прычынай існавання *словаўтваральнай* інтэрферэнцыі з’яўляецца несупадзенне словаўтваральных фармантаў аднакаранёвых беларускіх і рускіх слоў (рус.

читательница – бел. *чытачка*; рус. *детский* – бел. *дзіцячы*; рус. *беспринципный* – бел. *беспрынцыповы*; рус. *вблизи* – бел. *паблізу*).

Акцэнтная інтэрферэнцыя звязана з разыходжаньнямі ў націску ў рускіх і беларускіх лексемах (рус. *ольха* – бел. *вóльха*; рус. *кишка* – бел. *кшшка*; рус. *овсяной* – бел. *аўс'яны*; рус. *одиннадцать* – бел. *адзіна́ццаць*).

Літаратура

1. Вайнрайх, Й. У. Одноязычие и многоязычие. О совместимости генеалогического родства и конвергентного развития // Новое в лингвистике. – Вып. VI. – 1972.
2. Ханазаров, К. Х. Критерии двуязычия и его причины // Проблемы двуязычия и многоязычия / К. Х. Ханазаров. – М. : Наука, 1972. – С. 119–124.
3. Чиршева, Г. Н. Детский билингвизм : одновременное усвоение двух языков / Г. Н. Чиршева. – СПб. : Златоуст, 2012. – 488 с.

Тэма 4. Навучанне аўдзіраванню як умению ўспрымаць на слых і разумець беларускае маўленне

План:

1. Аўдзіраванне як адзін з асноўных відаў маўленчай дзейнасці. Этапы працэсу слухання.
2. Віды і спосабы слухання. Прыёмы рэфлексіўнага слухання.
3. Культура слухання. Невербальныя сродкі зносін пры слуханні. Патрабаванні да маўлення і чытання настаўніка. Уменні, якімі павінны авалодаць вучні ў працэсе слухання. Мэтавыя ўстаноўкі слухання.
4. Формы і прыёмы кантролю за якасцю ўспрымання інфармацыі на беларускай мове.

1. Аўдзіраванне як адзін з асноўных відаў маўленчай дзейнасці. Этапы працэсу слухання

Аўдзіраванне – гэта від маўленчай дзейнасці, звязаны з асэнсаваным успрыманнем вуснага маўлення на слых. Аўдзіраванне адносіцца да рэцэптыўных відаў маўленчай дзейнасці. У яго аснове ляжыць гукавое ўспрыманне вуснага маўлення. Гэта не механічнае, а асэнсаванае ўспрыманне маўлення на слых. Таму, каб зразумець тое, што чуеш, неабходна, у першую чаргу, авалодаць лексіка-семантычным бокам маўлення.

Рэальнае жыццё ставіць чалавека ў шматлікія сітуацыі слухання:

- размова з суразмоўцам;
- слуханне радыё;
- прагляд тэлепраграм і інш.

Уменне слухаць і дакладна ўспрымаць пачутае – неад’емная частка жыццядзейнасці чалавека ў грамадстве. Таму работа па навучанні аўдзіраванню з’яўляецца важнай часткай моўнай адукацыі.

Аўдзіраванне звязанае толькі з акустычным успрыманнем маўлення. Р. Штэйнер, заснавальнік Вальдорфскай педагогікі, разглядаў слуханне як «субвакальнае маўленне». Гэта азначае, што чалавек, які слухае маўленне другога чалавека, не знаходзіцца ў статычным стане, а бязгучна імітуе рухі маўленчага апарату таго, хто гаворыць (слухач моўчкі «прагаварвае» тое, што чуе).

Таму слуханне складаецца з:

- акустычнага ўспрымання;
- «схаванага» гаварэння.

У працэсе аўдзіравання вылучаюцца этапы:

- першасны аналіз гукавых сігналаў;
- асэнсаванне пачутага.

2. Віды і спосабы слухання. Прыёмы рэфлексіўнага слухання

У сувязі з тым, што аўдзіраванне з’яўляецца не проста фармальным прыёмам інфармацыі, а патрабуе асэнсавання, крытычнай ацэнкі, самакантролю, вылучаюцца наступныя віды *аўдзіравання*:

- інфарматыўнае слуханне, накіраванае на разуменне думкі;
- ацэнчнае слуханне, накіраванае на крытычнае ўспрыманне і ацэнку;
- эмпатыўнае слуханне, накіраванае на эмацыянальную рэакцыю.

У сувязі з асаблівасцямі працэсу слухання, навучанне мове вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю пачынаюць менавіта з аўдзіравання.

Аўдзіраванне забяспечвае паступовую адаптацыю слыху дзіцяці, садзейнічае ўзбагачэнню слоўніка, асэнсаванню граматычнага строю пэўнай мовы.

Мэтамі фарміравання навыкаў слухання з'яўляюцца:

- фарміраванне здольнасці асэнсавана, крытычна і актыўна ўспрымаць, разумець сэнс вуснага выказвання, прагназаваць развіццё падзей;
- узбагачэнне слоўніка вучняў;
- развіццё слыхавой памяці, вобразнага мыслення, эмацыянальнай сферы;
- выхаванне культуры слухання.

У адпаведнасці з пералічанымі мэтамі ў вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю фарміруюцца наступныя рэцэптыўныя здольнасці, якія забяспечваюць развіццё аўдзіравання як актыўнага віду маўленчай дзейнасці:

- цэласна ўспрымаць інфармацыю і выдзяляць асобныя факты паведамлення, галоўную думку выказвання;
- запамінаць паслядоўнасць падзей ці падачы інфармацыі;
- крытычна аналізаваць пачутае і асобна рэагаваць у адпаведнасці з устаноўкай (унутранай ці знешняй);
- дыферэнцаваць новае і вядомае;
- захоўваць этыку слухання.

Што датычыць вывучэння беларускай мовы як другой, то ва ўмовах блізкароднаснага білінгвізму ў вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю ёсць пэўная моўная падрыхтаванасць да ўспрымання другой мовы, бо маецца магчымасць чуць беларускае маўленне, карыстацца ім.

Адной з мэт навучання аўдзіраванню з'яўляецца ўзбагачэнне слоўніка вучняў. Для гэтага выкарыстоўваюцца дзве крыніцы:

- вуснае маўленне людзей;
- чытанне.

Пашыраць слоўнікавы запас дазваляе слуханне тэкстаў. Запамінанню новых слоў дапамагае выкарыстоўванне іх у актыўнай маўленчай дзейнасці (гутаркі, дыялогі).

Цэласнасць працэса аўдзіравання забяспечваецца работай механізмаў апэратыўнай і доўгатэрміновай памяці. Механізм апэратыўнай памяці дапамагае ўтрымліваць у свядомасці сэнс інфармацыйных блокаў. Паколькі аб'ём апэратыўнай памяці абмежаваны, спачатку вучням з інтэлектуальнай недастатковасцю прапануюць для ўспрымання на слых тэксты кароткіх казак, невялікія адаптаваныя аўтарскія тэксты. Гэта забяспечвае хуткае ўспрыманне інфармацыі, разуменне яе зместу.

Падчас аўдзіравання распазнаванне слова, разуменне сэнсу сказа дасягаецца з дапамогай доўгатэрміновай памяці, сутнасць якой заключаецца ў неабмежаваным аб'ёме і часе захавання інфармацыі. Асноўны механізм увядзення інфармацыі ў доўгатэрміновую памяць – паўтарэнне. Пры гэтым маецца на ўвазе не механічнае паўтарэнне, а арганізацыя маўленчай дзейнасці па шматразоваму выкарыстанню адных і тых жа слоў, граматычных канструкцый падчас адказаў на пытанні, пераказу пачутага (творчае паўтарэнне).

На якасць аўдзіравання ўплываюць механізмы прагназавання і асэнсавання.

Верагоднае прагназаванне – гэта папярэдняе, прыкладнае, умоўнае ўспрыманне тэксту з апорай на кантэкст, малюнкі-апоры. Традыцыйна яно бывае спецыяльна арганізаваным (арганізуецца перад чытаннем-расказаннем: «*Як вы лічыце, чаму расказ так называецца?*») і ненаўмыслым (вучань самастойна выказвае меркаванні наконт ходу падзей).

Пры верагоднасным прагназаванні асаблівую ролю выконваюць малюнкі-апоры, размешчаныя ў тэксце ў адпаведнасці з ходам падзей. Яны дапамагаюць успрымаць змест пачутага, утрымліваць у памяці паслядоўнасць падзей, прадбачыць вынік. Зрокавая апора ў выглядзе серыі малюнкаў выкарыстоўваецца як перад, так і падчас слухання-ўспрымання, а таксама пры кантролі за якасцю асэнсавання пачутага.

3. Культура слухання. Невербальныя сродкі зносін пры слуханні. Патрабаванні да маўлення і чытання настаўніка. Уменні, якімі павінны авалодаць вучні ў працэсе слухання. Мэтавыя ўстаноўкі слухання

Аўдзіраванне – складаны працэс разумовай перапрацоўкі інфармацыі. Якасць аўдзіравання залежыць ад культуры слухання. Акрамя *вербальных* сродкаў зносін існуюць і шырока выкарыстоўваюцца пры маўленні *невербальныя* сродкі (міміка, пантаміміка, жэсты, інтанацыйная выразнасць, сіла, тэмп, тэмбр маўлення), а таксама *накіраванасць* і *ўстойлівасць* увагі слухачоў, асэнсаванне зместу пачутага.

Адносна патрабаванняў да маўлення і чытання настаўніка існуюць наступныя думкі:

- трэба чытаць ці расказаваць у запаволеным тэмпе;
- трэба прытрымлівацца натуральнага тэмпу, прывычнага для настаўніка;
- трэба арыентавацца на тэмп маўлення вучняў.

Зразумела, што ўлічыць пры раскаванні тэмп успрымання ўсіх вучняў класа немагчыма, але хуткасць, мабільнасць успрымання і перапрацоўкі інфармацыі вучнямі з інтэлектуальнай недастатковасцю можна палепшыць з дапамогай адпаведных прыёмаў (перапытванне, удакладненне і інш.).

Маўленне і чытанне настаўніка павінна адпавядаць наступным патрабаванням:

- дакладнасць;
- выразнасць;
- захаванне лагічных націскаў і паўз;
- дастатковая гучнасць;
- працягласць не больш 10–15 хвілін слухання (пачынаецца сенсорнае перанапружанне).

Накіраванасць увагі вучняў падчас аўдзіравання адказвае за канцэнтрацыю на:

- асноўных сэнсавых блоках (дасягаецца поўнае і дакладнае ўспрыманне пачутага);
- дэталях (мае месца фрагментарнае спарадычнае ўспрыманне).

Накіраванасць увагі фарміруецца з дапамогай мэтавай устаноўкі, якая бывае:

- пазнавальнай, разлічанай на кагнітыўнае ўспрыманне, фарміраванне ўдакладняючых пытанняў, разлічэнне пачутага на новае і вядомае, зразумелае і незразумелае;

- мнемічнай, арыентаванай на запамінанне;

- камунікатыўнай, звязанай з неабходнасцю ўспрымання і перадачы пачутага другому чалавеку, з развіццём думкі, дапаўненнем інфармацыі.

Звычайна выкарыстоўваюцца ўсе віды ўстановак, але вядучай выступае адна з іх.

Літаратура

1. Аксенова, А. К. Методика преподавания русского языка для детей с нарушениями интеллекта / А. К. Аксенова, С. Ю. Ильина. – М. : Просвещение, 2011. – 335 с.
2. Змушко, А. М. Выкладане беларускай мовы ў дапаможнай школе. Вуч.-метадапаможнік / А. М. Змушко. – Мінск : Адукацыя і выхаванне, 2008. – 97 с.
3. Львов, М. Р. Методика преподавания русского языка в начальных классах : учеб. пособие для студентов выс. педаг. учебных заведений / М. Р. Львов, В. Г. Горецкий, О. В. Сосновская. – М. : Академия, 2015. – 461 с.

Тэма 5. Навучанне гаварэнню як умению ўдзельнічаць у зносінах

План:

1. Задачы развіцця вуснага маўлення ў вучняў з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю.

2. Тыпы камунікатыўна-сітуацыйных задач. Месца і роля моўных канструктыўных, маўленчых і камунікатыўных практыкаванняў на ўроках беларускай мовы.

3. Прыёмы актывізацыі маўлення вучняў. Выпрацоўка ўвагі да слова і фарміраванне нормаў літаратурнага вымаўлення.

4. Улік асаблівасцей пазнавальнай дзейнасці вучняў з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю ў працэсе работы па ўдакладненні, узбагачэнні і актывізацыі слоўніка.

1. Задачы развіцця вуснага маўлення вучняў з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю

Гаварэнне – гэта адзін з асноўных відаў маўленчай дзейнасці. Гэта вербальная камунікацыя, працэс зносін з дапамогай мовы. Сродкам вербальнай камунікацыі з’яўляюцца словы з замацаваным за імі ў грамадскім вопыце значэннем. Словы могуць быць:

- вымаўленымі ўголас;
- выражанымі адмысловымі жэстамі (мова глухіх);
- напісанымі на паперы.

Фізіялагічнай асновай гаварэння з’яўляецца дзейнасць слыхавога і рухальнага аналізатараў. Гаварэнне функцыянуе дзякуючы другой сігнальнай сістэме.

Гаварэнне – працэс, які складаецца з некалькіх этапаў:

- праграмаванне (пабудова сэнсавага шкідэта маўленчага выказвання);
- пабудова сінтаксічнай структуры (прагназаванне агульнай канструкцыі фразы, яе граматычнай формы, пошук патрэбнага слова і г. д.);
- рэалізацыя гаварэння (прагаварванне задуманага).

Структура гаварэння:

- матывацыйна-пабуджальная частка;
- аналітыка-сінтэтычная частка;
- выканаўчая частка.

Гаварэнне рэалізуецца праз вуснае маўленне. Асноўнай *мэтай* развіцця вуснага маўлення з’яўляецца *развіццё камунікатыўных здольнасцей, авалоданне мовай як сродкам зносін і рэалізацыя свайго ўнутранага «Я»*.

Мэтай развіцця вуснага маўлення вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю выступае *фарміраванне вуснага маўлення як сродку суразмоўніцтва і спосабу карэкцыі пазнавальнай дзейнасці вучняў*.

Развіццё маўлення вучняў з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю мае *тры* аспекты:

- структурны (фарміраванне разнастайных структурных узроўняў сістэмы мовы – фанетычнага, лексічнага, граматычнага);
- камунікатыўны (фарміраванне навыкаў авалодання мовай і маўленнем);
- пазнавальны (фарміраванне здольнасці да элементарнага асэнсавання з’яў мовы і маўлення).

Задачы развіцця вуснага маўлення:

- развіццё лексіка-семантычнага боку маўлення (узбагачэнне, удакладненне і актывізацыя слоўнікавага запасу);
- выхаванне гукавой культуры маўлення (многааспектная задача, звязаная з развіццём успрымання гукаў роднай мовы і гукавымаўленнем);
- фарміраванне граматычнага строю (пабудовы) маўлення;
- фарміраванне дыялагічнага і маналагічнага маўлення.

2. Тыпы камунікатыўна-сітуацыйных задач. Месца і роля моўных, маўленчых і камунікатыўных практыкаванняў на ўроках беларускай мовы

Сярод вядучых прынцыпаў методыкі навучання мове, якія датычаць навучання гаварэнню, вылучаюцца:

- прынцып апасродкаванай камунікацыі;
- тэматычна-сітуацыйны прынцып.

Прынцып апасродкаванай камунікацыі прадугледжвае засваенне моўных адзінак з улікам іх функцыі ў працэсе зносін. Камунікатыўнасць звязана з граматыкай, таму камунікатыўныя заданні павінны прысутнічаць на кожным уроку. Яны апасродкавана фарміруюць у вучняў здольнасці авалодання маўленнем.

Тэматычна-сітуацыйны прынцып актыўна рэалізуецца на ўроках мовы ў спецыяльнай школе, спецыяльнай школе-інтэрнаце для вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю не толькі на этапе знаёмства з мовай. Тэматычна-сітуацыйная арганізацыя вучэбнага матэрыялу садзейнічае актыўнаму засваенню лексікі, фанетыкі і граматыкі, неабходных для здзяйснення зносін. Тэматычны дыяпазон паступова пашыраецца.

Пры вывучэнні курса граматыкі прадугледжваецца ўключэнне сітуацыйных вучэбных задач, стварэнне на ўроку разнастайных вучэбных сітуацый з пэўнымі камунікатыўнымі намерамі.

Маўленчыя сітуацыі і камунікатыўна-сітуацыйныя задачы павінны адпавядаць як асобным кампанентам, так і цэласнай структуры маўленчай дзейнасці. Вылучаюць наступныя **тыпы** камунікатыўна-сітуацыйных задач:

- накіраваныя на выпрацоўку індыўдуальных здольнасцей чалавека арыентавацца ва ўмовах камунікацыі;
- звязаныя з фарміраваннем індыўдуальных здольнасцей чалавека арыентавацца ва ўмовах камунікацыі;
- звязаныя з фарміраваннем індыўдуальных здольнасцей чалавека планаваць маўленчую дзейнасць у пэўных умовах;
- звязаныя з развіццём індыўдуальных здольнасцей чалавека ажыццяўляць камунікатыўную дзейнасць;
- накіраваныя на навучанне кантролю за ўласнай камунікатыўнай дзейнасцю.

На ўроках мовы выкарыстоўваюцца наступныя *практыкаванні*:

- моўныя канструктыўныя (складанне словазлучэнняў, сказаў);
- маўленчыя (пераказ, пераклад, рэканструкцыя дэфармаванага тэксту ў звязнае выказванне, адказы на пытанні);
- камунікатыўныя (складанне дыялогаў, маналагічных выказванняў у адпаведнасці з прапанаванай ці выбранай тэмай/сітуацыяй, калектыўная гутарка, у якой адзін з удзельнікаў – настаўнік).

Тыпы выказванняў:

- выказванні на аснове выконваемых дзеянняў (абмеркаванне рэальных жыццёвых падзей на аснове атрыманай інфармацыі);

- выказванні на аснове пачутага, убачанага, прачытанага;
- выказванні па ўяўленні;
- выказванні абстрактна-тэарэтычнага характару;
- выказванні-разважанні.

3. Прыёмы актывізацыі маўлення вучняў. Выпрацоўка ўвагі да слова і фарміраванне нормаў літаратурнага вымаўлення

Гаварэнне як від маўленчай дзейнасці ўяўляе сабой працэс выражэння думак ў гукавой форме пры дапамозе моўных сродкаў. Гаварэнне бывае:

- прадуктыўным (ствараецца тым, хто гаворыць);
- рэпрадуктыўным (уяўляе сабой перадачу слоў, сказаў, тэкстаў другіх людзей);
- падрыхтаваным (змест і моўны матэрыял папярэдне рыхтуюцца);
- непадрыхтаваным (выказванні фарміруюцца як непасрэдная рэакцыя на маўленчую сітуацыю).

Віды гаварэння:

- маналог;
- дыялог.

Сярод прыёмаў актывізацыі маўлення вучняў вылучаюцца:

- драматызацыя;
- слоўнае маляванне;
- гульні ў перакладчыкаў і інш.

Гаварэнне лічыцца правільным, калі ў ім адсутнічаюць парушэнні агульнапрынятых, агульнаабавязковых літаратурных нормаў і само яно адпавядае ўсім законам сучаснай беларускай мовы.

Літаратурныя нормы вуснага маўлення:

- арфаэпічныя;
- акцэнталагічныя;
- лексічныя;
- словаўтваральныя;
- марфалагічныя;
- фразеалагічныя;
- стылістычныя.

У аснове звязнага вуснага маўлення ляжыць правільнае вымаўленне гукаў і іх спалучэнняў, правільнае выкарыстанне граматычных форм, сінтаксічных канструкцый і інш. Таму для правільнага гаварэння прынцыпова важным з'яўляецца выпрацоўка ў вучняў артыкуляцыйных, інтанацыйных, акцэнталагічных, фанетыка-арфаэпічных навыкаў. Гэта азначае, што арганізаваная на ўроку камунікатыўная сітуацыя павінна нацэльваць на засваенне фанетычных, лексічных, граматычных моўных сродкаў.

Для фарміравання навыкаў правільнай артыкуляцыі выконваюцца спецыяльныя практыкаванні, якія лагічна ўключаюцца ў структуру ўрока (напрыклад, скорогаворкі, чыстагаворкі). Для фарміравання фанетыка-арфаэпічных навыкаў выкарыстоўваюцца:

- арфаэпічна насычаныя тэксты;
- кантроль і выпраўленне памылак;
- маўленчая гімнастыка і інш.

Для ўдасканалення акцэнталагічных навыкаў прымяняюць прыёмы:

- вылучэнне націскага складу на слых;
- пераклад з адной мовы на другую;

- выпраўленне акцэнталагічных недахопаў і інш.

5. Улік асаблівасцей пазнавальнай дзейнасці вучняў з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю ў працэсе работы па ўдакладненні, узбагачэнні і актывізацыі слоўніка

Недаразвіццё пазнавальнай дзейнасці – асноўная характарыстыка інтэлектуальнай недастатковасці. Пазнавальная дзейнасць здзяйсняецца дзякуючы адчуванням, успрыманням, уяўленням, мысленню. Трывалае парушэнне пазнавальнай дзейнасці выклікана парушэннем нярэва-мазгавых працэсаў. Пры гэтым парушэнні ў адным зьяне ўплываюць на астатнія сістэмныя элементы псіхікі. Таму ў вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю назіраецца недаразвіццё як вышэйшых, так і элементарных форм пазнавальнай дзейнасці.

Пры фарміраванні навыкаў гаварэння ў вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю ўлічваюцца асаблівасці іх пазнавальнай дзейнасці. Гэта праяўляецца ў выкарыстанні:

- кароткіх фармулёвак, простых па крокавым інструкцый;
- адна тыповых практыкаванняў на перапачатковым этапе фарміравання навыку;
- практыкаванняў, блізкіх да рэальнага вопыту вучняў;
- рэалістычных ілюстрацый (пажадана каляровых).

Для фарміравання навыку гаварэння актуальнай з'яўляецца работа па ўдакладненні, узбагачэнні і актывізацыі слоўніка.

Мэты ўзбагачэння слоўнікавага запасу:

- колькаснае павелічэнне і якаснае ўдасканаленне слоўнікавага запасу;
- навучанне ўменню карыстацца вядомымі і новымі словамі.

Якаснае ўдасканаленне слоўнікавага запасу заключаецца ва ўдасканаленні лексічнага значэння і сферы выкарыстання вядомых вучням слоў, у замене нелітаратурных слоў на літаратурныя.

У слоўнікавым запасе носьбіта мовы выдзяляюць дзве часткі: актыўную і пасіўную. У вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю колькаснае і якаснае адрозненне гэтых частак можа быць істотным.

Узбагачэнне слоўнікавага запасу – гэта вобласць метадыкі беларускай мовы, адзін з накірункаў працы па развіцці маўлення і важнейшая задача школьнага курса беларускай мовы. Слоўнікавая работа пазітыўна ўплывае на навучанне вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю складанню сказаў, тэкстаў.

Работа па ўдакладненні, узбагачэнні і актывізацыі слоўніка праводзіцца з дапамогай слоўнікава-семантычных практыкаванняў:

- складанне словазлучэнняў і сказаў, якія адлюстроўваюць тыповую лексічную спалучальнасць слоў;
- падбор тэматычных альбо лексіка-семантычных груп слоў;
- пазнаванне слова па яго лексічным значэнні;
- складанне вуснага пераказа з выкарыстаннем апорных слоў.

Вопыт слоўнікавай работы паказвае, што аптымальная колькасць новых слоў на ўроку – 2(3).

Літаратура

1. Верашчака, Г. І. Развіццё маўленчай дзейнасці першакласнікаў : метадычныя распрацоўкі да «Буквара» / Г. І. Верашчака, Г. М. Федаровіч. – Мінск : АіВ, 2005. – 144 с.
2. Лукашук, М. П. Развіццё мовы вучняў пачатковых класаў / М. П. Лукашук. – Мінск : Выш. школа, 1980. – 118 с.
3. Методыка выкладання беларускай мовы і літаратурнага чытання ў пачатковых класах : вучэб. дапам. / Н. М. Антановіч [і інш.] ; пад. рэд. М. Г. Яленскага. – Мінск : Выш. школа, 2019. – 263 с.
4. Свиридович И. А. Формирование диалогической речи у учащихся с интеллектуальной недостаточностью. – Режим доступа: <https://elib.bspu.by/handle/doc/5716>

Тэма 6. Сутнасць і месца перакладу

План:

1. Пераклад у сістэме работы па развіцці маўлення.
2. Значэнне і функцыі перакладу.
3. Прыёмы перакладу.
4. Віды (тыпалогія) перакладу.
5. Метадычная схема працы над перакладам.

1. Пераклад у сістэме работы па развіцці маўлення

Пераклад – гэта дзейнасць па сэнсавай інтэрпрэтацыі тэксту на адной мове і стварэнні новага, эквівалентнага тэксту на другой мове. Гэта дзейнасць, звязаная з тэкстам, накіраваная на тэкст. Перакладаюць не словы, не фраземы, не словазлучэнні і спалучэнні слоў, а тэкст, твор, урывак ці ўрыўкі з яго (Ф. М. Янкоўскі).

Згодна М. Г. Яленскаму, *пераклад* – гэта від творчай работы, які садзейнічае развіццю маўленчай мабільнасці і адчування слова, а таксама ўдасканалвае навык дакладнасці выбару слова ў адпаведнасці з кантэкстам.

Разам з пераказам і сачыненнем пераклад з’яўляецца *накірункам работы па развіцці маўлення* вучняў.

Асновы выкарыстання перакладу:

Псіхалагічная – другая мова абавязкова засвойваецца праз прызму першай мовы, гэта значыць, што працэс авалодвання маўленчай дзейнасцю на другой мове не можа не накладвацца на маўленчую дзейнасць на першай мове.

Лінгвістычная – параўнанне фанетычных, лексічных, граматычных і іншых фактаў абедзвюх моў.

Лінгваметадычныя задачы і патрабаванні да перакладу:

- выкарыстанне тэкстаў розных стыляў;
- выкарыстанне тэкстаў розных тыпаў;
- змястоўнасць;
- насычанасць пэўнымі моўнымі з’явамі;
- адпаведны аб’ём;
- даступнасць і адпаведнасць па складанасці.

2. Значэнне і функцыі перакладу

Пераклад адыгрывае істотную ролю ў сістэме моўнай адукацыі вучняў з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю, асабліва ў развіцці звязнага маўлення. **Мэтай** перакладу з’яўляецца параўнанне фактаў дзвюх моў, выпрацоўка, удакладненне, замацаванне і актывізацыя лінгвістычных ведаў па беларускай і рускай мове.

Дзякуючы рабоце над перакладам у вучняў:

- пашыраецца лексічны запас;
- удасканалваюцца веды па граматыцы;
- паглыбляецца разуменне структуры роднай мовы;
- забяспечваецца сістэматызацыя атрыманых ведаў на функцыянальнай аснове;
- параўноўваюцца факты і з’явы дзвюх моў;
- удасканалваюцца навыкі ў розных відах маўленчай дзейнасці (аўдзіраванне, гаварэнне, чытанне, пісьмо).

Блізкароднаснась рускай і беларускай моў станоўча ўплывае на пасіўнае ўспрыманне моў, але, з другога боку, стварае вялікія цяжкасці пры актыўным карыстанні беларускай (рускай) мовай.

Згодна Г. М. Валочцы, пераклад у сістэме моўнай адукацыі выступае ў наступных функцыях:

- сродак навучання мове (дазваляе глыбей засвоіць мову на ўсіх яе ўзроўнях);
- мэта навучання (навучыць перакладаць і карыстацца перакладам у працэсе моўных зносін).

Да гэтых функцый трэба дадаць, што пераклад:

- з’яўляецца сродкам атрымання інфармацыі з тэкстаў, напісаных на іншай мове;
- забяспечвае сацыяльна-культурныя патрэбы, бо нават у межах адной дзяржавы пераклад – гэта неад’емны кампанент камунікацыі.

3. *Прыёмы перакладу*

Прыёмамі перакладу з’яўляюцца:

- падстаноўка;
- трансфармацыя.

Падстаноўка – гэта прыём перакладу, заснаваны на максімальна магчымым сэнсава-структурным паралелізме мовы арыгінала і мовы перакладу (руск. *утро* – бел. *раніца*).

Разнавіднасці адпаведнікаў пры падстаноўцы:

а) пастаянныя адпаведнікі (*голова – галава, ехатъ в город – ехаць у горад, выйти во двор – выйсці на двор, слышатъ своими ушами – чуць на свае вушы, изъявить желание – выказаць жаданне*);

б) варыянтныя адпаведнікі (*масло – масла, алей; надрез – надрэз, надразанне, надрэзанне; коробка – каробка, скрынка, пачак, скрыначка, бляшанка, кардонка*);

в) безэквівалентныя адпаведнікі (*отчество – імя па бацьку, пряность – вострая прыправа*).

Трансфармацыя – гэтапрыём перакладу, пры якім прадугледжваецца адыход ад магчымага сэнсава-структурнага паралелізму тэксту арыгінала і перакладу. Часцей за ўсё назіраецца:

- замена часціны мовы;
- трансфармацыя структуры сказа пры захаванні сэнсу, але з абавязковым улікам камунікатыўных якасцей маўлення –*дакладнасці, лагічнасці, выразнасці*. Напрыклад: *разбежавшись, мальчуган уткнулся в колени матери – з разбегу хлапчання ўткнулася ў калені маці; мыслящий человек – чалавек, які думае; здольны мысліць чалавек; рассказывающий мужчина – рассказчык/апавядальнік*.

4. *Віды (тыпалогія) перакладу*

Пераклады падзяляюцца паводле:

- формы падачы матэрыялу;
- жанрава-стылістычных асаблівасцей тэксту;
- паўнаты перадачы тэксту;
- адпаведнасці арыгінала.

Паводле *формы* падачы матэрыялу вылучаюць:

- пісьмовы пераклад (пісьмовы пераклад пісьмовага тэксту, пісьмовы пераклад вуснага тэксту, так званы пераклад-дыктант);

– вусны пераклад (вусны пераклад пісьмовага тэксту, вусны пераклад вуснага тэксту).

Паводле *жанрава-стылістычных* асаблівасцей:

- пераклад тэксту мастацкага стылю;
- пераклад тэксту навуковага стылю;
- пераклад тэксту публіцыстычнага стылю;
- пераклад тэксту афіцыйна-дзелавога стылю;
- пераклад тэксту гутарковага стылю.

Пераклад тэксту навуковага стылю павінен дакладна перадаваць тэрміналогію, лагічную структуру арыгінала. Пры перакладзе тэксту афіцыйна-дзелавога стылю захоўваецца яго форма і афіцыйны характар. Публіцыстычны тэкст павінен захоўваць лагічнасць думкі, эмацыянальнасць паведамлення. Пры перакладзе ўрыўкаў мастацкага стылю павінен быць захаваны эстэтычны эфект і агульны настрой тэксту.

Паводле *паўнаты перадачызместу*:

- поўны;
- няпоўны (можа быць выбарчым, калі для перакладу прапаноўваецца ўрываек з тэксту),

Паводле *адпаведнасці* арыгіналу:

- адэкватны (раўнацэнны);
- вольны (пераклад-пераказ, які часта практыкуецца ў школе, калі пасля знаёмства з тэкстам арыгінала вучні пераказваюць яго на беларускай/руускай мове).

5. Метадычная схема працы над перакладам

Метадычная схема працы над перакладам:

- 1) асэнсаванне стылю, тыпу, жанру маўлення і фарміраванне на гэтай аснове задачы перакладу;
- 2) комплексны аналіз тэксту, г. зн. характарыстыка зместавых і моўных асаблівасцей арыгінала, якія абавязкова трэба перадаць у перакладзе;
- 3) вусны пераклад тэксту з рускай/беларускай мовы на беларускую/рускую;
- 4) ацэнка (самаацэнка і ўзаемаацэнка) выказванняў;
- 5) пісьмовы запіс тэксту;
- б) удасканаленне напісанага.

На думку сучасных аўчынных даследчыкаў-лінгваметадыстаў (Г. М. Валочка, М. Г. Яленскі), цэнтральнае месца на ўроку пры напісанні перакладу тэксту павінен заняць комплексны аналіз тэксту. Вучні разам з настаўнікам высвятляюць зместавыя і моўныя асаблівасці тэксту на пэўнай мове, фармулююць задачы перакладу ў адпаведнасці са стылем, тыпам і жанрам тэксту.

У працэсе навучання другой мове вучні ўсё роўна робяць «стыхійны» пераклад, самастойна ўстанаўліваючы адпаведнікі паміж фактамі адной і другой мовы. Умела выкарыстаны пераклад дазваляе ператварыць стыхійны, несвядомы перанос у свядомы, метадычна накіраваны.

Пераклад можа быць эфектыўным сродкам карэкцыі «змешанага» білінгвізму (двухмоўя), характэрнага для жыхароў Беларусі.

Метадычна правільна арганізаваная праца над перакладам праз супастаўленне моў, праз акцэнтаванне ўвагі на тым своеасаблівым, што адрознівае адну мову ад другой, будзе садзейнічаць размежаванню дзвюх моўных сістэм у свядомасці іх носьбітаў, а таксама спрыяць фарміраванню аўтаномнага двухмоўя (паралельнае ўжыванне дзвюх моў).

Літаратура

1. Валочка, Г. М. Пераклад у сістэме моўнага навучання / Г. М. Валочка // Адукацыя і выхаванне. – 1993. – № 6. – С. 68–75.
2. Валочка, Г. М. Метадычныя аспекты навучання перакладу ў школьным курсе беларускай мовы / Г. М. Валочка // Беларуская мова і літаратура. – 1996. – Вып. 2. – С. 79–88.
3. Методыка выкладання беларускай мовы : вучэб. дапам. для студэнтаў філал. спецыяльнасцей устаноў, якія забяспечваюць атрыманне выш. адукацыі / М. Г. Яленскі [і інш.] ; пад рэд. М. Г. Яленскага. – Мінск : Адукацыя і выхаванне, 2007.
4. Яленскі, М. Г. Пераклад і методыка яго правядзення / Выкладанне беларускай мовы ў школе / М. Г. Яленскі і інш. – Мінск : Вышэйшая школа, 1994. – С. 130–134.
5. Янкоўскі, Ф. М. Сучасная беларуская мова / Ф. М. Янкоўскі. – Мінск : Вышэйшая школа, 1984. – 384 с.

Тэма 7. Навучанне чытанню і пісьму як відам маўленчай дзейнасці па-беларуску

План:

1. Асноўныя функцыі чытання. Якасныя характарыстыкі чытання. Спосабы і віды чытання.
2. Асаблівасці авалодання навыкам чытання вучнямі з інтэлектуальнай недастатковасцю. Прынцыпы пабудовы вучэбных праграм і вучэбных дапаможнікаў па літаратурным чытанні для спецыяльнай школы, спецыяльнай школы-інтэрната для вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю.
3. Спецыфіка работы над тэкстамі розных жанраў. Узбагачэнне эмацыянальнага вопыту вучняў.
4. Сутнасць пісьмовай формы маўлення. Методыка складання тэкстаў розных тыпаў.

1. Асноўныя функцыі чытання. Якасныя характарыстыкі чытання. Спосабы і віды чытання

Чытанне – гэта адзін з асноўных відаў маўленчай дзейнасці, крыніца набыцця ведаў, духоўнага і разумовага развіцця асобы. Сутнасцю працэсу чытання з’яўляецца сэнсавы аналіз знакавага матэрыялу, мэта якога – *успрыманне і асэнсаванне змешчанай у тэксце інфармацыі*. Падчас чытання ажыццяўляецца:

- успрыманне графічнай формы слова;
- перавод графічнай формы ў гукавую (вымаўленне слова па складах або цалкам);
- разуменне прачытанага.

Асноўныя *функцыі* чытання:

- пазнавальная (кагнітыўная, бо ў працэсе чытання вучні атрымліваюць пэўныя веды);
- рэгулятыўная, накіраваная на рэгуляванне практычнай дзейнасці вучняў, якія чытаюць не проста дзеля атрымання інфармацыі, а дзякуючы атрыманай інфармацыі ўдасканальваюць свой жыццёвы вопыт, пэўныя здольнасці;
- вартасна-арыентацыйная, звязаная з эмацыянальна-пачуццёвай сферай, што ўплывае на фарміраванне асобасных якасцей вучняў.

У фарміраванні навыку чытання вылучаюць *3 этапы*:

- аналітычны (этап навучання грамаце);
- сінтэтычны (чытанне цэлымі словамі, чытанне па сэнсавай здагадцы (старшыя класы);
- аўтаматызацыі (на першы план выступае не ўсведамленне працэсу чытання, а ўсведамленне тэксту: змест, кампазіцыя, сродкі выразнасці і інш.).

Фарміраванне *навыку чытання* атаясамліваецца з авалоданнем тэхнікай чытання. У шырокім сэнсе – гэта тэхніка чытання плюс разуменне прачытанага.

Паўнацэнны навык чытання характарызуецца правільнасцю, бегласцю, свядомасцю і выразнасцю.

Правільнасць – гэта чытанне без скажэнняў (правільная перадача склада-гукавой будовы слоў, граматычнай формы; адсутнасць пропускаў і перастановак слоў у сказе).

Свядомасць (асэнсаванасць) – гэта разуменне фактычнага зместу тэксту, ідэйнай накіраванасці, вобразаў, ролі мастацкіх сродкаў. Асэнсаванне прачытанага залежыць ад:

- наяўнага жыццёвага вопыту вучняў;
- разумення лексічнага значэння слоў;

- спалучальнасці слоў у структуры сказа;
- методыкі работы з тэкстам.

Бегласць – гэта скорасць чытання. Колькасць слоў, якія чытае вучань за хвіліну, у спецыяльнай школе не з’яўляецца самамэтай. Аднак тэмп чытання паступова расце на працягу ўсіх гадоў навучання і знаходзіцца ў пэўнай залежнасці ад правільнасці і свядомасці чытання.

Выразнасць – гэта перадача чытачом эмацыянальнага настрою тэксту ў адпаведнасці з задумай пісьменніка. Фарміруецца падчас аналізу твора. Выразна чытаць – гэта правільна перадаць ідэю, пачуцці. Выразнасць дасягаецца дзякуючы інтанацыі. Ва ўмовах спецыяльнай школы, спецыяльнай школы-інтэрната для вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю фарміраванне навыку выразнага чытання можа аказацца складанай задачай.

Спосабы чытання:

- услых (гучнае чытанне);
- пра сябе (сам сабе, моўчкі).

Чытанне моўчкі ў вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю фарміруецца з цяжкасцямі. Вучні губляюць як думку, так і радкі. Доўгі час чытанне ўслых выступае вядучым. Прыкладна з сёмага класа гэтыя віды чытання выкарыстоўваюць на ўроку паралельна.

2. Асаблівасці авалодання вучнямі з інтэлектуальнай недастатковасцю навыкам чытання. Прынцыпы пабудовы вучэбных праграм і вучэбных дапаможнікаў на літаратурным чытанні для спецыяльнай школы, спецыяльнай школы-інтэрната для вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю

У навучанні вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю чытанню прысутнічаюць усе тры этапы фарміравання навыку чытання, але яны расцягнуты ў часе. Не ўсе вучні дадзенай катэгорыі дасягаюць аўтаматызма ў чытанні. Асноўнымі прычынамі з’яўляюцца:

- цяжкасці ў асэнсаванні прачытанага;
- слабае развіццё сэнсавай здагадкі.

Вучні з інтэлектуальнай недастатковасцю не дасягаюць поўнага авалодання ўменнем апераджаючага асэнсавання тэксту, нават калі бегласть чытання сфарміравана. Парушэнне аперацый мыслення абмяжоўвае магчымасці вучняў у авалоданні навыкам асэнсаванага чытання ў большай ступені, чым любой іншай якасці.

Успрыманне тэкстаў вучнямі з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю характарызуецца:

- фрагментарнасцю, адсутнасцю цэласнасці ўспрымання тэксту;
- слабасцю абстрагуючага і абагульняючага ўспрымання;
- залежнасцю ад несфарміраванага жыццёвага вопыту;
- адсутнасцю цікавасці да маўленчай формы;
- няпоўным і няправільным разуменнем выяўленча-маўленчых сродкаў маўлення;
- эмацыянальнасцю ўспрымання;
- рэпрадуктыўным узроўнем успрымання.

Прынцыпы навучання літаратурнаму чытанню:

- улік псіхалагічных асаблівасцей успрымання мастацкай літаратуры вучнямі з інтэлектуальнай недастатковасцю;

- практычная накіраванасць зместу навучання і карысць для сацыяльна-эмацыянальнага развіцця;
- улік асаблівасцей пазнавальнай дзейнасці;
- карэкцыйная накіраванасць навучання.

Вядучыя прынцыпы пабудовы вучэбных праграм па вучэбным прадмете «Літаратурнае чытанне»:

- тэматычны/сезонна-тэматычны (III–VIII класы);
- храналагічны/гісторыка-літаратурны (IX–X класы).

3. Спецыфіка работы над тэкстамі розных жанраў. Узбагачэнне эмацыянальнага вопыту вучняў

Методыка работы над апавядальным творам. Апавяданне і казка – гэта адлюстраванне жыццёвых з’яў пэўных герояў. Пры рабоце над апавяданнем і казкай здзяйсняюцца ўсе этапы работы над тэкстам:

- падрыхтоўчая работа;
- чытанне;
- гутарка з мэтай праверкі першапачатковага ўспрымання;
- работа з тэкстам;
- складанне плана;
- пераказ тэксту;
- заключная гутарка;
- падрыхтоўка да выразнага чытання.

Спецыфікай з’яўляецца тое, што, напрыклад, складанне плана магчыма толькі пад кіраўніцтвам настаўніка. Гэта работа ажыццяўляецца калектыўна. Не заўсёды ставіцца задача падрыхтоўкі да выразнага чытання тэкста. Затое асаблівая ўвага надзяляецца сюжэту: *завязка, развіццё дзеяння, кульмінацыя, развязка.*

Вучняў вучаць знаходзіць усе сэнсавыя сувязі (часовыя, сюжэтныя паміж часткамі апавядання і г. д.), выдзяляць асноўную думку, складаць план прачытанага, даваць характарыстыку героям, рабіць замалёўку прачытанага.

Казка – адзін з відаў апавядальнай літаратуры, твор у прозе ці, радзей, вершаваны твор, у якім расказваецца аб выдуманых падзеях, у тым ліку фантастычнага характару. Казка – найбольш любімы дзецьмі жанр з займальным сюжэтам, лагічнай паслядоўнасцю яго развіцця і адназначнасцю характараў герояў. Над казкай працуюць аналагічна, як і над апавяданнем. Аднак вылучаюцца і акцэнтуюцца спецыфічныя прыкметы казак: характэрны пачатак (зачын) і канцоўка, тройчыя паўторы пэўнага дзеяння і інш. Вучні знаёмяцца з кампазіцыйнымі і моўнымі асаблівасцямі розных відаў казак (чарадзейных, бытавых, пра жывёл).

Пры падрыхтоўцы да чытання казкі з вучнямі малодшага школьнага ўзросту можна арганізаваць практычную дзейнасць (зляпіць/намалюваць герояў). У старшых класах праводзіцца адпаведная гутарка. Калі казка аўтарская, вучням можна прапанаваць кароткія звесткі аб аўтары. Можна паказаць дыяфільм, ілюстрацыі ці рэпрадукцыі карцін да казкі. Найбольш прадуктыўным з’яўляецца чытанне-расказванне казкі, калі настаўнік як бы распавядае і суправоджае свой аповед мімікай, жэстамі.

Аналіз казкі здзяйсняецца без указання на тое, што ў ёй праўда жыцця, а што выдумка. Інакш казка перастае быць казкай. Працуючы з казкай любога віду, настаўнік звяртае ўвагу вучняў на характар персанажаў, на матывы іх паводзін і ўчынкаў. Калі матэрыял казкі дазваляе, то можна правесці аналогіі з жыццёвым вопытам вучняў (прыклады добрых учынкаў і інш.). Спецыфічнай з’яўляецца работа над мовай казкі:

- вобразныя словы і выразы (*доля цяжкая, мора сіняе*);
- таўталагічныя спалучэнні (*жылі-былі, жыць-пажываць* і інш.).

Казку абавязкова чытаюць па ролях!

Уся папярэдняя работа рыхтуе вучняў да пераказа казкі. З малодшымі вучнямі можна выкарыстоўваць зрокавыя апоры ў выглядзе сюжэтнага рада, асобных ілюстрацый і інш. Са старшымі вучнямі вядзецца прынцыповая слоўнікавая работа (спецыфічныя словы запісваюцца на дошцы ў адпаведнасці з кожным пунктам плана).

Казка пераказваецца падрабязна, блізка да тэксту, з выкарыстаннем усіх характэрных слоў і выказаў, якія ў ёй прысутнічаюць. Кароткая казка пераказваецца цалкам.

Методыка работы надвершам. Верш – гэта невялікі лірычны твор, які мае асаблівую рытміка-гукавую структуру. Вершы адрозніваюцца асобай мовай і эмацыянальнасцю. Яны ўзбагачаюць духоўны свет дзяцей, вучаць бачыць прыгожае ў прыродзе, жыцці, уплываюць на пачуцці, эмоцыі і тым самым фарміруюць правільныя адносіны да навакольнай рэчаіснасці, дапамагаюць этычнаму і эстэтычнаму выхаванню, узбагачаюць слоўніквучняў вобразнай лексікай.

Методыка работы над *эпічным вершам* супадае з методыкай чытання апавяданняў. Яна накіравана на высвятленне сюжэта, раскрыццё характару дзейных асоб, ідэі твора. Вучні могуць:

- дзяліць верш на часткі;
- даваць загаловак кожнай частцы;
- маляваць слоўныя карціны;
- пераказваць змест;
- суадносіць радкі верша з малюнкамі ці кадрамі дыяфільма.

Спецыфіка работы звязана з падрыхтоўкай да выразнага чытання, работай над вобразнымі сродкамі мовы.

У вершах *лірычнага характару* сюжэта няма. Лірычны верш – гэта вобраз, у аснове якога ляжаць зрокавыя, слыхавыя, абаняльныя асацыяцыі. Таму методыка работы нацэльвае на стварэнне ў вучняў вобразнага ўспрымання верша, работы над раскрыццём эмацыянальна-вобразнага зместу.

У III–V класах спецыяльнай школы, спецыяльнай школы-інтэрната для вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцючасцей прапануецца пейзажная лірыка. Старшакласнікі маюць магчымасць пазнаёміцца з пейзажна-псіхалагічнымі вершамі і вершамі лірыкі роздуму. У пейзажным вершы прадметам аналізу становіцца пейзажны вобраз.

Методыка работы над байкай. Байка – кароткае алегарычнае апавяданне павучальнага зместу. Істотныя прыкметы байкі – наяўнасць маралі і алегорыі. Байку характарызуе прастата зместу і мастацкіх вобразаў, выразнасць і трапнасць мовы. Аднак алегарычнасць, пераносны сэнс значна ўскладняюць разуменне баек вучнямі з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю. Таму знаёмства з байкамі ажыццяўляецца толькі ў старшых класах.

Работа над байкай прадугледжвае:

- падрыхтоўку да чытання (гутарка пра жывёл-дзеіных асоб, разгляд малюнкаў, ацэнка асноўных рыс характару жывёл, якія выступаюць героямі байкі);
- першапачатковае ўспрыманне байкі (вучні слухаюць чытанне настаўніка ці праслухваюць байку ў запісе; арганізуецца гутарка эмацыянальна-ацэначнага плана);
- чытанне байкі па частках з адначасовым разборам кожнай;
- чытанне байкі цалкам, удакладненне зместу і кампазіцыі байкі.

Пры рабоце над байкай аналізуецца толькі канкрэтны яе змест. Пераказ не арганізуецца. Пасля аналізу байку чытаюць па ролях і вучаць на памяць (калі гэтага патрабуе праграма).

4. Сутнасць пісьмовай формы маўлення. Методыка складання тэкстаў розных тыпаў

Пісьмо – гэта адзін з асноўных відаў маўленчай дзейнасці. Валоданне пісьмом патрабуе выканання вялікай колькасці аперацый. Той, хто піша, павінен аформіць сваю думку ў выглядзе тэкста. Для гэтага трэба:

- дакладна выбраць словы;
- спрагнаваць месца кожнага слова ў сказе, а сказа ў тэксце;
- ажыццявіць гукавы аналіз слоў, улічваючы пры гэтым правілы графікі і арфаграфіі;
- выканаць рухальна-графічныя дзеянні, захоўваючы прасторавую арыентацыю (напрамак і размяшчэнне літар на радку, суаднясенне літар і г. д.).

Псіхафізіялагічная аснова пісьма такая ж, як і ў чытання, з дадатковым уключэннем у работуматорнага аналізатара. Пісьменны чалавек не заўважае тэхнічных аперацый, якія ён выконвае падчас пісьма. Ён засяроджвае ўвагуна змесце пісьмовага маўлення, на разуменні і прадудцыраванні яго пры пісьме. Аднак у вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю маторны кампанент можа выклікаць значныя цяжкасці. Для пісьма неабходна авалодаць *графічнымі навыкамі* – трывала засвоенымі спосабам фіксацыі на паперы вуснага паведамлення, навыкам перадачы гукаў мовы адпаведнымі літарамі, звязаным з усведамленнем і запамінаннем графічных элементаў і іх спалучэнняў. Дадзены працэс вельмі складаны і патрабуе паўнаўвартаснай дзейнасці розных сфер псіхікі.

Для пісьма неабходна:

- валодаць прыладамі пісьма;
- захоўваць правільнае становішча сшытка і пасоўваць яго падчас пісьма;
- захоўваць правільную паставу, пасадку пры пісьме;
- рухаць руку ўздоўж радка падчас пісьма.

Канчатковая мэта фарміравання рухальнага боку графічнага навыку заключаецца ў выпрацоўцы плаўных і рытмічных рухаў кісці, на якія накладваюцца дадатковыя дробныя рухі, неабходныя пры напісанні кожнай асобнай літары.

Што датычыць напісання літар, то вучні знаёмяцца з асноўнымі элементамі і ўсвядомліваюць, што некаторыя літары аб'ядноўваюцца ў групы па падабенстве (супадзенні) элементаў, з якіх яны складаюцца:

- прамая лінія;
- прамая лінія з закругленнем унізе;
- прамая лінія з закругленнем уверсе;
- прамая лінія з закругленнем уверсе і ўнізе;
- плаўная нахіленая лінія (*л, м, я*);
- прамая лінія з пятлёй;
- левы паўавал;
- правы паўавал;
- авал.

Дадатковыя элементы:

- пачатковы вузлялок;
- апушчаная пятля;

- малы авал;
- папярэчная палачка (рыска, штрых).

Этапы фарміравання навыку пісьма:

- асэнсаванне слова, якое гучыць;
- склада-гукавы аналіз слова;
- дыферэнцыроўка выдзеленых у слове гукаў, устанаўленне іх паслядоўнасці;
- пераказіраванне гукавой формы слова ў графічную (суаднясенне гукаў (фанем) з літарамі (графемамі));
- непасрэднае рухальнае ўзнаўленне на паперы графічнага комплексу.

У рамках фарміравання пісьмовай формы маўлення ў спецыяльнай школе, спецыяльнай школе-інтэрнаце для вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю вывучаюцца наступныя функцыянальна-сэнсавыя тыпы тэкстаў:

- тэкст-апавяданне;
- тэкст-апісанне.

Сутнасцю ўспрымання тэксту з’яўляецца стварэнне ў вучняў вобраза зместу тэксту. Пры падборы тэкстаў для пісьма (спісванне ці пераказ аўтарскіх тэкстаў) звяртаюць увагу на:

- аб’ём тэксту;
- слоўнік(адсутнасць незразумелых слоў);
- структуру і колькасць сказаў у тэксце;
- адпаведнасць зместу тэкста ведам вучняў пра навакольны свет;
- наяўнасць новай інфармацыі;
- адпаведнасць тэкста ўзроставым інтарэсам вучняў;
- насычанасць арфаграмамі і пунктаграмамі.

У тэксце-апавяданні гаворыцца пра нейкія падзеі, звязаныя часавымі і прычыннымі сувязямі. *Апавяданне* – самы рухомы, дынамічны, жывы, а таму найбольш даступны для вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю тып тэксту. Тут галоўная ўвага надаецца фактам, падзеям, таму ў такім тэксце шмат назоўнікаў, дзеясловаў. У апавядальным тэксце могуць быць элементы апісання (замалёўкі прыроды, апісанне знешнасці чалавека).

У *апісанні* няма сюжэта і дзейных асоб. Часта дзейнай асобай з’яўляецца сам аўтар. Аднак у апісанні шмат эпітэтаў, параўнанняў, метафар. Сутнасць тэкста-апісання заключаецца ў больш ці менш разгорнутым указанні на істотныя прыкметы прадметаў і з’яў. Таму тэксты-апісанні насычаны прыметнікамі. Апісваць можна прадметы, працэсы, дзеянні.

Праца над тэкстамі-апавяданнямі вучыць ахопліваць увесь аб’ём тэксту, запамінаць месца і час дзеяння, дзейных асоб, у агульным вызначаць тэму тэксту.

Праца над тэкстамі-апісаннямі вучыць вызначэнню і выяўленню істотных знешніх характарыстык прадметаў, дзейных асоб.

Літаратура

1. Аксенова, А. К. Методика преподавания русского языка для детей с нарушениями интеллекта / А. К. Аксенова, С. Ю. Ильина. – М. : Просвещение, 2011. – 335 с.
2. Львов, М. Р. Методика преподавания русского языка в начальных классах : учеб.пособие для студ. высш. пед. учеб заведений / М. Р. Львов, В. Г. Горецкий, О. В. Сосновская.– М. : Издательский центр «Академия», 2010. – 464 с.
3. Свиридович, И. А. Методика преподавания русского языка во вспомогательной школе : учеб.-метод. пособие / И. А. Свиридович. – Минск : БГПУ, 2005. – 120 с.

Тэма 8. Спецыфіка фарміравання правапісных уменняў і навыкаў у вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю ў школах з беларускай і рускай мовамі навучання

План:

1. Асаблівасці засваення правілаў правапісу вучнямі з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю ў сувязі з вывучэннем фанетыкі, словаўтварэння, граматыкі.
2. Прыёмы навучання правапісу з улікам прынцыпаў беларускай арфаграфіі і пунктуацыі, характару арфа- і пунктаграм, задач этапаў навучання.
3. Віды граматыка-арфаграфічных практыкаванняў і метадыка іх выконвання.
4. Метадыка арганізацыі работы над памылкамі.

1. Асаблівасці засваення правілаў правапісу вучнямі з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю ў сувязі з вывучэннем фанетыкі, словаўтварэння, граматыкі

Арфаграфічны (правапісны) навык – гэта аўтаматызаваны кампанент свядомай маўленчай дзейнасці вучня ва ўмовах ажыццяўлення яе ў пісьмовай форме. Дадзены навык фарміруецца ў працэсе працяглых практыкаванняў і заснаваны на больш простых навыках і ўменнях:

- навык пісьма (аўтаматызаванае напісанне літар);
- уменне аналізаваць слова з фанетычнага боку (мэтанакіраваны гука-літарны і складовы аналіз);
- уменне ўстанаўліваць марфемны склад слова і знаходзіць ў слове арфаграму, якая патрабуе праверкі;
- уменне падвесці арфаграму пад адпаведнае правіла і інш.

Арфаграфічны навык у перыяд фарміравання – гэта сістэма свядомых дзеянняў. Калі ж ён сфарміраваны, то функцыянуе як аўтаматызаваны спосаб выканання больш складанага дзеяння. Аўтаматызацыя дзеяння не азначае немагчымасці пры пэўных умовах і ў выпадку неабходнасці зноў зрабіць яго свядомым.

У метадычнай літаратуры *арфаграфічны навык* кваліфікуецца як аўтаматызаванае дзеянне, якое фарміруецца ў вучняў на аснове ўменняў, звязаных з засваеннем комплексу ведаў і іх прымяненнем на пісьме. Пры гэтым вучні авалодваюць прыватнымі аперацыямі. У працэсе фарміравання навыку прыватныя аперацыі пераўтвараюцца ў аўтаматызаванае дзеянне.

Фанетычныя напісанні грунтуюцца на адпаведнасці пісьма і вымаўлення.

Засваенне працэсу пісьма патрабуе дастатковай сфарміраванасці рада псіхафізічных кампанентаў:

- акустычнага;
- маўленчарухальнага;
- зрокавага;
- маторнага.

Акрамя гэтага, вялікае значэнне ў акце пісьма мае ўменне ўтрымліваць доўгачасовую ўвагу. Дыфузнае пашкоджанне кары галаўнога мозгу ў вучня з інтэлектуальнай недастатковасцю прыводзіць да недаразвіцця ўсёй сістэмы аналізатараў, якія ўдзельнічаюць у фарміраванні навыку правільнага пісьма.

Фанетычныя памылкі ў вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю – з’ява дастаткова ўстойлівая.

Даседаванне, праведзенае В. В. Варанкавай, дазволіла вылучыць некалькі груп дзяцей з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю ў залежнасці ад таго, які з кампанентаў пісьма з'яўляецца ў іх найбольш пацярпелым.

Першая група. Вучні з адносна захаваным фанематычным слыхам, для якіх характэрна невялікая колькасць скажэнняў гукавога складу слова. Вучні не адчуваюць істотных цяжкасцей у авалоданні навыкамі пісьма (прыкладна 32% вучняў).

Другая група (каля 25%) складаюць вучні з істотнымі парушэннямі гука-літарнага аналізу. Такія вучні:

- з цяжкасцю дыферэнцыюць і параўноўваюць гукі;
- з цяжкасцю выдзяляюць гукі са слова і склада, змешваюць зычныя;
- у пісьмовым маўленні падмяняюць складаны аналіз і сінтэз цэласным успрыманням літарных комплексаў (механічна завучваюць склады і словы).

Характэрныя памылкі – замены і пропускі галосных і зычных літар.

Трэцяя група. Вучні з парушэннем вымаўлення (прыкладна 19%). Яны недастаткова дакладна валодаюць кінестэтычнай схемай слова, у выніку чаго пішуць так, як гавораць. Па прычыне дэфектнасці вымаўлення кантроль за пісьмом з боку слыхавога аналізатара аказваецца паслабленым. Найбольш распаўсюджаныя памылкі – замены літар у сувязі з неадэкватным вымаўленнем гукаў. Парушэнне фанематычнага слыху ў гэтых вучняў – з'ява дугарадная.

Чацвёртая група. Вучні з рухальнай недастатковасцю (9%). Пры пісьме гэтыя вучні дапускаюць пропускі, замены, устаўкі, персевератыўнае дабаўленне адной і той жа літары, склада. Структурная складанасць слоў не выклікае праблемы, таму што фанематычны слых у такіх вучняў знаходзіцца ў межах адноснай нормы. Аднак захаванне ў апэратыўнай памяці пэўнай колькасці гукаў і іх паслядоўнасці ў слове аказваецца парушаным па прычыне паталагічнай інэртнасці рухальнага акта.

Пятая група. Вучні з парушэннем мэтанакіраванай дзейнасці (12%). Парушэнні пісьма ў гэтых вучняў выкліканы:

- няўстойлівасцю ўвагі;
- неўраўнаважанасцю паводзін;
- паслабленым кантролем за працэсам пісьма.

У такіх вучняў сустракаюцца разнастайныя памылкі. У спакойным стане вучань спраўляецца з заданнем, а пры ўзбуджанасці нават простае спісванне становіцца праблематычным.

Акрамя гэтых пяці груп у практыцы работы сустракаюцца вучні з парушэннем *зрокавагаўспрымання ці прасторавай арыенціроўкі*. Першыя недакладна засвойваюць графічны знак, што вядзе да змешвання падобных па графічным вобразе літар і замене іх другімі. Пры парушэнні прасторавай арыенціроўкі вучні памылкова размяшчаюць элементы літар, не сочаць за радком і велічыняй літар, пішуць па дыяганалі, з аднаго канца сшытка ў другі, часта літары налязяць адна на адну.

Работа па развіцці навыку фанетычна правільнага пісьма павінна будавацца на падставе ўліку як агульных псіхафізічных асаблівасцей вучняў, так і тыпалагічных ці індывідуальных памылак. Парушэнне коркавага гукавога аналізу і сінтэзу – характэрная рыса большасці вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю. Таму работу па фарміраванні фанематычнага слыху, навыкаў гукавога аналізу трэба праводзіць франтальна.

Фарміраванне навыку граматычнага пісьма базуецца ў вучняў на засваенні граматычнай тэорыі і арфаграфічных правілаў. Арфаграфічныя правілы уніфікуюць напісанне слоў, аб'яднаных перш за ўсё на аснове граматычнай агульнасці.

Па самой сваёй сутнасці засваенне арфаграфічных правілаў немагчыма без пэўнага ўзроўню валодання граматычным, фанетычным, словаўтваральным матэрыялам. Граматычная тэорыя – гэта падмурак арфаграфічнага правіла. Таму выкарыстоўваюць такі парадак вывучэння арфаграфічных правілаў, згодна з якім правіла ўваходзіць у граматычную тэму як яе састаўная частка.

2. Прыёмы навучання правапісу з улікам прынцыпаў беларускай арфаграфіі і пунктуацыі, характару арфа- і пунктаграм і этапаў навучання

Праца над арфаграфічным правілам – даволі складаны працэс, асноўнымі кампанентамі якога з’яўляюцца:

- раскрыццё сутнасці правіла;
- авалоданне фармулёўкай правіла;
- прымяненне правіла ў практыцы пісьма.

Раскрыццё сутнасці правіла абазначае высвятленне наступнага:

- напісаннем якой часткі слова, часціны мовы або граматычнай формы кіруе правіла;
- якія прыметы выступаюць у якасці вядучых.

Вывучэнне арфаграфічнага правіла праводзіцца ў ходзе выканання разнастайных практыкаванняў. Засваенне новага матэрыялу прадугледжвае ўключэнне яго ў сістэму ведаў, якія ўжо ёсць у вучняў.

Этапы выпрацоўкі арфаграфічных уменняў і навыкаў:

– выпрацоўка гука-графічных напісанняў (перадача на пісьме слоў, гукавое афармленне якіх супадае з графічным); праводзяцца першапачатковыя назіранні за зменамі ў словах, заснаваных на фанетычным прынцыпе правапісу (*лес – лясны*), за правапісам вялікай літары ў словах;

– знаёмства з правіламі, заснаванымі на фанетычным прынцыпе беларускай арфаграфіі (о, э – а; е, ё – я, ў, падоўжаныя зычныя, т– ц’, д – дз’ і інш.);

– знаёмства з правіламі, заснаванымі на марфалагічным прынцыпе беларускай арфаграфіі (правапіс парных глухіх і звонкіх зычных, прыставак *аб, ад, перад, над* і інш.);

– знаёмства з марфолога-сінтаксічнымі напісаннямі (правапіс канчаткаў назоўнікаў, дзеясловаў, прыметнікаў).

Парушэнне інтэлектуальнай дзейнасці абумоўлівае факт, што вучні з вялікай цяжкасцю авалодваюць уменнямі і навыкамі, у аснове якіх ляжыць асэнсаванае засваенне ведаў. Ступень авалодання імі арфаграфічнымі правіламі неаднастайная і залежыць ад:

- аб’ёму правіла
- колькасці аперацый;
- суаднясення напісання і вымаўлення;
- падрыхтаванасці сэнсаматорнай сферы, у першую чаргу, моўнарухальнага аналізатара і фанематычнага слыху.

3. Віды граматыка-арфаграфічных практыкаванняў і методыка іх правядзення

Для выпрацоўкі арфаграфічнага навыку выкарыстоўваюцца практыкаванні, накіраваныя на:

- развіццё арфаграфічнай пільнасці;
- авалоданне аперацыямі, якія забяспечваюць прымяненне правіла;

– устанаўленне сувязі паміж прыватнымі аперацыямі (уключэнне іх у адзіную сістэму дзеянняў);

– удакладненне для вучняў сутнасці правіла.

Традыцыйна ў методыцы выдзяляюцца наступныя групы арфаграфічных практыкаванняў:

- 1) граматыка-арфаграфічны разбор;
- 2) спісванне;
- 3) дыктант;
- 4) лексіка-арфаграфічныя практыкаванні;
- 5) пераказ.

Першая і чацвёртая групы ўлічваюць сувязь арфаграфіі з граматыкай або лексікай. Другая і трэцяя ўлічваюць фактар, які вызначае дзейнасць вучняў (зрок і матарыка пры спісванні, слых – пры дыктантах).

У школьнай практыцы арфаграфічныя практыкаванні адначасова характарызуюцца з двух бакоў:

– па форме выканання (спісванне, дыктант, творчая праца);

– па характары рашаемай задачы (арфаграфічнае практыкаванне ці практыкаванне комплекснага тыпу).

Спісванне – гэта перадача ў пісьмовай форме зрокава ўспрымаемага (у момант запісу) слова, сказа, тэксту. Спісванне можа спалучацца з выкананнем заданняў граматычнага, лексічнага (рэдка словаўтваральнага) характару.

Дыктант – гэта від арфаграфічнага практыкавання, сутнасць якога для вучняў заключаецца ў запісе на слых сказа, слова, тэксту. Дыктант бывае (*віды*):

– *папераджальны* – выкарыстоўваецца з мэтай адпрацоўкі прыёмаў прымянення правіла і накіраваны на авалоданне вучнямі алгарытмам дзеянняў. Перад запісам тэксту або ў працэсе запісу (каменціраванае пісьмо) вучні тлумачаць, як будуць пісаць слова і чаму менавіта так;

– *тлумачальны* – прадугледжвае доказ напісання арфаграмы пасля запісу сказа або тэксту ў цэлым. З’яўляецца свайго роду калектыўнай праверкай напісанага, развівае ўвагу да арфаграм. У працэсе запісу тэксту вучні падкрэсліваюць арфаграмы, якія патрабуюць праверкі, а пасля запісу – кантралююць правільнасць выканання працы;

– *выбарачны* – патрабуе запісу не ўсяго тэксту, які дыктуецца, а толькі часткі, якая адпавядае заданню. Напрыклад, запісваюцца толькі словы на пэўнае правіла. Выбарачны дыктант развівае арфаграфічную пільнасць, узгодненасць дзеянняў пры калектыўнай рабоце;

– *вольны* – дапускае некаторую свабоду ў выбары слоў пры запісе дыктуемага тэксту, у змене структуры сказа. Тэкст дыктуецца спачатку цалкам, затым па частках (3–4 сказы); запісваецца кожная частка пасля паўторнага чытання;

– *самадыктант* (пісьмо па памяці) – вучань запамінае тэкст, успрыняты зрокава або на слых, а затым піша яго самастойна;

– *праверачны* (кантрольны) – ставіць мэтай выявіць узровень валодання вучнямі толькі што вывучанымі правіламі і раней адпрацаванымі.

Пераказ як від арфаграфічнага практыкавання характарызуецца выразна акрэсленай накіраванасцю на развіццё маўлення вучняў. Пераказ праводзіцца на заключным этапе вывучэння арфаграфічнай тэмы, калі вучні ўжо авалодалі правіламі і навучыліся яго прымяняць.

Умовы фарміравання арфаграфічнага навыку:

- перад пачаткам выпрацоўкі арфаграфічнага навыку дакладна вызначаецца, якія веды і ўменні складваюць яго падмурак, якімі прыватнымі аперацыямі павінен валодаць вучань, у якія ўзаемадзеянні павінны ўступіць гэтыя прыватныя аперацыі паміж сабой і чаму; выкарыстанне ў пэўнай паслядоўнасці неабходных дзеянняў пры напісанні арфаграмы фактычна ўяўляе сабой устанаўленне сувязей паміж ведамі;
- наяўнасць сістэмы практыкаванняў для фарміравання арфаграфічнага навыку;
- папярэджэнне і выпраўленне арфаграфічных памылак.

4. Методыка арганізацыі работы над памылкамі

Эфектыўнасць работы над памылкамі залежыць ад сістэматычнасці яе правядзення. Работа будзецца на арганізацыі самастойнай дзейнасці вучняў.

Сістэма работы над памылкамі прадугледжвае наступныя *этапы*:

1. Знаходжанне і агульны аналіз памылковых напісанняў.
2. Выдзяленне памылак, тыповых для пэўнага класа навучання ці для канкрэтнага вучня.

З мэтай найбольш дакладнага адбору слоў для фронтальнай і індывідуальнай работы настаўнік аналізуе памылкі адразу пасля іх выпраўлення (да вынясення на палі). Аналіз памылак звычайна выконваецца па спецыяльна распрацаванай табліцы (памятцы) «Работа над памылкамі».

Для фронтальнай працы настаўнік падбірае словы, памылкі ў якіх зрабіла большасць вучняў класа. Яны аб'ядноўваюцца ў групы не больш двух-трох правіл.

Для індывідуальнай працы, якую кожны вучань выконвае ў сваім сшытку, настаўнік «збірае» словы, памылкі ў якіх зрабілі канкрэтныя вучні. Для кожнага вучня настаўнік падрыхтоўвае слоўны матэрыял для работы над памылкамі.

3. Выпраўленне памылак з улікам узроўню засваення вучнямі правіла і іх здольнасці да самастойнай дзейнасці.

Для выканання работы над памылкамі настаўнік дыферэнцавана вызначае долю самастойнасці кожнага вучня. У сшытках вучняў, якія патрабуюць найбольшай дапамогі з боку настаўніка, яна ажыццяўляецца наступным чынам: настаўнік выпраўляе памылку, на палях піша нумар правіла, выпісвае слова, у якім вучань зрабіў памылку. У сшытках вучняў, якія дастакова паспяхова засвоілі правілы арфаграфіі, насупраць выпраўленай памылкі ставіцца на палях рыска, якая з'яўляецца сігналам вучню аб недакладным напісанні. Задача вучня – самастойна выканаць наступнае: суаднесці памылковае напісанне з правілам, знайсці правіла ў табліцы, выканаць аперацыі, указаныя ў табліцы.

У пісьмовых работах настаўнік выпраўляе ўсе памылкі, але на палі выносіць толькі тыя, над якімі вучні будуць працаваць самастойна. Колькасць такіх слоў не павінна перавышаць 4–6. А агульная колькасць памылак можа быць большай. Сэнс у тым, што пры перавышэнні колькасці слоў работа над памылкамі выконваецца вучнем механічна, неасэнсавана. У такой сітуацыі колькасць памылак можа нават павялічыцца ў параўнанні з тым, колькі іх было дапушчана вучнем у самой рабоце.

4. Арганізацыя спецыяльнага ўрока работы над памылкамі (пасля выніковай кантрольнай работы).

Урок работы над памылкамі будзецца па наступным *плане*:

- а. Паведамленне аб выніках пісьмовай работы (2 хв.).
- б. Калектыўны аналіз тыповых памылак (характэрных для большасці вучняў класа (10–15 хв.).
- в. Выконванне практыкаванняў на замацаванне не да канца засвоеных правіл (10 хв.).
- г. Самастойная работа над памылкамі (10–15 хв.).

- д. Дамашняе заданне (3 хв.).
- е. Падвядзенне вынікаў работы (2 хв.).

Літаратура

1. Аксенова, А. К. Методика преподавания русского языка для детей с нарушениями интеллекта / А. К. Аксенова, С. Ю. Ильина. – М. : Просвещение, 2011. – 335 с.
2. Воронкова, В. В. Обучение грамоте и правописанию в 1–4 классах вспомогательной школы : Пособие для учителя / В. В. Воронкова. – М. : Просвещение, 2006. – 100 с.
3. Львов, М. Р. Методика преподавания русского языка в начальных классах : учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб заведений / М. Р. Львов, В. Г. Горецкий, О. В. Сосновская. – М. : Издательский центр «Академия», 2010. – 464 с.
4. Беларуская мова [Электронный ресурс] : программы вспом. шк. с рус. яз. обучения : I отд-ние : рус. яз., беларус. мова, математика, человек и мир, трудовое обучение, физ. культура и здоровье, соц.-бытовая ориентировка : I–V классы // Asabliva.by. – Режим доступа : http://asabliva.by/sm_full.aspx?guid=84863. – Дата доступа : 03.12.2019.

2. ПРАКТЫЧНЫ РАЗДЗЕЛ

2.1. Змест практычных заняткаў

Практычныя заняткі № 1 (2 гадзіны)

Гісторыя станаўлення metodyкі навучання беларускай мове вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю

Мэты:

- фарміраваць уяўленні студэнтаў аб гісторыі станаўлення metodyкі навучання беларускай мове як навукі;
- сістэматызаваць веды студэнтаў аб крыніцах спецыяльнай metodyкі навучання беларускай мове вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю;
- фарміраваць умённі аргументавана даказваць уласную кропку гледжання па пэўным пытанні.

Падрыхтоўка да заняткаў

Падрыхтоўка мініпаведамленняў аб гісторыі і сучасным стане, перспектывах развіцця спецыяльнай metodyкі беларускай мовы як навукі.

Збор інфармацыі для дыскусіі па актуальных праблемах metodyкі навучання беларускай мове вучняў з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю.

Падрыхтоўка мультымедыйных прэзентацый па гісторыі станаўлення metodyкі навучання беларускай мове («Ф. Скарына – пачынальнік мэтанакіраванага навучання пісьмовай беларускай мове», «Паслядоўнікі Ф. Скарыны», «Б. Тарашкевіч і яго «Беларуская граматыка для школ», «Беларуская граматыка» Б. Пачобкі», «Арыентацыя на практычную дзейнасць – галоўная рыса «Пачатковай граматыкі» і «Школьнай граматыкі беларускай мовы» Я. Лёсіка», «І. М. Бобла, Т. Л. Ляшчынская, А. М. Змушко – пачынальнікі metodyкі навучання беларускай мове вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю на сучасным этапе»).

Канспект атрыкула М. Багдановіча «Голас з Беларусі» (1916).

План заняткаў

1. Абмеркаванне асаблівасцей развіцця беларускай мовы ў гістарычным кантэксце і праблем станаўлення metodyкі выкладання беларускай мовы як навукі (з выкарыстаннем мультымедыйных прэзентацый).

2. Абмен думкамі аб гісторыі, сучасным стане і перспектывах развіцця спецыяльнай metodyкі навучання беларускай мове вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю як навукі.

3. Дыскусія па праблеме неабходнасці вывучэння беларускай мовы вучнямі з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю ў школах з рускай мовай навучання і па галоўных пытаннях сучаснай metodyкі навучання беларускай мове вучняў дадзенай катэгорыі.

4. Дзелавае гульня «Выступленне М. Багдановіча перад настаўнікамі» (на падставе атрыкула М. Багдановіча «Голас з Беларусі»).

Формы справаздачы

Мультымедыйныя прэзентацыі.

Канспект атрыкула М. Багдановіча «Голас з Беларусі» (1916).

Літаратура

1. Багдановіч, М. Поўны збор твораў у 3 т. / М. Багдановіч. – Мінск : “Навука і Тэхніка”. – Т. 3. – 1995. – С. 202.
2. Змушко, А. М. Выкладане беларускай мовы ў дапаможнай школе : вучэб.-метад. дапам. / А. М. Змушко. – Мінск : Адукацыя і выхаванне, 2008. – 97 с.
3. Максім Багдановіч : вядомы і невядомы : зб. літаратуразн. і арх. матэрыялаў / Уклад. і камент. Ц. В. Чарнякевіча ; прадм. і гласарый Ю. В. Пацюпы. – Мінск : Літаратура і Мастацтва, 2011. – 392 с.
4. Паўлоўскі, І. І. Моўная адукацыя малодшых школьнікаў : Тэарэтыка-дыдактычнае даследаванне / І. І. Паўлоўскі. – Мінск : НІА, 1998. – 176 с.
5. Тарашкевіч, Б. А. Беларуская граматыка для школ. Выданне пятае пераробленае і пашыранае / Б. Тарашкевіч. – Вільня : Беларуская друкарня імя Фр. Скарыны, 1929.

Практычныя заняткі № 2 (2 гадзіны)

Вучэбныя праграмы і вучэбныя дапаможнікі для навучання беларускай мове вучняў з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю

Мэты:

- пазнаёміць студэнтаў з праграма-метадычным забеспячэннем працэсу вывучэння беларускай мовы ў спецыяльнай школе, спецыяльнай школе-інтэрнаце для вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю (з беларускай і рускай мовай навучання), з мэтамі і задачамі навучання беларускай мове вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю;
- фарміраваць уменне аналізаваць вучэбны план і вучэбныя праграмы («Беларуская мова», «Літаратурнае чытанне»);
- фарміраваць уяўленні студэнтаў аб прынцыпах пабудовы вучэбных праграм па вучэбным прадмеце “Беларуская мова”, асаблівасцях праграмага зместу навучання беларускай мове вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю;
- фарміраваць прафесійныя ўменні выкарыстроўваць вучэбныя дапаможнікі па прадмеце (з улікам навукова-тэарэтычных і метадычных патрабаванняў) на ўроку.

Падрыхтоўка да заняткаў

Інфармацыйная табліца «Навукова-метадычнае забеспячэнне працэсу навучання беларускай мове ў спецыяльнай школе, спецыяльнай школе-інтэрнаце для вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю» (з падзелам на два варыянты: для школ з беларускай мовай навучання; для школ з рускай мовай навучання).

Мультымедычныя прэзентацыі «Навукова-тэарэтычныя і метадычныя патрабаванні да вучэбных дапаможнікаў для вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю», «Роля ілюстрацыі ў вучэбным дапаможніку для вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю».

План заняткаў

1. Вуснае апытанне па тэме.
2. Пісьмовы аналіз праграмы па прапанаваным плане (з улікам навукова-тэарэтычных і метадычных патрабаванняў).
3. Параўнальны змястоўны аналіз вучэбных праграм для 6–10 класаў для школ з беларускай і рускай мовамі навучання.
4. Дыскусія па праблеме неабходнасці вывучэння беларускай мовы вучнямі з інтэлектуальнай недастатковасцю ў школах з рускай мовай навучання.
5. Абмен думкамі аб сучасным вучэбным дапаможніку для вучняў з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю.

Формы справаздачы

Мультымедычныя прэзентацыі.

Пісьмовы аналіз вучэбнай праграмы па прапанаваным плане (праграма па выбары студэнта).

Літаратура

1. Вучэбная праграма па вучэбным прадмеце «Беларуская мова» для I–V класаў першага аддзялення дапаможнай школы (дапаможнай школы-інтэрната) з беларускай мовай навучання. – Мінск : НІА, 2016. – 42 с.
2. Вучэбная праграма па вучэбным прадмеце «Беларуская мова» для VI–X класаў першага аддзялення дапаможнай школы (дапаможнай школы-інтэрната) з беларускай мовай навучання. – Мінск : НІА, 2016. – 16 с.
3. Вучэбная праграма па вучэбным прадмеце «Літаратурнае чытанне» для III–V класаў першага аддзялення дапаможнай школы (дапаможнай школы-інтэрната) з беларускай мовай навучання. – Мінск : НІА, 2019. – 23 с.
4. Вучэбная праграма па вучэбным прадмеце «Літаратурнае чытанне» для VI–X класаў першага аддзялення дапаможнай школы (дапаможнай школы-інтэрната) з беларускай мовай навучання. – Мінск : НІА, 2019. – 31 с.
5. Вучэбная праграма па вучэбным прадмеце «Беларуская мова. Літаратурнае чытанне» для XI–XII класаў першага аддзялення дапаможнай школы (дапаможнай школы-інтэрната) з беларускай мовай навучання. – Мінск : НІА, 2014. – 18 с.
6. Беларуская мова : вучэб. дапам. для 9-га кл. першага аддз-ня дапам. шк. з беларус. мовай навучання / С. В. Мартынкевіч [і інш.]. – Мінск : Мастацкая літаратура, 2020. – 278 с.
7. Беларуская мова : вучэб. дапам. для 8-га кл. 1-га аддз-ня дапам. шк. з рус. мовай навучання / А. М. Змушко. – Мінск : Выд. цэнтр БДУ, 2018. – 191 с.

Практычныя заняткі № 3 (2 гадзіны)

Сутнасць работы па пераадоленні інтэрферэнцыі розных відаў

Мэты:

- пазнаёміць студэнтаў з відамі інтэрферэнцыі;
- фарміраваць уяўленні студэнтаў аб прычынах інтэрферэнцыі;
- фарміраваць прафесійна значныя ўменні вызначаць аптымальныя сродкі і метады педагагічнай работы па пераадоленні інтэрферэнцыі ў вучняў з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю.

Падрыхтоўка да заняткаў

Падрыхтоўка мультымедыйных прэзентацый «Інтэрферэнцыя і яе віды», «Шляхі папярэджвання і пераадолення інтэрферэнцыі», «Прынцыпы і метады навучання беларускай мове як другой ва ўмовах блізкароднаснага білінгвізму».

План заняткаў

1. Вуснае апытанне па гісторыі і відах білінгвізму на тэрыторыі Беларусі.
2. Абмеркаванне прычын узнікнення інтэрферэнцыі ў гістарычным кантэксце і праблем выкладання беларускай мовы, якія ўзнікаюць у гэтай сувязі (з выкарыстаннем мультымедыйных прэзентацый).
3. Абмен думкамі аб сучасным стане беларускай мовы, перспектывах яе развіцця, спосабах пераадолення інтэрферэнцыі.
4. Практычнае заданне на знаходжанне і выпраўленне ў вусным і пісьмовым маўленні праяў інтэрферэнцыі (аўдыязапіс, пісьмовы тэкст).

Формы справаздачы

Мультымедыйныя прэзентацыі.

Выпраўлены ад інтэрферэнцыйных памылак тэкст пэўнага стылю (пісьмовая работа).

Літаратура

1. Вайнрайх, Й. У. Одноязычие и многоязычие. О совместимости генеалогического родства и конвергентного развития // Новое в лингвистике. – Вып. VI. Языковые контакты. – 1972.
2. Коряков, Ю. Б. Языковая ситуация в Белоруссии / Ю. Б. Коряков // Вопросы языкознания. – 2002. – № 2. – С. 109–127.
3. Типология двуязычия и многоязычия в Беларуси. – Минск, 1999.
4. Ханазаров, К. Х. Критерии двуязычия и его причины // Проблемы двуязычия и многоязычия / К. Х. Ханазаров. – М. : Наука, 1972. – С. 119–124.
5. Цыхун, Г. А. «Трасянка» як аб’ект лінгвістычнага даследавання // Беларуская мова ў другой палове XX стагоддзя : Матэр. міжнар. навук. канф. – Мінск, 1998.
6. Чиршева, Г. Н. Детский билингвизм : одновременное усвоение двух языков / Г. Н. Чиршева. – СПб. : Златоуст, 2012. – 488 с.

Практычныя заняткі № 4 (2 гадзіны)

Рэалізацыя антрапацэнтрычнай канцэпцыі моўнай адукацыі пры навучанні вучняў з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю

Мэты:

- Пазнаёміць студэнтаў з сутнасцю антрапацэнтрычнай канцэпцыі моўнай адукацыі і магчымасцямі яе рэалізацыі пры навучанні вучняў з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю.
- Фарміраваць ўменне аналізаць вучэбную праграму на прадмет яе суаднясення з пэўнай канцэпцыяй моўнай адукацыі (антрапацэнтрычная ці лінгвацэнтрычная).
- Фарміраваць уяўленні аб моўнай асобе і яе структуры.
- Фарміравасць прафесійныя ўменні рэалізоўваць асобасны і камунікатыўна-дзеійсны падыходу методыцы навучання беларускай мовевучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю.

Падрыхтоўка да заняткаў

Складанне параўнальнай табліцы «Параўнальная характарыстыка антрапацэнтрычнай і лінгвацэнтрычнай канцэпцый моўнай адукацыі».

Падрыхтоўка мультымедычных прэзентацый «Моўная асоба і яе структура», «Камунікатыўная тэхналогія навучання беларускай мове вучняў з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю».

План заняткаў:

1. Вуснае апытанне (сутнасць антрапацэнтрычнай канцэпцыі моўнай адукацыі; параўнальная характарыстыка антрапацэнтрычнай і лінгвацэнтрычнай канцэпцый моўнай адукацыі).
2. Абмеркаванне магчымасцей рэалізацыі антрапацэнтрычнай канцэпцыі моўнай адукацыі пры навучанні вучняў з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю.
3. Праектаванне графічнай выявы структуры моўнай асобы.
4. Распрацоўка фрагмента урока па вучэбным прадмеце «Беларуская мова» на падставе камунікатыўнай тэхналогіі навучання мове вучняў з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю.

Формы справаздачы

Мультымедычныя прэзентацыі.

Графічная выява моўнай асобы.

Фрагментурока па вучэбным прадмеце «Беларуская мова» (асноўная частка).

Літаратура

1. Змушко, А. М. Выкладанне беларускай мовы ў дапаможнай школе. Вуч.-метад. дапаможнік / А. М. Змушко. – Мінск : Адукацыя і выхаванне, 2008. – 97 с.
2. Ильина, С. Ю. Личностно-ориентированные и нетрадиционные технологии в обучении русскому языку школьников с интеллектуальной недостаточностью / А. С. Чижова, С. Ю. Ильина. – СПб. : КАРО, 2013. – 96 с.
3. Караулов, Ю. Н. Русский язык и языковая личность / Ю. Н. Караулов. – М. : ЛКИ, 2010. – 264 с.
4. Лещинская, Т. Л. Языковое образование лиц с интеллектуальной недостаточностью на компетентностной основе / Т. Л. Лещинская, В. Ч. Хвойницкая // Вестник МГИРО. – 2017. – № 2(30) – С. 16–24.

Практычныя заняткі № 5 (2 гадзіны)

Методыка навучання грамаце вучняў з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю

Мэты:

- сістэматызаваць веды студэнтаў аб навукова-тэарэтычных асновах методыкі навучання грамаце, аб ролі этапа навучання грамаце ў сістэме моўнай адукацыі вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю;
- фарміраваць прафесійна значныя ўменні аналізаваць вучэбны план і вучэбную праграму па вучэбным прадмеце на этапе навучання грамаце;
- фарміраваць уменні прымяняць аналітыка-сінтэтычны метады навучання грамаце ў практыцы навучання чытанню вучняў з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю;
- фармуляваць тэму, мэту і задачы ўрока навучання грамаце (на падставе вучэбнага дапаможніка «Буквар»).

Падрыхтоўка да заняткаў

Падрыхтоўка паведамленняў «Мэты і задачы навучання грамаце ў першым аддзяленні спецыяльнай школы, спецыяльнай школы-інтэрната для вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю», «Агульнае і спецыфічнае ў методыцы навучання беларускай грамаце ў агульнаадукацыйнай і спецыяльнай школы, спецыяльнай школы-інтэрната для вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю школах».

Пісьмовы аналіз вучэбнай праграмы «Беларуская мова» (этап «Навучанне грамаце»).

Распрацоўка рэфератаў: «Навукова-тэарэтычныя асновы методыкі навучання грамаце», «Прынцыпы і метады навучання грамаце ў гістарычным кантэксце», «Сутнасць гукавога аналітыка-сінтэтычнага метаду навучання чытанню К. Д. Ушынскага», «Этапы навучання грамаце і задачы кожнага з іх».

План заняткаў:

1. Абмеркаванне навукова-тэарэтычных асноў методыкі навучання грамаце, ролі этапа навучання грамаце ў сістэме моўнай адукацыі вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю.

2. Аналіз вучэбнай праграмы «Беларуская мова» (этап «Навучанне грамаце») і абмен думкамі аб эфектыўнасці вызначанага парадку вывучэння літар беларускага алфавіта ў спецыяльнай школе, спецыяльнай школе-інтэрнаце для вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю і агульнаадукацыйнай школах.

3. Дыскусія аб эфектыўнасці розных метадаў навучання вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю чытанню і пісьму.

4. Параўнанне сучасных вучэбных дапаможнікаў «Буквар» і «Пропісі» для I і II класаў першага аддзялення спецыяльнай школы, спецыяльнай школы-інтэрната для вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю (аўтарскія калектывы пад кіраўніцтвам Т. Л. Ляшчынскай, І. М. Боблы і інш.).

5. Метадычны аналіз канспекта ўрока навучання грамаце ў I класе.

Формы справаздачы

Мультымедычная прэзентацыя «Старонкі “Буквара”».

Рэфераты «Характарыстыка гукавога аналітыка-сінтэтычнага метаду навучання грамаце», «Асаблівасці навучання грамаце вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю».

Пісьмовы метадычны аналіз прапанаванага канспектаўрока навучання грамаце (I клас, заданні персанальныя).

Літаратура

1. Аксенова, А. К. Методика преподавания русского языка для детей с нарушениями интеллекта / А. К. Аксенова, С. Ю. Ильина. – М. : Просвещение, 2011. – 335 с.

2. Бобла, І. М. Буквар : вучэбны дапаможнік для 2-га класа дапаможнай школы 1-га аддзялення з беларускай мовай навучання / І. М. Бобла, В. М. Краўчанка, Ф. І. Шалабасова. – Мінск : Вышэйшая школа, 2016.

3. Бобла, І. М. Дабукварны перыяд навучання грамаце ў беларускамоўнай спецыяльнай школе / І. М. Бобла, В. М. Краўчанка, Ф. І. Шалабасова // Дэфекталогія – 1996 – Вып. 5.

4. Бобла, І. М. Навучанне чытанню ў букварны перыяд ў беларускамоўнай спецыяльнай школе / І. М. Бобла, В. М. Краўчанка, Ф. І. Шалабасова // Дэфекталогія – 1997 – Вып. 6.

5. Вучэбная праграма па вучэбным прадмеце «Беларуская мова» для I–V класаў першага аддзялення дапаможнай школы (дапаможнай школы-інтэрната) з беларускай мовай навучання. – Мінск : НІА, 2016. – 42 с.

6. Ляшчынская, Т. Л. Буквар (для работы ў класе) / Т. Л. Ляшчынская. – Мінск : Народная асвета, 2013.

7. Нетрадыцыйныя падыходы да навучання мове і чытанню малодшых школьнікаў : вучэб.-метадычныя рэкамендацыі для студэнтаў псіхалагаў-педагогаў / Брэст. дзярж. ун-т ; склад. Г. М. Канцавая, А. В. Сазановіч. – Брэст : БрДУ, 2003. – 53 с.

8. Старжынская, Н. С. Займальны матэрыял па навучанні грамаце : кніга для настаўніка / Н. С. Старжынская. – Мінск : Нар. асвета, 1989. – 77 с.

9. Старажава, Н. А. Мова твая і мая : Вучу дзяцей па-беларуску / Н. А. Старажава. – Мінск : А. Ванін, 1993. – 80 с.

10. Яленскі, М. Г. Беларуская мова ў 1-м класе (вусны курс) / М. Г. Яленскі, Н. У. Антонова, Т. М. Шылько. – Мінск : НІА, 2004.

Практычныя заняткі № 6 (2 гадзіны)

Методыка развіцця ў вучняў з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю звязнага вуснага маўлення

Мэты:

- пазнаёміць студэнтаў з задачамі развіцця вуснага маўлення вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю;
- фарміраваць прафесійна значныя ўменні вызначаць месца і ролю моўных канструктыўных, маўленчых і камунікатыўных практыкаванняў для развіцця маўлення вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю на ўроках беларускай мовы і літаратурнага чытання;
- выпрацоўваць навыкі выкарыстання прадуктыўных прыёмаў актывізацыі маўлення вучняў з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю ў працэсе работы па ўдакладненні, узбагачэнні і актывізацыі слоўніка.

Падрыхтоўка да заняткаў

Падрыхтоўка паведамленняў «Канструктыўныя, маўленчыя і камунікатыўныя практыкаванні для развіцця маўлення вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю», «Прыёмы ўзбагачэння слоўніка вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю», «Асаблівасці гаварэння па-беларуску вучняў спецыяльнай школы з рускай мовай навучання»).

Аналіз вучэбных дапаможнікаў і знаходжанне заданняў на выпрацоўку навыку звязнага вуснага маўлення па-беларуску (клас па выбары).

План заняткаў

1. Вуснае апытанне па тэме.
2. Аналіз вучэбнай праграмы і вучэбных дапаможнікаў на прадмет магчымасцей для арганізацыі работы па развіцці звязнага вуснага маўлення вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю.
3. Праектаванне заданняў для развіцця маўлення вучняў з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю на ўроках «Беларуская мова» і «Літаратурунае чытанне».
4. Дзелавае гульня «Размаўляем прыгожа» (імітацыя дзейнасці па фарміраванні ў вучняў з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю навыку вуснага звязнага маўлення).

Форма справаздачы

Паведамленні па тэме.

Складанне «банку дадзеных» (падборка практыкаванняў на развіццё ў вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю звязнага вуснага маўлення па-беларуску).

Літаратура

1. Аксенова, А. К. Методика преподавания русского языка для детей с нарушениями интеллекта / А. К. Аксенова, С. Ю. Ильина. – М. : Просвещение, 2011. – 335 с.
2. Змушко, А. М. Выкладане беларускай мовы ў дапаможнай школе: вучэб.-метад. дапам. / А. М. Змушко. – Мінск : Адукацыя і выхаванне, 2008. – 97 с.
3. Старажава, Н. А. Мова твая і мая : Вучу дзяцей па-беларуску / Н. А. Старажава. – Мінск : А. Ванін, 1993. – 80 с.
4. Шылько, Т. М. Скажы па-беларуску / Т. М. Шылько. – Мінск : Пачатковая школа, 2004.
5. Яленскі, М. Г. Беларуская мова ў 1-м класе (вусны курс) / М. Г. Яленскі, Н. У. Антонова, Т. М. Шылько. – Мінск : НІА, 2004.

Практычныя заняткі № 7 (2 гадзіны)

Фарміраванне асноўных якасцей чытання

Мэты:

- пазнаёміць студэнтаў з асноўнымі функцыямі і якасцямі чытання;
- фарміраваць прафесійна значныя ўменні навучання чытанню вучняў з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю (з улікам яго асноўных якасцей);
- удасканаліваць уменне аналізаваць вучэбную праграму па літаратурным чытанні;
- фарміраваць прафесійныя навыкі метадычна правільнай работы паўзбагачэнні эмацыянальнага вопыту вучняў на ўроках літаратурнага чытання.

Падрыхтоўка да заняткаў

Распрацоўка мультымедычных прэзентацый «Асноўныя функцыі чытання», «Якасныя характарыстыкі чытання», «Спосабы і віды чытання», «Роля кабінета беларускай мовы ў арганізацыі пазакласнай работы».

Распрацоўка рэферата «Фарміраванне чытацкай самастойнасці вучняў на ўроках пазакласнага чытання».

План заняткаў:

1. Абмеркаванне навукова-тэарэтычных асноў метадыкі навучання чытанню як віду маўленчай дзейнасці.

2. Аналіз вучэбнай праграмы і вучэбных дапаможнікаў па прадмеце «Літаратурнае чытанне» (III– V класы).

3. Дыскусія аб прадуктыўных метадах развіцця ў вучняў з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю асноўных якасцей чытання.

4. Дзелавае гульня «Фарміраванне чытацкай самастойнасці вучняў на ўроках пазакласнага чытання. Роля настаўніка, выхавальніка і бібліятэкара ў пазакласным чытанні».

Формы справаздачы

Мультымедычныя прэзентацыі. Рэфераты.

Заданні на развіццё ў вучняў з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю асноўных якасцей чытання (заданні ў межах праграмы III– V класаў).

Літаратура

1. Аксенова, А. К. Методика преподавания русского языка для детей с нарушениями интеллекта / А. К. Аксенова, С. Ю. Ильина. – М. : Просвещение, 2011. – 335 с.

2. Вучэбная праграма па вучэбным прадмеце «Літаратурнае чытанне» для III–V класаў першага аддзялення дапаможнай школы (дапаможнай школы-інтэрната) з беларускай мовай навучання. – Мінск : НПА, 2019. – 23 с.

3. Змушко, А. М. Выкладанне беларускай мовы ў дапаможнай школе : вучэб.-метад. дапам. / А. М. Змушко. – Мінск : Адукацыя і выхаванне, 2008. – 97 с.

4. Куцанава, Т. С. Пазакласнае чытанне ў пачатковых класах / Т. С. Куцанава, В. С. Варапаева. – Мінск : Народная асвета, 1985. – 111 с.

5. Методика преподавания русского языка в национальной школе : Учеб. пособие для учащихся нац. групп пед. уч-щ / Л. З. Закирова, Л. Г. Саяхова, К. З. Закирьянов и др. ; Под ред. Л. В. Шакировой. – Л. : Просвещение. Ленингр. отд-ние, 1990. – 416 с.

6. Методыка выкладання беларускай мовы і літаратурнага чытання ў пачатковых класах : вучэб. дапам. / Н. М. Антановіч [і інш.] ; пад. рэд. М. Г. Яленскага. – Мінск : Выш. школа, 2019. – 263 с.

7. Нетрадыцыйныя падыходы да навучання мове і чытанню малодшых школьнікаў : вучэб.-метад. рэкамендацыі для студэнтаў псіхалагаў-педагогаў / Брэсц. дзярж. ун-т ; склад. Г. М. Канцавая, А. В. Сазановіч. – Брэст : БрДУ, 2003. – 53 с.

Практычныя заняткі № 8 (2 гадзіны)

Спецыфіка работы над тэкстамі розных жанраў

Мэты:

- сістэматызаваць веды студэнтаў аб асноўных жанрах літаратуры;
- фарміраваць прафесійна значныя ўменні суадносіць змест праграмы па вучэбным прадмеце са зместам вучэбнага дапаможніка («Беларуская мова», «Літаратурнае чытанне»);
- фарміраваць уменні метадычна правільна ажыццяўляць работу з мастацкімі творамі розных жанраў.

Падрыхтоўка да заняткаў

Падрыхтоўка вучэбных паведамленняў «Асноўныя жанры літаратуры», «Методыка работы з тэкстам апавядальнага характару», «Методыка работы над вершаваным творам», «Віды казак»).

Аналіз зместу вучэбнай праграмы «Літаратурнае чытанне» (VI–X класы).

Распрацоўка рэфератаў «Спалучэнне лагічнага і эстэтычнага падыходаў да аналізу тэкстаў», «Методыка работы над казкай з вучнямі з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю», «Асаблівасці работы з вучнямі з інтэлектуальнай недастатковасцю над тэкстам байкі».

План заняткаў

1. Вуснае апытанне па тэме.
2. Аналіз вучэбнай праграмы і вучэбных дапаможнікаў па прадмеце «Літаратурнае чытанне» (VI–X класы).
3. Выкананне практыкаванняў на выпрацоўку навыку адаптавання тэкстаў розных жанраў для вучняў з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю.
4. Метадычны аналіз урока літаратурнага чытання (на падставе відэаматэрыялу).
5. Распрацоўка памятки для вучняў «Парадак работы з тэкстам апавядальнага характару».

Формы справаздачы

Вучэбныя паведамленні. Рэфераты.

Адаптаваныя тэксты.

Памятка для вучняў «Парадак работы з тэкстам апавядальнага характару».

Літаратура

1. Аксенова, А. К. Методика преподавания русского языка для детей с нарушениями интеллекта / А. К. Аксенова, С. Ю. Ильина. – М. : Просвещение, 2011. – 335 с.
2. Вучэбная праграма па вучэбным прадмеце «Літаратурнае чытанне» для VI–X класаў першага аддзялення дапаможнай школы (дапаможнай школы-інтэрната) з беларускай мовай навучання. – Мінск : НІА, 2019. – 31 с.
3. Змушко, А. М. Выкладанне беларускай мовы ў дапаможнай школе : вучэб.-метаад. дапам. / А. М. Змушко. – Мінск : Адукацыя і выхаванне, 2008. – 97 с.
4. Лукашук, М. П. Развіццё мовы вучняў пачатковых класаў / М. П. Лукашук. – Мінск : Выш. школа, 1980. – 118 с.
5. Львов, М. Р. Методика преподавания русского языка в начальных классах : учеб. пособие для студентов выс. педаг. учебных заведений / М. Р. Львов, В. Г. Горецкий, О. В. Сосновская. – М. : Академия, 2015. – 461 с.
6. Методыка выкладання беларускай мовы і літаратурнага чытання ў пачатковых класах : вучэб. дапам. / Н. М. Антановіч [і інш.] ; пад. рэд. М. Г. Яленскага. – Мінск : Выш. школа, 2019. – 263 с.
7. Нетрадыцыйныя падыходы да навучання мове і чытання малодшых школьнікаў : вучэб.-метаад. рэкамендацыі для студэнтаў псіхалагаў-педагогаў / Брэсц. дзярж. ун-т ; склад. Г. М. Канцавая, А. В. Сазановіч. – Брэст : БрДУ, 2003. – 53 с.

Практычныя заняткі № 9 (2 гадзіны)

Навучанне пісьму як віду маўленчай дзейнасці па-беларуску

Мэты:

- сістэматызаваць веды студэнтаў аб асноўных характарыстыках пісьма;
- удасканалваць прафесійна значныя ўменні аналізаваць вучэбны план і вучэбныя праграмы («Беларуская мова»), суадносіць змест праграмы па вучэбным прадмеце са зместам вучэбнага дапаможніка;
- фарміраваць уменні метадычна правільна ажыццяўляць з вучнямі з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю работу над пісьмовымі практыкаваннямі (напісанне тэкстаў, складанне дзелавых папер і інш.).

Падрыхтоўка да заняткаў

Падрыхтоўка мультымедычных прэзентацый «Сутнасць пісьмовай формы маўлення», «Функцыянальна-сэнсавыя тыпы тэкстаў», «Віды дзелавых папер», «Методыка складання тэкстаў розных тыпаў».

Аналіз зместу праграм «Беларуская мова» III–V класы, «Беларуская мова» VI–X класы.

Распрацоўка рэфератаў «Якасныя характарыстыкі графічнага навыку», «Фарміравання пісьмовай формы маўлення ў вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю».

План заняткаў

1. Вуснае апытанне па тэме.
2. Абмеркаванне навукова-тэарэтычных асноў метадыкі навучання пісьму як віду маўленчай дзейнасці.
3. Асэнсаванне сутнасці пісьмовай формы маўлення. Выконванне аналізу тэксту і перанос правілаў пабудовы вусных высказванняў у пісьмовую форму.
4. Практыкаванні ў напісанні дзелавых папер.

Формы справаздачы

Мультымедычныя прэзентацыі.

Рэфераты.

Складзеныя дзелавыя паперы.

Літаратура

1. Аксенова, А. К. Методика преподавания русского языка для детей с нарушениями интеллекта / А. К. Аксенова, С. Ю. Ильина. – М. : Просвещение, 2011. – 335 с.
2. Змушко, А. М. Выкладане беларускай мовы ў спецыяльнай школе : вучэб.-метад. дапам. / А. М. Змушко. – Мінск : Адукацыя і выхаванне, 2008. – 97 с.
3. Литвинко, Ф. М. Методика преподавания русского языка в школе : учеб. пособие / Ф. М. Литвинко. – Минск : Выш. шк., 2015. – 448 с.
4. Ильина, С. Ю. Личностно-ориентированные и нетрадиционные технологии в обучении русскому языку школьников с интеллектуальной недостаточностью / А. С. Чиждова, С. Ю. Ильина. – СПб. : КАРО, 2013. – 96 с.
5. Львов, М. Р. Методика преподавания русского языка в начальных классах : учеб. пособие для студентов выс. педаг. учебных заведений / М. Р. Львов, В. Г. Горецкий, О. В. Сосновская. – М. : Академия, 2015. – 461 с.
6. Методика преподавания русского языка в национальной школе : Учеб. пособие для учащихся нац. групп пед. уч-щ / Л. З. Закирова, Л. Г. Саяхова, К. З. Закирьянов и др. ; Под ред. Л. В. Шакировой. – Л. : Просвещение. Ленингр. отделение, 1990. – 416 с.
7. Методыка выкладання беларускай мовы і літаратурнага чытання ў пачатковых класах : вучэб. дапам. / Н. М. Антановіч [і інш.] ; пад. рэд. М. Г. Яленскага. – Мінск : Выш. школа, 2019. – 263 с.
8. Нетрадыцыйныя падыходы да навучання мове і чытанню малодшых школьнікаў : вучэб.-метад. рэкамендацыі для студэнтаў псіхалагаў-педагогаў / Брэсц. дзярж. ун-т ; склад. Г. М. Канцавая, А. В. Сазановіч. – Брэст : БрДУ, 2003. – 53 с.

Практычныя заняткі № 10 (2 гадзіны)

Асаблівасці метадыкі вывучэння беларускай граматыкі вучнямі з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю

Мэты:

- сістэматызаваць веды студэнтаў аб асаблівасцях метадыкі вывучэння беларускай граматыкі вучнямі з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю;
- фарміраваць прафесійна значныя ўменні падбіраць заданні карэкцыйна-развіццёвага назначэння ў сістэме вывучэння курса элементарнай граматыкі вучнямі з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю;
- фарміраваць моўную кампетэнцыю студэнтаў.

Падрыхтоўка да заняткаў

Падрыхтоўка паведамленняў («Сутнасць граматычных паняццяў», «Метадычныя ўмовы эфектыўнага засваення граматычнага паняцця», «Карэкцыйна-развіццёвае значэнне вывучэння элементарнай граматыкі вучнямі з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю»).

Складанне табліцы «Размеркаванне граматычных адзінак для вывучэння па класах» (аналіз праграм па беларускай мове для III–V і VI–X класаў).

План заняткаў

1. Характарыстыка моўнай кампетэнцыі як здольнасці чалавека ствараць граматычна правільныя марфалагічныя і сінтаксічныя адзінкі.
2. Абмеркаванне навукова-тэарэтычных асноў метадыкі вывучэння беларускай граматыкі вучнямі з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю.
3. Параўнальная характарыстыка зместу і задач вывучэння граматыкі ў дапаможнай і агульнаадукацыйнай школах (клас на выбар).
4. Распрацоўка заданняў карэкцыйна-развіццёвага назначэння ў сістэме вывучэння курса элементарнай граматыкі (клас на выбар).

Формы справаздачы

Мультымедычныя прэзентацыі.

Рэфераты.

Табліца «Размеркаванне граматычных адзінак для вывучэння па класах» (аналіз праграм па беларускай мове для III–V і VI–X класаў).

Літаратура

1. Актуальныя праблемы развіцця сучаснай metodyкі выкладання беларускай мовы : зб. арт. мемуарыял. чытанннў, прысвеч. памяці д-ра пед. навук В. У. Протчанкі / Нац. ін-т адукацыі ; пад навук. рэд. В. П. Протчанка, М. Г. Яленскага. – Мінск : НІА, 2003. – 114 с.
2. Вучэбная праграма па вучэбным прадмеце «Беларуская мова» для I–V класаў першага аддзялення дапаможнай школы (дапаможнай школы-інтэрната) з беларускай мовай навучання. – Мінск : НІА, 2016. – 42 с.
3. Вучэбная праграма па вучэбным прадмеце «Беларуская мова» для VI–X класаў першага аддзялення дапаможнай школы (дапаможнай школы-інтэрната) з беларускай мовай навучання. – Мінск : НІА, 2016. – 16 с.
4. Змушко, А. М. Выкладанне беларускай мовы ў спецыяльнай школе : вучэб.-метад. дапам. / А. М. Змушко. – Мінск : Адукацыя і выхаванне, 2008. – 97 с.
5. Ильина, С. Ю. Личностно-ориентированные и нетрадиционные технологии в обучении русскому языку школьников с интеллектуальной недостаточностью / А. С. Чижова, С. Ю. Ильина. – СПб. : КАРО, 2013. – 96 с.
6. Львов, М. Р. Методика преподавания русского языка в начальных классах : учеб. пособие для студентов выс. педагог. учебных заведений / М. Р. Львов, В. Г. Горещкий, О. В. Сосновская. – М. : Академия, 2015. – 461 с.
7. Методыка выкладання беларускай мовы і літаратурнага чытаннн ў пачатковых класах : вучэб. дапам. / Н. М. Антановіч [і інш.] ; пад. рэд. М. Г. Яленскага. – Мінск : Выш. школа, 2019. – 263 с.

Практычныя заняткі № 11 (2 гадзіны)

Змест і задачы навучання граматыцы

Мэты:

- сістэматызаваць веды студэнтаў аб змесце і задачах вывучэння беларускай граматыкі вучнямі з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю;
- фарміраваць уяўленні аб камунікатыўна-дзеясным падыходзе пры навучанні граматыцы;
- фарміраваць прафесійна значныя ўменні падбіраць практыкаванні для засваення граматычных паняццяў вучнямі з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю.

Падрыхтоўка да заняткаў

Падрыхтоўка вучэбных паведамленняў «Змест і задачы вывучэння граматыкі», «Умовы фарміравання моўнай кампетэнцыі вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю», «Практычнае значэнне вывучэння элементарнай граматыкі вучнямі з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю».

Распрацоўка рэфератаў «Моўная кампетэнцыя як здольнасць чалавека ствараць граматычна правільныя марфалагічныя і сінтаксічныя адзінкі», «Метадычныя ўмовы фарміравання моўнай кампетэнцыі вучняў»).

План заняткаў

1. Параўнальная характарыстыка зместу і задач вывучэння граматыкі ў спецыяльнай і агульнаадукацыйнай школах (клас на выбар).
2. Аналіз канспекта ўрока беларускай мовы для дапаможнай школы.
3. Падбор практыкаванняў для засваення граматычных паняццяў вучнямі з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю на аснове педагагічнай традыцыі і суразмоўніцтва ў форме вучэбнага дыялога (фарміраванне граматычных паняццяў на аснове камунікатыўна-дзеяснага падыходу).

Формы справаздачы

Вучэбныя паведамленні. Рэфераты.

Комплекс практыкаванняў для засваення граматычных паняццяў вучнямі з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю.

Літаратура

1. Аксенова, А. К. Методика преподавания русского языка для детей с нарушениями интеллекта / А. К. Аксенова, С. Ю. Ильина. – М. : Просвещение, 2011. – 335 с.
2. Актуальныя праблемы развіцця сучаснай metodyкі выкладання беларускай мовы : зб. арт. мемарыял. чытаннў, прысвеч. памяці д-ра пед. навук В. У. Протчанкі / Нац. ін-т адукацыі ; пад навук. рэд. В. П. Протчанка, М. Г. Яленскага. – Мінск : НІА, 2003. – 114 с.
3. Вучэбная праграма па вучэбным прадмеце «Беларуская мова» для I–V класаў першага аддзялення дапаможнай школы (дапаможнай школы-інтэрната) з беларускай мовай навучання. – Мінск : НІА, 2016. – 42 с.
4. Вучэбная праграма па вучэбным прадмеце «Беларуская мова» для VI–X класаў першага аддзялення дапаможнай школы (дапаможнай школы-інтэрната) з беларускай мовай навучання. – Мінск : НІА, 2016. – 16 с.
5. Змушко, А. М. Выкладанне беларускай мовы ў спецыяльнай школе : вучэб.-метад. дапам. / А. М. Змушко. – Мінск : Адукацыя і выхаванне, 2008. – 97 с.
6. Литвинко, Ф. М. Методика преподавания русского языка в школе : учеб. пособие / Ф. М. Литвинко. – Минск : Выш. шк., 2015. – 448 с.
7. Ильина, С. Ю. Личностно-ориентированные и нетрадиционные технологии в обучении русскому языку школьников с интеллектуальной недостаточностью / А. С. Чижова, С. Ю. Ильина. – СПб. : КАРО, 2013. – 96 с.
8. Львов, М. Р. Методика преподавания русского языка в начальных классах : учеб. пособие для студентов выс. педаг. учебных заведений / М. Р. Львов, В. Г. Горещкий, О. В. Сосновская. – М. : Академия, 2015. – 461 с.
9. Методика преподавания русского языка в национальной школе : Учеб. пособие для учащихся нац. групп пед. уч-щ / Л. З. Закирова, Л. Г. Саяхова, К. З. Закирьянов и др. ; Под ред. Л. В. Шакировой. – Л. : Просвещение. Ленингр. отделение, 1990. – 416 с.
10. Методыка выкладання беларускай мовы і літаратурнага чытаннў ў пачатковых класах : вучэб. дапам. / Н. М. Антановіч [і інш.] ; пад. рэд. М. Г. Яленскага. – Мінск : Выш. школа, 2019. – 263 с.

Практычныя заняткі № 12 (2 гадзіны)

Віды граматыка-арфаграфічных практыкаванняў і методыка іх правядзення

Мэты:

- сістэматызаваць веды студэнтаў аб асноўных граматыка-арфаграфічных практыкаваннях;
- удасканаліваць прафесійна значныя ўменні падбіраць граматыка-арфаграфічныя практыкаванні для вучняў з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю пэўнага класа;
- удасканаліваць прафесійна значныя ўменні аналізаваць вучэбныя праграмы («Беларуская мова»), суадносіць змест праграмы па вучэбным прадмеце са зместам вучэбнага дапаможніка;
- фарміраваць уменні метадычна правільна ажыццяўляць з вучнямі з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю работу над граматыка-арфаграфічнымі практыкаваннямі.

Падрыхтоўка да заняткаў

Падрыхтоўка мультымедынай прэзентацыі «Віды граматыка-арфаграфічных практыкаванняў», «Сутнасць камунікатыўнай кампетэнцыі».

Распрацоўка рэфератаў («Камунікатыўная кампетэнцыя як здольнасць чалавека практычна карыстацца мовай», «Камунікатыўна-дзейнасны падыход як аснова фарміравання граматычных паняццяў у вучняў з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю»).

План заняткаў:

1. Характарыстыка камунікатыўнай кампетэнцыі.
2. Аналіз канспекта ўрока беларускай мовы для спецыяльнай школы, спецыяльнай школы-інтэрната для вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю.
3. Распрацоўка граматыка-арфаграфічных практыкаванняў для вывучэння курса элементарнай граматыкі (клас на выбар).
4. Распрацоўка канспекта ўрока беларускай мовы (клас па выбары).

Формы справаздачы

Мультымедычныя прэзентацыі.

Рэфераты.

Фрагмент урока беларускай мовы (з граматычнымі заданнямі).

Літаратура

1. Аксенова, А. К. Методика преподавания русского языка для детей с нарушениями интеллекта / А. К. Аксенова, С. Ю. Ильина. – М. : Просвещение, 2011. – 335 с.
2. Вучэбная праграма па вучэбным прадмеце «Беларуская мова» для I–V класаў першага аддзялення дапаможнай школы (дапаможнай школы-інтэрната) з беларускай мовай навучання. – Мінск : НІА, 2016. – 42 с.
3. Вучэбная праграма па вучэбным прадмеце «Беларуская мова» для VI–X класаў першага аддзялення дапаможнай школы (дапаможнай школы-інтэрната) з беларускай мовай навучання. – Мінск : НІА, 2016. – 16 с.
4. Змушко, А. М. Выкладанне беларускай мовы ў спецыяльнай школе : вучэб.-метад. дапам. / А. М. Змушко. – Мінск : Адукацыя і выхаванне, 2008. – 97 с.
5. Ильина, С. Ю. Личностно-ориентированные и нетрадиционные технологии в обучении русскому языку школьников с интеллектуальной недостаточностью / А. С. Чижова, С. Ю. Ильина. – СПб. : КАРО, 2013. – 96 с.
6. Методыка выкладання беларускай мовы і літаратурнага чытання ў пачатковых класах : вучэб. дапам. / Н. М. Антановіч [і інш.] ; пад. рэд. М. Г. Яленскага. – Мінск : Выш. школа, 2019. – 263 с.
7. Нетрадиційныя падыходы да навучання мове і чытанню малодшых школьнікаў : вучэб.-метад. рэкамендацыі для студэнтаў псіхалагаў-педагагаў / Брэсц. дзярж. ун-т ; склад. Г. М. Канцавая, А. В. Сазановіч. – Брэст : БрДУ, 2003. – 53 с.

2.2. Змест лабараторных заняткаў

Лабараторныя заняткі № 1 (4 гадзіны)

Асаблівасці ўрокаў на вывучэнні беларускай граматыкі вучнямі з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю

Мэты:

- замацоўваць веды студэнтаў аб мэтах і задачах вывучэння граматыкі ў спецыяльнай школе, спецыяльнай школе-інтэрнаце для вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю (з беларускай і рускай мовай навучання);
- адпрацоўваць уменне падбіраць практыкаванні на выпрацоўку ў вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю навыку выконвання граматыка-арфаграфічных заданняў;
- удасканалваць прафесійна значныя ўменні ажыццяўляць метадычны аналіз урока;
- фарміраваць навык распрацоўкі канспекта ўрока беларускай мовы.

Падрыхтоўка да заняткаў

Аналіз вучэбных дапаможнікаў і знаходжанне заданняў на выпрацоўку навыку выканання граматыка-арфаграфічных практыкаванняў.

План заняткаў:

1. Вуснае апытанне па тэме заняткаў.
2. Назіранне за работай настаўніка на ўроку беларускай мовы і ажыццяўленне метадычнага каментарыя (пісьмова).
3. Аналіз метадычнай мэтазгоднасці выкарыстаных на ўроку практыкаванняў па фарміраванні ў вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю навыку выконвання граматыка-арфаграфічных практыкаванняў.
4. Распрацоўка фрагмента ўрока па вывучэнні граматыкі.

Форма справаздачы (па падгрупам)

Распрацоўка фрагмента ўрока, на якім арганізуецца дзейнасць па фарміраванні навыку выканання вучнямі з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю граматыка-арфаграфічных практыкаванняў.

Распрацоўка «банку дадзеных» (падборка практыкаванняў на выпрацоўку ў вучняў з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю навыку выконвання граматыка-арфаграфічных практыкаванняў).

Літаратура

1. Вучэбная праграма па вучэбным прадмеце «Беларуская мова» для I–V класаў першага аддзялення дапаможнай школы (дапаможнай школы-інтэрната) з беларускай мовай навучання. – Мінск : НІА, 2016. – 42 с.
2. Вучэбная праграма па вучэбным прадмеце «Беларуская мова» для VI–X класаў першага аддзялення дапаможнай школы (дапаможнай школы-інтэрната) з беларускай мовай навучання. – Мінск : НІА, 2016. – 16 с.
3. Змушко, А. М. Выкладанне беларускай мовы ў дапаможнай школе : вучэб.-метад. дапам. / А. М. Змушко. – Мінск : Адукацыя і выхаванне, 2008. – 97 с.
4. Сторажава, Н. А. Мова твая і мая : Вучу дзяцей па-беларуску / Н. А. Сторажава. – Мінск : А. Ванін, 1993. – 80 с.

3. РАЗДЕЛ КАНТРОЛЮ ВЕДАЎ

3.1. Пытанні да заліку

1. Стан і задачы metodyкі выкладання беларускай мовы як навукі.
2. Гісторыя станаўлення metodyкі навучання беларускай мове вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю.
3. Тэрміналагічны апарат metodyкі беларускай мовы.
4. Мэта, задачы і этапы навучання беларускай мове ў спецыяльнай школе (спецыяльнай школе-інтэрнаце) з беларускай мовай навучання.
5. Мэта, задачы і этапы навучання беларускай мове ў спецыяльнай школе (спецыяльнай школе-інтэрнаце) з рускай мовай навучання.
6. Карэкцыйная, практычная і камунікатыўная накіраванасць зместу навучання беларускай мове.
7. Праблема двухмоўя (білінгвізму) пры навучанні мове ў школах Рэспублікі Беларусь.
8. Сутнасць антрапацэнтрычнай канцэпцыі навучання мове. Шляхі рэалізацыі.
9. Паняцце “моўная асоба” і яе асноўныя кампаненты.
10. Прынцыпы вывучэння беларускай мовы ў спецыяльнай школе.
11. Асаблівасці прымянення аналітыка-сінтэтычнага метада навучання грамаце ў спецыяльнай школе.
12. Methodыка навучання грамаце ў спецыяльнай школе.
13. Змест і задачы навучання беларускай мове ў 1–5 класах спецыяльнай школы з беларускай мовай навучання.
14. Беларуская мова ў 6–10 класах спецыяльнай школы з беларускай мовай навучання.
15. Уводны курс беларускай мовы ў 5 класе спецыяльнай школы з рускай мовай навучання.
16. Беларуская мова ў 6–10 класах спецыяльнай школы з рускай мовай навучання.
17. Навучанне аўдзіраванню як уменню ўспрымаць на слых і разумець беларускае маўленне.
18. Сутнасць камунікатыўна-дзеяснага падыходу да навучання мове вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю.
19. Камунікатыўная кампетэнцыя: сутнасць і кампаненты.
20. Рэалізацыя камунікатыўнага падыходу ў вучэбных дапаможніках па беларускай мове для спецыяльнай школы.

Кампетэнтнасна-арыентаваныя заданні да заліку

1. Сфармулюйце задачы да ўрока беларускай мовы.
2. Сфармулюйце задачы да ўрока літаратурнага чытання.
3. Ажыццявіце пераклад з рускай мовы на беларускую.

3.2. Пытанні да экзамену

1. Методыка навучання беларускай мове вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю як навука. Прынцыпы і падыходы.
2. Методыка навучання беларускай мове ў гістарычным кантэксце.
3. Стан і перспектывы развіцця методыкі навучання беларускай мове вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю.
4. Тэрміналагічны апарат методыкі навучання мове вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю.
5. Сутнасць антрапацэнтрычнай канцэпцыі моўнай адукацыі. Шляхі яе рэалізацыі.
6. Паняцце «моўная асоба» і яе асноўныя кампаненты.
7. Білінгвізм і яго віды. Уплыў білінгвізму на працэс вывучэння мовы.
8. Інтэрферэнцыя і яе віды. Шляхі пераадолення інтэрферэнцыі.
9. Навучанне грамаце як першы этап моўнай адукацыі. Прынцыпы і этапы навучання грамаце.
10. Методыка першапачатковага навучання чытанню вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю (азнаямленне з літарай).
11. Методыка першапачатковага навучання пісьму вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю.
12. Змест і задачы навучання беларускай мове ў 1–5 класах спецыяльнай школы, спецыяльнай школы-інтэрната для вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю (з беларускай мовай навучання).
13. Змест і задачы навучання беларускай мове ў 6–10 класах спецыяльнай школы, спецыяльнай школы-інтэрната для вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю (з беларускай мовай навучання).
14. Спецыфіка моўнай адукацыі ў 11–12 класах паглыбленай сацыяльнай і прафесійнай падрыхтоўкі (з беларускай мовай навучання).
15. Уводны курс беларускай мовы ў 5 класе спецыяльнай школы, спецыяльнай школы-інтэрната для вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю (з рускай мовай навучання).
16. Змест і задачы навучання беларускай мове ў 6–10 класах спецыяльнай школы, спецыяльнай школы-інтэрната для вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю (з рускай мовай навучання).
17. Сутнасць і месца перакладу ў сістэме работы па развіцці маўлення.
18. Методыка фарміравання ў вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю асноўных якасцей чытання.
19. Методыка работы з апавядальнымі творамі.
20. Методыка работы з лірычнымі творамі.
21. Методыка пазакласнага чытання.
22. Рэалізацыя кампетэнтнаснага падыходу ў вучэбных праграмах па вучэбным прадмеце «Беларуская мова» для спецыяльнай школы, спецыяльнай школы-інтэрната для вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю (з беларускай і рускай мовамі навучання).

23. Сутнасць камунікатыўна-дзеяснага падыходу да навучання мове вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю.
24. Рэалізацыя камунікатыўнай тэхналогіі навучання мове ў спецыяльнай школе, спецыяльнай школе-інтэрнаце для вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю.
25. Камунікатыўная кампетэнцыя: сутнасць і кампаненты.
26. Рэалізацыя камунікатыўнага падыходу ў вучэбных дапаможніках па беларускай мове для спецыяльнай школы, спецыяльнай школы-інтэрната для вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю (з беларускай і рускай мовамі навучання).
27. Аўдзіраванне як від маўленчай дзейнасці. Этапы, віды і спосабы слухання.
28. Навучанне гаварэнню як уменню ўдзельнічаць у зносінах. Месца і роля моўных, маўленчых і камунікатыўных практыкаванняў на ўроках беларускай мовы.
29. Асноўныя функцыі і якасныя характарыстыкі чытання. Спосабы і віды чытання. Асаблівасці авалодання навыкам чытання вучнямі з інтэлектуальнай недастатковасцю.
30. Сутнасць пісьмовай формы маўлення. Методыка складання тэкстаў розных тыпаў.

Компетентностно-ориентированные задания к экзамену

1. Сфармулюйце задачы да ўрока беларускай мовы.
2. Сфармулюйце задачы да ўрока літаратурнага чытання.
3. Ажыццявіце пераклад з рускай мовы на беларускую.

4. ДАПАМОЖНЫ РАЗДЗЕЛ (вучэбная праграма)**КОНТРОЛЬНЫ
ЭКЗАМЕН**

Учреждение образования
«Белорусский государственный педагогический университет
имени Максима Танка»

УТВЕРЖАЮ
Проректор по учебной работе БГПУ
С.И. Василец
« 28.04.2023 г.
Регистрационный № УД-28-2-23-2023/гг.

**МЕТОДИКА ПРЕПОДАВАНИЯ РУССКОГО,
БЕЛОРУССКОГО ЯЗЫКОВ, ЧТЕНИЯ**

Учебная программа учреждения высшего образования
по учебной дисциплине для специальности
1-03 03 08 Олигофренопедагогика

2023 г.

Учебная программа составлена на основе образовательного стандарта высшего образования первой ступени и учебного плана для специальности 1-03 03 08 «Олигофренопедагогика» (дата утверждения 15.07.2021, рег. № 027-2021/у).

СОСТАВИТЕЛИ:

И.А. Свиридович, доцент кафедры специальной педагогики Института инклюзивного образования учреждения образования «Белорусский государственный педагогический университет имени Максима Танка», кандидат педагогических наук, доцент;

В.Ч. Хвойницкая, старший преподаватель кафедры специальной педагогики Института инклюзивного образования учреждения образования «Белорусский государственный педагогический университет имени Максима Танка»

РЕЦЕНЗЕНТЫ:

Т.И. Русецкая, директор ГУО «Специальная школа-интернат №10 г. Минска»;

Д.В. Дятко, заведующий кафедрой языкознания и лингводидактики учреждения образования «Белорусский государственный педагогический университет имени Максима Танка», кандидат филологических наук, доцент

СОГЛАСОВАНО:

Директор ГУО

«Специальная школа-интернат №10 г. Минск» Т.И. Русецкая

РЕКОМЕНДОВАНА К УТВЕРЖДЕНИЮ:

Кафедрой специальной педагогики

(протокол № 10 от 07.03.2023)

Заведующий кафедрой

Д.Н. Забелич

Научно-методическим советом учреждения образования «Белорусский государственный педагогический университет имени Максима Танка» (протокол № 5 от 18.04.2023)

Оформление учебной программы и сопровождающих ее материалов действующим требованиям Министерства образования Республики Беларусь соответствует.

Методист УМО БГПУ

А.В.Виноградова

Директор библиотеки

Н.П.Сятковская

ПОЯСНИТЕЛЬНАЯ ЗАПИСКА

Учебная программа по учебной дисциплине «Методика преподавания русского, белорусского языков, чтения» является составной частью модуля «Специальные методики школьного обучения» компонента учебного плана специальности 01-03 03 08 «Олигофренопедагогика» и разработана в соответствии с требованиями образовательного стандарта первой ступени высшего образования специальности. Программа представлена двумя разделами: «Методика преподавания русского языка, чтения», «Методика выкладывания белорусской мовы, чытання».

Целью изучения учебной дисциплины является овладение студентами профессионально значимыми знаниями, навыками и умениями, владение которыми позволяет эффективно использовать современные методики обучения русскому, белорусскому языкам и чтению учащихся с легкой интеллектуальной недостаточностью.

Задачи изучения учебной дисциплины:

раскрыть теоретические аспекты специальной методики обучения учащихся с легкой интеллектуальной недостаточностью русскому, белорусскому языкам и чтению;

формировать практические умения в области методики обучения русскому, белорусскому языкам и чтению учащихся с легкой интеллектуальной недостаточностью;

формировать умение определять и учитывать особенности обучения русскому, белорусскому языкам и чтению учащихся с легкой интеллектуальной недостаточностью, получающих образование в различных типах учреждений образования.

Место учебной дисциплины в системе подготовки специалиста с высшим образованием соответствующего профиля, связи с другими учебными дисциплинами. Освоение учебной дисциплины «Методика преподавания русского, белорусского языков, чтения» базируется на цикле общепрофессиональных и специальных дисциплин: «Основы специальной психологии», «Олигофренопсихология», «Основы педагогики инклюзивного и специального образования», «Педагогические технологии», «Олигофренопедагогика». Знания и умения, полученные при изучении дисциплины, используются, закрепляются и развиваются при прохождении преддипломной практики.

В содержании программы предусмотрена преемственность использования методов и приемов в обучении и воспитании детей с интеллектуальной недостаточностью различных возрастных групп.

В результате изучения учебной дисциплины студент должен:

знать:

- теоретические основы обучения русскому, белорусскому языкам и чтению учащихся с интеллектуальной недостаточностью, обучающихся по программе специальной школы (1-е отделение);
- содержание и особенности методики обучения русскому, белорусскому языкам

и чтению учащихся с интеллектуальной недостаточностью, обучающихся по программе специальной школы (1-е отделение);

- требования, предъявляемые к уровню подготовки по русскому, белорусскому языкам и чтению учащихся с интеллектуальной недостаточностью, обучающихся по программе специальной школы (1-е отделение);
- особенности планирования образовательного процесса;
- особенности осуществления контрольно-оценочной деятельности учащихся по русскому, белорусскому языкам и чтению;

уметь:

- проводить анализ образовательных стандартов и учебных программ, действующих учебников, учебных пособий по русскому, белорусскому языкам и чтению 1-го отделения специальной школы для учащихся с интеллектуальной недостаточностью;
- составлять годовое, тематическое, поурочное планирование обучения русскому, белорусскому языкам и чтению;
- определять наиболее эффективные методы, приемы и средства реализации образовательного процесса на уроках русского, белорусского языков и чтения;
- моделировать педагогическое взаимодействие, модифицировать его с учетом возрастных и индивидуальных особенностей учащихся с легкой интеллектуальной недостаточностью на уроках и внеклассных занятиях по русскому, белорусскому языкам и чтению;
- использовать процесс обучения русскому, белорусскому языкам и чтению в целях социальной адаптации учащихся;

владеть:

- современными технологиями обучения русскому, белорусскому языкам и чтению учащихся с легкой интеллектуальной недостаточностью;
- методами педагогической диагностики с целью управления учебно-познавательной деятельностью учащихся с легкой интеллектуальной недостаточностью;
- техникой разработки различных видов уроков русского, белорусского языков и чтения по учебной программе специальной школы для учащихся с интеллектуальной недостаточностью (1 отделение);
- проектированием и организацией образовательного процесса учащихся с интеллектуальной недостаточностью (1 отделение);
- способами организации адаптивной, развивающей среды для учащихся с легкой интеллектуальной недостаточностью.

Изучение учебной дисциплины «Методика преподавания русского, белорусского языков, чтения» обеспечивает формирование у студентов специализированной компетенции (СК-2): определять цели, содержание, методы, методики и технологии обучения и воспитания на диагностической основе с учетом особых образовательных потребностей обучающихся.

В рамках образовательного процесса по учебной дисциплине «Методика преподавания русского, белорусского языков, чтения» студент должен приобрести не только теоретические и практические знания, умения и навыки по специальности, но и развить свой ценностно-личностный, духовный потенциал.

Общее количество часов и количество аудиторных часов, отводимое на изучение учебной дисциплины в соответствии учебными планами по специальности.

В соответствии с учебными планами специальности дневной формы получения образования на изучение учебной дисциплины «Методика преподавания русского, белорусского языков, чтения» отводится 180 академических часов (6 з.е.), аудиторных –104 часа: лекций – 42 часа, практических занятий – 50 часов, лабораторных занятий – 12 часов. На самостоятельную работу студента отводится 76 часов. Учебная дисциплина изучается в дневной форме получения образования на 3 курсе в 5 и 6 семестрах.

На изучение указанной учебной дисциплины в заочной форме получения образования отводится 24 аудиторных часа. Распределение аудиторных часов по видам занятий: 8 часов лекций, 12 часов практических занятий, 4 часа лабораторных занятий. Учебная дисциплина «Методика преподавания русского, белорусского языков, чтения» изучается студентами заочной формы получения образования в 6 семестре 3 курса и 7 семестре 4 курса.

Текущая аттестация студентов дневной формы получения образования проводится в соответствии с учебным планом по специальности в форме зачета (5 семестр 3 курс) и экзамена (6 семестр 3 курс). Текущая аттестация студентов заочной формы получения образования: зачёт в 7 семестре 4 курса, экзамен в 8 семестре 4 курса.

СОДЕРЖАНИЕ УЧЕБНОГО МАТЕРИАЛА

РАЗДЕЛ 1.

МЕТОДИКА ПРЕПОДАВАНИЯ РУССКОГО ЯЗЫКА, ЧТЕНИЯ

Тема 1.1. Методика обучения русскому языку как наука

Предмет и задачи методики русского языка. Научные основы обучения русскому языку: лингвистическая, психолингвистическая, психологическая и дидактическая. Связь методики преподавания русского языка с другими науками.

Основные источники развития методики русского языка. Методы научного исследования в методике русского языка. Актуальные проблемы методики обучения русскому языку учащихся с интеллектуальной недостаточностью.

Тема 1.2. Русский язык как учебный предмет

Место и роль русского языка в обучении учащихся с интеллектуальной недостаточностью.

Цель, задачи и этапы обучения русскому языку. Структура и принципы построения учебной программы. Задачи и содержание обучения на каждом из этапов обучения языку. Коррекционная, практическая и коммуникативная направленность программного материала в обучении русскому языку.

Тема 1.3. Принципы и методы обучения русскому языку

Особенности реализации дидактических принципов на уроках русского языка. Методические и специфические принципы обучения русскому языку.

Классификация методов обучения русскому языку. Особенности использования наглядных, словесных и практических методов обучения. Использование элементов проблемного метода, программированного обучения на уроках русского языка.

Тема 1.4. Научные основы методики обучения грамоте

Психолого-лингвистический анализ готовности к овладению грамотой детьми с интеллектуальной недостаточностью.

Исторический обзор методов обучения грамоте: буквослагательный, слоговой, метод целых слов, звуковые методы. Достижения методистов в области методов обучения грамоте. Звуковой аналитико-синтетический метод К.Д.Ушинского, слога-слуховой метод Л.Н.Толстого.

Тема 1.5. Характеристика современных методов обучения грамоте и особенности их применения

Теории современной букваристики: буквари Д.Б. Эльконина, В.Г. Горецкого, В.А. Кирюшкина и А.Ф. Шанько, А.К. Клышки и др.

Сущность звукового анализа и синтеза в современном методе обучения грамоте. Особенности применения современного аналитико-синтетического метода обучения грамоте в специальной школе для учащихся с интеллектуальной недостаточностью. Пути преодоления трудностей овладения первоначальными

навыками чтения и письма учащимися с интеллектуальной недостаточностью. Основные этапы обучения грамоте: подготовительный (добукварный), основной (букварный), заключительный.

Тема 1.6. Добукварный период обучения грамоте

Цель и задачи добукварного (подготовительного) периода обучения грамоте. Пропедевтический характер работы: развитие речи, фонематического слуха, артикуляционного аппарата, зрительных и пространственных восприятий, мелких движений кисти руки. Формирование представлений о тексте, предложении, слове, звуке. Методика реализации задач добукварного периода. Дифференцированный и индивидуальный подход к учащимся.

Тема 1.7. Букварный и заключительный периоды обучения грамоте

Характеристика слога-аналитического этапа чтения. Порядок и приемы работы по изучению звуков, букв и слоговых структур на уроках чтения. Обучение чтению по слогам. Особенности формирования элементарных умений чтения. Типичные ошибки в чтении учащихся с интеллектуальной недостаточностью и способы их преодоления. Работа над словом, предложением и текстом в период обучения чтению по слогам. Работа со страничкой букваря. Дидактический материал в период обучения грамоте. Основные требования к урокам чтения.

Обучение письму в букварный период. Методы обучения каллиграфии. Типичные ошибки в письме учащихся с интеллектуальной недостаточностью и способы их преодоления. Приемы обучения написанию букв, слогов и слов. Закрепление навыков чтения и письма на заключительном этапе обучения грамоте. Типы уроков в зависимости от содержания учебного материала. Специфика обучения русской грамоте в белорусскоязычной школе.

Тема 1.8. Специфика обучения русскому языку учащихся с интеллектуальной недостаточностью в условиях реализации принципа инклюзии в образовании.

Специфика планирования учебного материала в условиях класса интегрированного обучения и воспитания неполной наполняемости.

Организация сотрудничества и взаимодействия учителя-дефектолога и учителя общеобразовательной школы в условиях реализации принципа инклюзии в образовании.

Тема 1.9. Задачи, содержание и системы обучения чтению

Этапы развития навыка чтения: аналитический, синтетический и автоматизированный.

Значение уроков чтения. Основные принципы построения учебной программы и учебников по чтению: сезонно-тематический и историко-литературный. Системы обучения чтению: объяснительное чтение (3–7 классы), литературное чтение (8–10 классы). Жанровая и содержательная характеристика

произведений в 3–7 и 8–10 классах. Логический и эстетический подходы к чтению.

Тема 1.10. Развитие основных качеств чтения

Качественные характеристики чтения: правильность, сознательность, беглость и выразительность. Особенности овладения навыком чтения учащимися с интеллектуальной недостаточностью. Требования учебной программы на различных годах обучения.

Методы и приемы работы по формированию основных качеств чтения у учащихся младших и старших классов. Способы чтения. Виды чтения.

Тема 1.11. Специфика работы над произведениями разных жанров

Общие положения методики, определяющие последовательность работы над художественным произведением. Виды работы по развитию речи. Работа над выразительными средствами языка и многозначностью слова.

Специфика работы над литературными текстами: рассказом, сказкой, стихотворением и басней. Методика работы с произведениями больших форм. Отличительные особенности изучения художественных произведений в младших и старших классах. Своеобразие методики работы с учебными текстами (научно-популярной и деловой статьей). Методические приемы обогащения эмоционального опыта детей на уроках чтения.

Тема 1.12. Организация урока чтения

Тематика чтения в младших и старших классах. Типы уроков чтения, требования к их построению. Требования к учебникам по чтению. Активизация познавательной деятельности учащихся с интеллектуальной недостаточностью, использование наглядных и технических средств на уроках чтения. Виды деятельности учителя и учащихся на уроке. Приемы работы с текстом. Дифференцированный и индивидуальный подход к учащимся. Организация самостоятельной работы на уроках чтения.

Учет качеств чтения и оценка учебных достижений по чтению.

Тема 1.13. Внеклассное чтение

Задачи внеклассного чтения. Принципы отбора литературного материала для чтения.

Особенности формирования читательской самостоятельности и активности учащихся с интеллектуальной недостаточностью. Этапы и специфика организации работы по формированию читательской самостоятельности. Организация и учет внеклассного чтения. Уроки внеклассного чтения, их связь с классным чтением, общие требования к урокам. Разнообразие содержания, форм и видов внеурочной работы по внеклассному чтению. Роль учителя, воспитателя, библиотекаря в работе по внеклассному чтению.

Особенности работы с русской книгой и периодикой в школе с белорусским языком обучения.

Тема 1.14. Задачи, содержание и системы обучения грамматике и правописанию

Научные основы обучения грамматике и правописанию. Значение изучения грамматики и правописания. Особенности усвоения грамматики и правописания учащимися с интеллектуальной недостаточностью.

Структура учебной программы по русскому языку. Системы обучения грамматике и правописанию. Задачи и содержание подготовительных грамматических упражнений (3–5 классы). Систематическое изучение элементарного курса практической грамматики (6–10 классы). Создание условий, обеспечивающих усвоение грамматики и правописания.

Тема 1.15. Формирование элементарных грамматических понятий

Методика формирования первоначальных языковых обобщений в области фонетики, лексики, морфологии, синтаксиса в младших классах. Виды подготовительных грамматических упражнений при работе над звуком, словом, предложением, текстом.

Методика изучения элементарного курса грамматики в старших классах. Практическое и коррекционно-развивающее значение изучения элементарной грамматики. Психологические условия формирования грамматических знаний.

Этапы работы и методика формирования грамматических понятий. Изучение элементов морфологии и синтаксиса. Типы уроков грамматики и их построение.

Тема 1.16. Обучение правописанию

Особенности усвоения орфографии учащимися с интеллектуальной недостаточностью.

Методика работы по формированию навыка фонетически правильного письма. Фонетические ошибки и их причины. Система устных и письменных упражнений, направленных на развитие навыка фонетически правильного письма.

Роль орфографических правил в развитии навыка грамотного письма. Этапы работы над правилом. Система упражнений на каждом этапе. Грамматическое осознание материала как фактор усвоения навыков письма по правилу.

Работа над правописанием слов с непроверяемым написанием («словарных слов»). Роль орфографической зоркости и самоконтроля при формировании правописных умений. Орфографические ошибки, их предупреждение, учет и исправление. Дифференцированный и индивидуальный подход к учащимся. Формирование у учащихся пунктуационных навыков.

Тема 1.17. Виды грамматических и правописных упражнений

Значение упражнений в усвоении грамматических знаний и в формировании правописных умений. Система грамматических и правописных упражнений. Грамматический разбор, методика его проведения, виды списывания. Методика проведения различных видов диктантов. Творческие работы с грамматическим заданием и методика их проведения.

Учет знаний, умений и навыков по грамматике и правописанию. Типы и структура уроков грамматики и правописания. Внеклассная работа по русскому языку. Специфика обучения русской грамматике и правописанию в белорусскоязычной школе.

Тема 1.18. Проблемы формирования коммуникативной компетенции учащихся с интеллектуальной недостаточностью

Сущность лингвоцентрической и антропоцентрической концепций языкового образования. Виды речевой деятельности. Языковая личность и ее структура. Возможности реализации антропоцентрической концепции языкового образования в обучении учащихся с интеллектуальной недостаточностью. Проблема формирования умения пользоваться языком как средством общения у учащихся с интеллектуальной недостаточностью.

Тема 1.19. Развитие речи как центральная задача обучения языку

Формирование представлений учащихся с интеллектуальной недостаточностью об окружающем мире на основе организации наблюдений, практической деятельности, жизненного опыта. Задачи развития речи. Своеобразие их решения на уроках обучения грамоте, чтения, грамматики и правописания. Взаимосвязь работы над речью с другими уроками и внеклассной работой.

Тема 1.20. Работа над фонетико-фонематической и лексико-семантической сторонами речи

Условия овладения звуковой системой языка. Место и роль этой работы в младших и старших классах.

Значение работы над словом в общей системе развития речи. Учет особенностей познавательной деятельности учащихся в процессе работы по уточнению, обогащению и активизации словаря. Способы семантизации слов. Использование изученного словаря в процессе разнообразной речевой практики, при составлении предложений и текстов. Словарно-логические упражнения в работе с учащимися с интеллектуальной недостаточностью. Содержание лексической работы на уроках чтения, грамматики и правописания.

Тема 1.21. Развитие логико-грамматической стороны речи

Задачи работы над предложением. Программные требования к построению предложений в младших и старших классах.

Практическая направленность работы над предложением в младших классах. Наглядно-практическая и игровая деятельность учащихся, использование

имеющихся представлений в качестве основы для построения предложений на первом этапе обучения.

Изменение характера работы над предложением в старших классах. Роль элементарных теоретических обобщений в формировании навыков построения предложений. Основные виды упражнений.

Тема 1.22. Развитие связной устной речи в младших и старших классах

Программные требования к связной речи учащихся младших и старших классах.

Специфика формирования связной речи. Виды работ, направленных на развитие диалогической и монологической речи. Требования к организации уроков по развитию связной речи. Методика обучения пересказу и составлению различных типов текстов. Усложнение характера работы по развитию связной устной речи в старших классах.

Тема 1.23 Развитие связной письменной речи в младших и старших классах

Виды подготовительной работы по развитию связной письменной речи в младших классах. Место и роль связных письменных высказываний на уроках. Индивидуальный подход к учащимся в процессе овладения ими различными видами письменных работ.

Изложения и сочинения в старших классах: тематика, требования к содержанию текстов и их объему на разных годах обучения. Длительность подготовительной работы к написанию изложений и сочинений. Предварительный анализ текста и перенос правил построения устных высказываний на письменную форму изложения. Специфика работы в зависимости от типа высказывания.

Построение уроков обучения деловому письму. Использование данного вида работы в жизненных ситуациях как средства общения с другими людьми. Методика анализа и оценки письменных высказываний, работа над ошибками.

РАЗДЕЛ 2. МЕТОДЫКА ВЫКЛАДАННЯ БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ, ЧЫТАННЯ

Тэма 2.1. Стан і задачы методыкі выкладання беларускай мовы як навукі
Аб'ект, прадмет і задачы спецыяльнай методыкі выкладання беларускай мовы як навукі. Стан і перспектывы развіцця методыкі выкладання беларускай мовы. Сувязь методыкі выкладання беларускай мовы з іншымі навукамі.

Крыніцы развіцця і метады даследавання ў спецыяльнай методыцы навучання беларускай мове ў спецыяльнай школе. Гісторыя і актуальныя праблемы методыкі навучання беларускай мове вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю.

Тэма 2.2. Беларуская мова як вучэбны прадмет у школах з беларускай і рускай мовамі навучання

Месца і роля беларускай мовы ў навучанні вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю. Мэта, задачы і этапы навучання беларускай мове ў спецыяльнай школе (спецыяльнай школе-інтэрнаце) з беларускай мовай навучання. Мэта, задачы і этапы навучання беларускай мове ў спецыяльнай школе (спецыяльнай школе-інтэрнаце) з рускай мовай навучання. Карэкцыйная, практычная і камунікатыўная накіраванасць зместу навучання беларускай мове.

Вучэбныя дапаможнікі па беларускай мове і літаратурным чытанні як асноўныя сродкі навучання. Навукова-тэарэтычныя і метадычныя патрабаванні да вучэбнага дапаможніка па беларускай мове і літаратурным чытанні для вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю.

Тэма 2.3. Праблема двухмоўя (білінгвізму) пры навучанні мове ў школах Рэспублікі Беларусь

Сутнасць білінгвізму і яго віды. Гісторыя двухмоўя на тэрыторыі Беларусі. Узроўні білінгвізму.

Псіхалагічны, сацыяльны і педагагічны аспекты двухмоўя. Актуальныя даследаванні ў галіне білінгвізму. Уплыў білінгвізму на працэс навучання другой (рускай ці беларускай) мове.

Інтэрферэнцыя і яе віды. Шляхі папярэджвання і пераадолення інтэрферэнцыі. Прынцыпы і метады навучання беларускай мове як другой ва ўмовах блізкароднаснага білінгвізму.

Тэма 2.4. Рэалізацыя антрапацэнтрычнай канцэпцыі моўнай адукацыі пры навучанні вучняў з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю

Сутнасць антрапацэнтрычнай канцэпцыі моўнай адукацыі. Параўнальная характарыстыка антрапацэнтрычнай і лінгвацэнтрычнай канцэпцыі моўнай адукацыі. Магчымасці рэалізацыі антрапацэнтрычнай канцэпцыі моўнай адукацыі пры навучанні вучняў з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю.

Моўная асоба і яе структура. Магчымасці рэалізацыі асобнага і камунікатыўна-дзеяснага падыходаў у методыцы навучання беларускай мове.

Камунікатыўная тэхналогія навучання беларускай мове вучняў з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю.

Тэма 2.5. Методыка навучання грамаце вучняў з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю

Навукова-тэарэтычныя асновы методыкі навучання грамаце.

Прынцыпы і метады навучання грамаце ў гістарычным кантэксце. Гукавы аналітыка-сінтэтычны метады К.Д. Ушынскага. Асаблівасці прымянення аналітыка-сінтэтычнага метаду навучання грамаце ў спецыяльнай школе.

Шляхі пераадолення цяжкасцей авалодання першапачатковымі навыкамі чытання і пісьма вучнямі з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю.

Асноўныя этапы навучання грамаце: падрыхтоўчы (далітарны), асноўны (букварны), заключны. Парадак вывучэння гукаў і літар беларускага алфавіта.

Сучасныя “Буквары” для спецыяльнай школы (Т.Л. Ляшчынская, І. М. Бобла).

Тэма 2.6. Навучанне аўдзіраванню як умению ўспрымаць на слых і разумець беларускае маўленне

Аўдзіраванне як адзін з асноўных відаў маўленчай дзейнасці. Этапы працэсу слухання: першасны аналіз гукавых сігналаў і асэнсаванне пачутага.

Віды слухання. Спосабы слухання. Прыёмы рэфлексіўнага слухання.

Культура слухання. Невербальныя сродкі зносін пры слуханні. Патрабаванні да маўлення і чытання настаўніка. Уменні, якімі павінны авалодаць вучні ў працэсе слухання. Мэтавыя ўстаноўкі слухання.

Формы і прыёмы кантролю за якасцю ўспрымання інфармацыі на беларускай мове.

Тэма 2.7. Навучанне гаварэнню як умению ўдзельнічаць у зносінах

Задачы развіцця маўлення ў вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю.

Тыпы камунікатыўна-сітуацыйных задач па фарміраванні ў вучняў здольнасцей арыентавацца ва ўмовах камунікацыі, планаваць, ажыццяўляць і кантраляваць сваю маўленчую дзейнасць. Месца і роля моўных (канструктыўных), маўленчых і камунікатыўных практыкаванняў на ўроках беларускай мовы.

Выкарыстанне форм прадметна-практычнай дзейнасці для актывізацыі дыялагічных уменняў вучняў.

Прыёмы актывізацыі маўлення вучняў: драматызацыя, слоўнае маляванне, гульні ў перакладчыкаў і інш. Выпрацоўка ўвагі да слова і фарміраванне нормаў літаратурнага вымаўлення.

Улік асаблівасцей пазнавальнай дзейнасці вучняў з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю ў працэсе работы па ўдакладненні, узбагачэнні і актывізацыі слоўніка. Выкарыстанне слоўнікавай работы пры складанні сказаў, тэкстаў. Практыкаванні па выпрацоўцы ў вучняў уменняў ствараць вусныя тэксты-апазданні і тэксты-апісанні.

Тэма 2.8. Сутнасць і месца перакладу ў сістэме ў работы па развіцці маўлення

Значэнне перакладу (з рускай мовы на беларускую і наадварот) у развіцці маўленчай мабільнасці вучняў, у фарміраванні навыкаў аўдзіравання, гаварэння, чытання і пісьма на другой мове. Функцыі перакладу (сродак навучання мове, мэта навучання, сродак атрымання інфармацыі).

Віды (адэкватны і вольны) і прыёмы (падстаноўка, трансфармацыя) перакладу. Тыпалогія практыкаванняў у перакладзе: пераклад-супастаўленне; перакладу слоў, словазлучэнняў, сказаў, тэкстаў; пераклад-пераказ.

Праца са слоўнікамі. Методыка перакладу тэкстаў розных тыпаў, стыляў і жанраў.

Тэма 2.9. Навучанне чытання і пісьму як відам маўленчай дзейнасці па-беларуску

Асноўныя функцыі чытання. Якасныя характарыстыкі чытання (правільнасць, асэнсаванасць, бегласць і выразнасць) і прыёмы іх выпрацоўкі на розных этапах навучання. Спосабы чытання. Віды чытання.

Асаблівасці авалодання навыкам чытання вучнямі з інтэлектуальнай недастатковасцю. Прынцыпы пабудовы вучэбных праграм і вучэбных дапаможнікаў па літаратурным чытанні для спецыяльнай школы.

Методыка работы з мастацкімі і навукова-папулярнымі тэкстамі. Спалучэнне лагічнага і эстэтычнага падыходаў да аналізу тэкстаў. Развіццё маўлення на ўроках чытання. Спецыфіка работы над тэкстамі розных жанраў (аповяданне, казка, верш, байка). Узбагачэнне эмацыянальнага вопыту вучняў.

Фарміраванне чытацкай самастойнасці вучняў на ўроках пазакласнага чытання. Роля настаўніка, выхавальніка і бібліятэкара ў пазакласным чытанні.

Асаблівасці выпрацоўкі навыкаў чытання па-беларуску ў вучняў з лёгкай з інтэлектуальнай недастатковасцю.

Сутнасць пісьмовай формы маўлення. Папярэдні аналіз тэксту і перанос правіл пабудовы вусных высказванняў у пісьмовую форму. Методыка складання тэкстаў розных тыпаў.

Напісанне дзелавых папер і выкарыстанне навыкаў іх напісання ў жыццёвых сітуацыях.

Методыка аналізу і ацэнкі пісьмовых работ, работа над памылкамі.

Тэма 2.10. Асаблівасці методыкі вывучэння беларускай граматыкі вучнямі з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю

Сутнасць граматычных паняццяў і ўмовы фарміравання моўнай кампетэнцыі вучняў. Моўная кампетэнцыя як здольнасць чалавека ствараць граматычна правільныя марфалагічныя і сінтаксічныя адзінкі.

Асаблівасці засваення граматычных паняццяў вучнямі з інтэлектуальнай недастатковасцю (фарміраванне граматычных паняццяў на аснове камунікатыўна-дзеяснага падыходу). Здольнасць ствараць граматычна правільныя марфалагічныя і сінтаксічныя адзінкі як аснова моўнай кампетэнцыі.

Змест і задачы навучання граматыцы. Практычныя граматычныя практыкаванні і іх роля ў падрыхтоўцы вучняў да засваення элементарнага курса граматыкі. Практычнае і карэкцыйна-развіццёвае значэнне вывучэння элементарнай граматыкі.

Спецыфіка вывучэння беларускай граматыкі ў школах з рускай мовай навучання.

Тэма 2.11. Спецыфіка фарміравання правапісных уменняў і навыкаў у вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю ў школах з беларускай і рускай мовамі навучання

Асаблівасці засваення правілаў правапісу вучнямі з інтэлектуальнай недастатковасцю ў сувязі з вывучэннем фанетыкі, словаўтварэння, граматыкі. Прыёмы навучання правапісу з улікам прынцыпаў беларускай арфаграфіі і пунктуацыі, характару арфа- і пунктаграм і этапаў навучання. Роля зрокавага і слыхавога ўспрымання, маторных навыкаў, арфаграфічнай пільнасці і самакантролю пры пісьме, пры выпрацоўцы правапіснай пісьменнасці.

Віды граматыка-арфаграфічных практыкаванняў і метадыка іх правядзення.

Спецыфіка вывучэння беларускай арфаграфіі ў спецыяльных школах з рускай мовай навучання.

УЧЕБНО-МЕТОДИЧЕСКАЯ КАРТА УЧЕБНОЙ ДИСЦИПЛИНЫ
дневная форма получения образования

Номер раздела, темы, занятия	Название раздела, темы, занятия; перечень изучаемых вопросов	Количество аудиторных часов				Самостоятельная (внеаудиторная) работа	Методические пособия, средства обучения	Литература	Форма контроля знаний
		Лекции	Практические занятия	Семинарские занятия	Лабораторные занятия				
3 курс 5 семестр									
1	РАЗДЕЛ 1. МЕТОДИКА ПРЕПОДАВАНИЯ РУССКОГО ЯЗЫКА, ЧТЕНИЯ	20	8		4	26			
1.1	Методика обучения русскому языку как наука	2				2	1, 2	О [4, 7] Д [8]	Подготовка учебных сообщений
1.2	Русский язык как учебный предмет		2			2	4, 5	О [4, 7] Д [8, 18, 20-25]	Решение практических задач
1.3	Принципы и методы обучения русскому языку	2				2	2	О [1, 4]; Д [8, 18]	Составление структурно-логических схем
1.4	Научные основы методики обучения грамоте	2				2	1, 2	О [4, 6]; Д [8, 18]	Устный опрос
1.5	Характеристика современных методов обучения грамоте и особенности их применения		2			2	1, 4, 7	О [4, 6]; Д [8, 18, 22]	Учебные сообщения, устный опрос
1.6	Добукварный период обучения грамоте	2				2	1, 2	О [4, 6]; Д [8, 18, 22]	Составление структурно-логических схем
1.7	Букварный и заключительный периоды обучения грамоте		2			2	2, 3, 4	О [4, 6]; Д [8, 18, 22]	Решение практических задач
1.7.1	Урок обучения грамоте				4		4, 5, 7	О [4, 6]; Д [8, 18, 22]	Презентация учебно-методических материалов
1.8	Специфика обучения русскому языку учащихся с		2			2	3, 4, 6	О [2, 3, 6];	Рейтинговая контрольная

	интеллектуальной недостаточностью в условиях реализации принципа инклюзии в образовании							Д [17]	работа № 1.
1.9	Задачи, содержание и системы обучения чтению	2			2	2		О [4, 6]; Д [8, 18, 20, 21]	Составление структурно-логических схем
1.11	Специфика работы над произведениями разных жанров	2			2	1, 2		О [4, 6]; Д [8, 18, 20, 21]	Устный опрос. Решение практических задач
1.14	Задачи, содержание и системы обучения грамматике и правописанию	2			2	2		О [4]; Д [8, 18, 22-25]	Заполнение таблиц
1.16	Обучение правописанию	2			2	2		О [4, 6]; Д [8, 18, 19, 22- 25]	Составление тезауруса
1.17	Виды грамматических и правописных упражнений	2				2		О [4]; Д [8, 18, 19, 22- 25]	Устный опрос
1.18	Проблемы формирования коммуникативной компетенции учащихся с интеллектуальной недостаточностью	2			2	1, 2		О [1, 4]; Д [8, 16, 18, 26]	Тестовый контроль
2	РАЗДЕЛ 2. МЕТОДЫКА ВЫКЛАДАННЯ БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ, ЧЫТАННЯ	12	12		18				
2.1	Стан і задачы методыкі выкладання беларускай мовы як навукі	2			2	2		О [5]	
2.1.1	Гісторыя станаўлення методыкі навучання беларускай мове вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю		2			1, 2		О [5]	Састаўленне ўмоўнаграфічнай схемы
2.2	Беларуская мова як вучэбны прадмет у школах з беларускай і рускай мовамі навучання	2			2	2		О [5]; Д [9, 10, 15]	Рашэнне практычных задач
2.2.1	Вучэбныя праграмы і вучэбныя дапаможнікі для навучання беларускай мове вучняў з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю		2			4, 6		О [5]; Д [9-14]	Састаўленне табліцы
2.3	Праблемы двухмоўя (білінгвізму) пры навучанні мове ў школах Рэспублікі Беларусь	2			2	2		О [5]; Д [15]	
2.3.1	Сутнасць работы па пераадоленні інтэрферэнцый розных відаў		2			1, 4		О [5]; Д [15]	Рашэнне практычных задач
2.4	Рэалізацыя антрапацэнтрычнай канцэпцыі моўнай адукацыі пры навучанні вучняў з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю		2		2	1, 2		О [5]; Д [15]	Рашэнне практычных задач

2.5	Методыка навучання грамаце вучняў з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю		2			2	3, 4, 5	О [5]; Д [10]	Рашэнне практычных задач	
2.6	Навучанне аўдзіраванню як уменню ўспрымаць на слых і разумець беларускае маўленне	2				2	2	О [5]; Д [9-12]		
2.7	Навучанне гаварэнню як уменню ўдзельнічаць у зносінах	2				2	2	О [5]; Д [9-14]	Вуснае апытанне.	
2.7.1	Методыка развіцця ў вучняў з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю звязнага вуснага маўлення		2				4, 5, 7	О [5]; Д [9-15]	Вуснае апытанне. Метадычны аналіз урока.	
2.8	Сутнасць і месца перакладу ў сістэме ў работы па развіцці маўлення	2				4	2	О [5]; Д [9-15]		
	ВСЕГО	32	20			4	44		Зачёт	
<i>3 курс 6 семестр</i>										
1	РАЗДЕЛ 1. МЕТОДИКА ПРЕПОДАВАНИЯ РУССКОГО ЯЗЫКА, ЧТЕНИЯ	6	18			4	20			
1.9.1	Особенности овладения навыком чтения учащимися с интеллектуальной недостаточностью		2				4, 5	О [4, 6]; Д [8, 18, 20, 21]	Устный опрос. Решение практических задач	
1.10	Развитие основных качеств чтения		2				1, 2, 3	О [4]; Д [8, 18, 20, 21]	Решение практических задач	
1.12	Организация урока чтения		2			4	4, 5, 8	О [4, 6]; Д [8, 18, 20, 21]	Анализ просмотренных уроков. Решение практических задач	
1.13	Внеклассное чтение		2			4	3, 7	О [4, 6]; Д [8, 18, 20, 21]	Рейтинговая контрольная работа № 2.	
1.15	Формирование элементарных грамматических понятий		2			4	3, 4, 5	О [4]; Д [8, 18, 22-25]	Устный опрос	
1.16.1	Методика работы по формированию навыка фонетически правильного письма, этапы работы над правилом		2				3, 5, 8	О [4]; Д [8, 18, 19, 22-25]	Выполнение практико-ориентированных учебных заданий	
1.17.1	Типы и структура уроков грамматики и правописания					4	4, 5, 7	О [4, 6]; Д [8, 18, 22-25]	Выполнение практико-ориентированных учебных заданий	
1.19	Развитие речи как центральная задача обучения языку	2					2	О [4]; Д [8, 16, 18, 26]	Составление схем	

1.20	Работа над фонетико-фонематической и лексико-семантической сторонами речи		2			2, 3	О [4]; Д [8, 16, 18, 26]	Выполнение практико-ориентированных учебных заданий
1.21	Развитие логико-грамматической стороны речи		2		4	3, 7	О [4]; Д [8, 16, 18, 22-26]	Решение практических задач
1.22	Развитие связной устной речи в младших и старших классах	2				1, 2	О [4]; Д [8, 16, 18, 26]	Тестовый контроль
1.23	Развитие связной письменной речи в младших и старших классах	2			4	2	О [1, 4]; Д [8, 18, 27]	Устный опрос
1.23.1	Построение уроков обучения связной письменной речи		2			2, 3	О [4]; Д [8, 18, 22-27]	Выполнение практико-ориентированных учебных заданий
2	РАЗДЕЛ 2. МЕТОДЫКА ВЫКЛАДАННЯ БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ, ЧЫТАННЯ	4	12		4	12		
2.9.	Навучанне чытанню і пісьму як відам маўленчай дзейнасці па-беларуску	2			4		О [5]; Д [9-15]	
2.9.1	Фарміраванне асноўных якасцей чытання		2				О [5]; Д [13, 14]	Рашэнне практычных задач
2.9.2	Спецыфіка работы над тэкстамі розных жанраў		2				О [5]; Д [13, 14]	Рашэнне практычных задач
2.9.3	Навучанне пісьму як віду маўленчай дзейнасці па-беларуску		2				О [5]; Д [9-12]	Рашэнне практычных задач
2.10	Асаблівасці методыкі вывучэння беларускай граматыкі вучнямі з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю		2		4	2	О [5]; Д [9-12]	Пісьмовае апытанне
2.10.1	Змест і задачы навучання граматыцы.		2			4, 5	О [5]; Д [9-12]	Рашэнне практычных задач Рейтынгавая кантрольная праца № 3.
2.10.2	Асаблівасці ўрокаў па вывучэнні беларускай граматыкі вучнямі з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю				4	3, 4, 5	О [5]; Д [9-12]	Рашэнне практычных задач (распрацоўка фрагментаў урокаў)
2.11	Спецыфіка фарміравання правапісных уменняў і навыкаў у вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю ў школах з беларускай і рускай	2			4	2	О [5]; Д [9-12]	Вуснае апытанне

	мовами навчання								
2.11.1	Віди граматыка-арфаграфічных практыкаванняў і методыка іх правядзення		2				2, 4, 5	О [5]; Д [9-12]	Вуснае апытанне. Рашэнне практычных задач
	ВСЕГО	10	30		8	32			Экзамен
	ИТОГО	42	50		12	76			

УЧЕБНО-МЕТОДИЧЕСКАЯ КАРТА УЧЕБНОЙ ДИСЦИПЛИНЫ

заочная форма получения образования

Номер раздела, темы, занятия	Название раздела, темы, занятия; перечень изучаемых вопросов	Количество аудиторных часов				Методические пособия, средства обучения	Литература	Форма контроля знаний
		Лекции	Практические занятия	Семинарские занятия	Лабораторные занятия			
3 курс 6 семестр								
1	РАЗДЕЛ 1. МЕТОДИКА ПРЕПОДАВАНИЯ РУССКОГО ЯЗЫКА, ЧТЕНИЯ	2	4					
1.3	Принципы и методы обучения русскому языку	2				2	О [1, 4]; Д [8, 18]	Составление структурно-логических схем
1.7	Букварный и заключительный периоды обучения грамоте		2			2, 3	О [4, 6]; Д [8, 18, 22]	Решение практических задач
1.10	Развитие основных качеств чтения		2			1, 2, 3	О [4]; Д [8, 18, 20, 21]	Устный опрос, анализ конспектов
2	РАЗДЕЛ 2. МЕТОДИКА ВЫКЛАДАНИЯ БЕЛАРУСКОЙ МОВЫ, ЧЫТАННЯ	2	2		2			
2.3	Праблемы двухмоўя (білінгвізму) пры навучанні мове ў школах Рэспублікі Беларусь	2				2	О [5]; Д [15]	
2.5	Методыка навучання грамаце вучняў з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю		2			3, 4, 5	О [5]; Д [10]	Аналіз «Буквара» Рашэнне практычных задач
2.10.2	Асаблівасці ўрокаў па вывучэнні беларускай граматыкі вучнямі з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю				2	3, 4, 5	О [5]; Д [9-12]	Рашэнне практычных задач (распрацоўка фрагментаў урокаў)
	ИТОГО	4	6		2			

<i>4 курс 7 семестр</i>								
1	РАЗДЕЛ 1. МЕТОДИКА ПРЕПОДАВАНИЯ РУССКОГО ЯЗЫКА, ЧТЕНИЯ	2	2	2				
1.14	Задачи, содержание и системы обучения грамматике и правописанию	2				2	О [4, 6]; Д [8, 18, 20, 21]	Составление структурно-логических схем
1.17.1	Типы и структура уроков грамматики и правописания			2		4, 5, 7	О [4, 6]; Д [8, 18, 22-25]	Выполнение практико-ориентированных учебных заданий
1.22	Развитие связной устной речи в младших и старших классах		2			1, 2	О [4]; Д [8, 16, 18, 26]	Тестовый контроль
2	РАЗДЕЛ 2. МЕТОДИКА ВЫКЛАДАННЯ БЕЛАРУСКОЙ МОВЫ, ЧЫТАННЯ	2	4		2			
2.7.1	Методыка развіцця ў вучняў з лёгкай інтэлектуальнай недастаковасцю звязнага вуснага маўлення		2			4, 5, 7	О [5]; Д [9-15]	Метадычны аналіз урока. Пісьмовае апытанне
2.11	Спецыфіка фарміравання правапісных уменняў і навыкаў у вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю ў школах з беларускай і рускай мовамі навучання	2				2	О [5]; Д [9-12]	Вуснае апытанне
2.11.1	Віды граматыка-арфаграфічных практыкаванняў і методыка іх правядзення		2			2, 4, 5	О [5]; Д [9-12]	Вуснае апытанне. Рашэнне практычных задач
	ВСЕГО	4	6		2			Зачёт
<i>4 курс 8 семестр</i>								
	ИТОГО	8	12		4			Экзамен

ИНФОРМАЦИОННО-МЕТОДИЧЕСКАЯ ЧАСТЬ

ЛИТЕРАТУРА

Основная литература

1. Варенова, Т. В. Основы специальной педагогики : учеб.-метод. пособие / Т. В. Варенова. – 2-е изд., испр. – Минск : Белорус. гос. пед. ун-т, 2021. – 352 с.
2. Интегрированное и инклюзивное обучение и воспитание детей с особенностями психофизического развития : учеб.-метод. пособие для студентов учреждений высш. образования / В. В. Хитрюк [и др.] ; под ред. Е. А. Лемех. – 2-е изд. – Минск : Белорус. гос. пед. ун-т, 2021. – 138 с.
3. Лемех, Е. А. Создание специальных условий для детей с особенностями психофизического развития в учреждениях общего среднего образования (первая ступень) с учетом инклюзивных подходов : учеб.-метод. пособие для студентов учреждений высш. образования : в 3 ч. / Е. А. Лемех, С. Н. Феклистова, И. К. Русакович. – Минск : Белорус. гос. пед. ун-т, 2018. – Ч. 1. – 112 с.
4. Литвинко, Ф. М. Методика преподавания русского языка в школе : учеб. пособие / Ф. М. Литвинко. – 2-е изд., испр. – Минск : Выш. шк., 2020. – 448 с.
5. Методыка выкладання беларускай мовы і літаратурнага чытання ў пачатковых класах : вучэб. дапам. / Н. М. Антановіч [і інш.] ; пад рэд. М. Г. Яленскага. – Мінск : Выш. шк., 2019. – 264 с.
6. Организация учебных занятий в условиях интегрированного обучения и воспитания, инклюзивного образования : учеб.-метод. пособие для студентов учреждений высш. образования, обучающихся по специальности профиля А - Педагогика / В. А. Шинкаренко [и др.]. – Минск : Белорус. гос. пед. ун-т, 2021. – 80 с.
7. Содержание современного образования учащихся с особенностями психофизического развития : пособие для пед. работников учреждений общ. сред. и спец. образования / Ю. Н. Кислякова [и др.]. – Минск : Нац. ин-т образования, 2020. – 240 с.

Дополнительная литература

8. Аксенова, А. К. Методика преподавания русского языка для детей с нарушениями интеллекта : учеб. для студентов пед. вузов / А. К. Аксенова, С. Ю. Ильина. – М. : Просвещение, 2011. – 335 с.
9. Вучэбная праграма па вучэбным прадмеце «Беларуская мова. Літаратурнае чытанне» для VI–X класаў першага аддзялення дапаможнай школы (дапаможнай школы-інтэрната) з рускай мовай навучання [Электронны рэсурс] // Нацыянальны адукацыйны партал. – Рэжым доступу: <https://adu.by/ru/homepage/obrazovatelnyj-protsess-2022-2023-uchebnyj-god/spetsialnoe-obrazovanie-2022-2023.html>. – Дата доступу: 09.03.2023.
10. Вучэбная праграма па вучэбным прадмеце «Беларуская мова» для I–V класаў першага аддзялення дапаможнай школы (дапаможнай школы-інтэрната) з беларускай мовай навучання [Электронны рэсурс] // Нацыянальны адукацыйны партал. – Рэжым доступу: <https://adu.by/ru/homepage/obrazovatelnyj-protsess-2022->

[2023-uchebnyj-god/spetsial-noe-obrazovanie-2022-2023.html](https://adu.by/ru/homepage/obrazovatelnyj-protsess-2022-2023-uchebnyj-god/spetsial-noe-obrazovanie-2022-2023.html). – Дата доступу: 09.03.2023.

11. Вучэбная праграма па вучэбным прадмеце «Беларуская мова» для VI–X класаў першага аддзялення дапаможнай школы (дапаможнай школы-інтэрната) з беларускай мовай навучання [Электронны рэсурс] // Нацыянальны адукацыйны партал. – Рэжым доступу: <https://adu.by/ru/homepage/obrazovatelnyj-protsess-2022-2023-uchebnyj-god/spetsial-noe-obrazovanie-2022-2023.html>. – Дата доступу: 09.03.2023.

12. Вучэбная праграма па вучэбным прадмеце «Беларуская мова» для V класа першага аддзялення дапаможнай школы (дапаможнай школы-інтэрната) з рускай мовай навучання [Электронны рэсурс] // Нацыянальны адукацыйны партал. – Рэжым доступу: <https://adu.by/images/2022/07/specobrazovanie/210722belmova5klrus.pdf>. – Дата доступу: 09.03.2023.

13. Вучэбная праграма па вучэбным прадмеце «Літаратурнае чытанне» для III–V класаў першага аддзялення дапаможнай школы (дапаможнай школы-інтэрната) з беларускай мовай [Электронны рэсурс] // Нацыянальны адукацыйны партал. – Рэжым доступу: https://adu.by/images/2022/07/specobrazovanie/litchit3-5kl2007_22.pdf. – Дата доступу: 09.03.2023.

14. Вучэбная праграма па вучэбным прадмеце «Літаратурнае чытанне» для VI–X класаў першага аддзялення дапаможнай школы (дапаможнай школы-інтэрната) з беларускай мовай навучання [Электронны рэсурс] // Нацыянальны адукацыйны партал. – Рэжым доступу: <https://adu.by/images/2022/07/specobrazovanie/litchit6-10kl200722.pdf>. – Дата доступу: 09.03.2023.

15. Змушко, А. М. Методыка моўнай адукацыі вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю : вучэб.-метад. дапам. для настаўнікаў дапам. шк. / А. М. Змушко. – Мінск : Адукацыя і выхаванне, 2009. – 95 с.

16. Ильина, С. Ю. Личностно ориентированные и нетрадиционные технологии в обучении русскому языку школьников с интеллектуальной недостаточностью / С. Ю. Ильина, А. С. Чижова. – СПб. : КАРО, 2013. – 92 с.

17. Методика формирования умений учебной деятельности у учащихся с легкой интеллектуальной недостаточностью : пособие / В. А. Шинкаренко [и др.] ; под ред. В. А. Шинкаренко. – 2-е изд. – Минск : Четыре четверти, 2017. – 75 с.

18. Свиридович, И. А. Методика преподавания русского языка во вспомогательной школе : учеб.-метод. пособие / И. А. Свиридович. – Минск : Белорус. гос. пед. ун-т, 2005. – 120 с.

19. Свободина, Н. Г. Коррекция нарушений письма: просто о сложном вопросе дисграфии у детей / Н. Г. Свободина. – М. : Сфера, 2018. – 160 с.

20. Учебная программа по учебному предмету «Литературное чтение» для III–V классов первого отделения вспомогательной школы (вспомогательной школы-интерната) с русским языком обучения [Электронный ресурс] // Национальный образовательный портал. – Режим доступа: <https://adu.by/ru/homepage/obrazovatelnyj-protsess-2022-2023-uchebnyj-god/spetsial-noe-obrazovanie-2022-2023.html>. – Дата доступа: 09.03.2023.

21. Учебная программа по учебному предмету «Литературное чтение» для VI–X классов первого отделения вспомогательной школы (вспомогательной школы-интерната) с русским языком обучения [Электронный ресурс] // Национальный образовательный портал. – Режим доступа: <https://adu.by/ru/homepage/obrazovatelnyj-protsess-2022-2023-uchebnyj-god/spetsial-noe-obrazovanie-2022-2023.html>. – Дата доступа: 09.03.2023.

22. Учебная программа по учебному предмету «Русский язык» для I–V классов первого отделения вспомогательной школы (вспомогательной школы-интерната) с русским языком обучения [Электронный ресурс] // Национальный образовательный портал. – Режим доступа: <https://adu.by/ru/homepage/obrazovatelnyj-protsess-2022-2023-uchebnyj-god/spetsial-noe-obrazovanie-2022-2023.html>. – Дата доступа: 09.03.2023.

23. Учебная программа по учебному предмету «Русский язык» для V класса первого отделения вспомогательной школы (вспомогательной школы-интерната) с белорусским языком обучения [Электронный ресурс] // Национальный образовательный портал. – Режим доступа: <https://adu.by/ru/homepage/obrazovatelnyj-protsess-2022-2023-uchebnyj-god/spetsial-noe-obrazovanie-2022-2023.html>. – Дата доступа: 09.03.2023.

24. Учебная программа по учебному предмету «Русский язык» для VI–X классов первого отделения вспомогательной школы (вспомогательной школы-интерната) с русским языком обучения [Электронный ресурс] // Национальный образовательный портал. – Режим доступа: <https://adu.by/ru/homepage/obrazovatelnyj-protsess-2022-2023-uchebnyj-god/spetsial-noe-obrazovanie-2022-2023.html>. – Дата доступа: 09.03.2023.

25. Учебная программа по учебному предмету «Русский язык» для VI–X классов первого отделения вспомогательной школы (вспомогательной школы-интерната) с белорусским языком обучения [Электронный ресурс] // Национальный образовательный портал. – Режим доступа: <https://adu.by/ru/homepage/obrazovatelnyj-protsess-2022-2023-uchebnyj-god/spetsial-noe-obrazovanie-2022-2023.html>. – Дата доступа: 09.03.2023.

26. Цейтлин, С. Н. Язык и ребенок. Освоение ребенком родного языка : учеб. пособие / С. Н. Цейтлин. – М. : Владос, 2021. – 240 с.

27. Шехирева, А. М. Деловое письмо : тетр. по письму и развитию речи для учащихся 5–9 кл. спец. (коррекц.) образоват. учреждений / А. М. Шехирева. – М. : Владос, 2016. – 56 с.

ТРЕБОВАНИЯ К КУРСОВОЙ РАБОТЕ

Составными частями курсовой работы являются: титульный лист; оглавление; введение; основная часть, состоящая из глав и разделов; заключение; список использованной литературы; приложения (при необходимости).

«Введение» представляет собой вступительную часть курсовой работы, объем которой составляет, как правило, 2 страницы. Введение содержит следующие пункты: актуальность темы исследования; цель исследования; задачи исследования; объект исследования; предмет исследования; методы исследования.

Цель исследования определяет предполагаемый результат – теоретический и (или) практический.

Задачи исследования – это программа, направленная на достижение цели. Они во многом определяют структуру и ход работы.

Объект исследования, отвечает на вопрос: какое явление рассматривается. Предмет исследования, указывает на то, что конкретно в объекте будет изучаться. Объект и предмет исследования соотносятся как общее и частное.

В основной части курсовой работы необходимо логично и аргументировано излагать аналитический обзор литературы, описание объектов исследования, методику исследования, полученные промежуточные и конечные результаты.

Основная часть курсовой работы делится на главы (их, как правило, две, реже три). Каждая глава состоит из разделов (неверно называть их «параграфами»). Каждый раздел содержит решение одной из обозначенных во «Введении» задач исследования.

Раздел «Заключение» содержит основные результаты исследования в виде кратких, но содержательных выводов.

Раздел «Список использованной литературы» представляет собой перечень литературы (в том числе электронных документов), на которые в тексте курсовой работы приводятся ссылки. При наличии у студента публикаций по проблеме исследования они также вносятся в библиографический список.

В раздел «Приложения» включается вспомогательный, дополнительный материал, обогащающий основную часть курсовой работы: иллюстрации (рисунки, схемы, графики, диаграммы), таблицы размером более одной страницы; методические разработки уроков, воспитательных мероприятий; использованные в работе материалы педагогической и психологической диагностики (опросные листы анкет, тестовые задания, карты наблюдений и др.); отдельные характерные продукты деятельности учащихся (рисунки, фрагменты сочинений и т. п.).

Курсовая работа печатается с использованием компьютера и принтера на одной стороне листа белой бумаги формата А4 (210x297 мм). Объем работы (без учета приложений) должен находиться в пределах 25–40 страниц, включая иллюстрации, таблицы и список использованной литературы. При печатании курсовой работы соблюдаются следующие размеры полей: левого – 30 мм, верхнего и нижнего – 20 мм, правого – 1 мм. Набор текста курсовой работы осуществляется с использованием текстового редактора Word. Текст печатается по ширине страницы (за исключением заголовков структурных частей,

иллюстраций, таблиц, формул) четким шрифтом черного цвета с таким размером и таким межстрочным интервалом, чтобы разместить на странице 40 ± 3 строки (одна строка – 60–75 знаков включая пробелы). Таким требованиям отвечает, например, шрифт Times New Roman 14 при одинарном межстрочном интервале.

Страницы курсовой работы (за исключением титульного листа) нумеруются арабскими цифрами, которые проставляются в центре нижней части страницы без точки в конце, начиная с цифры «2». Текст основной части курсовой работы делят на главы и разделы. Структурные части курсовой работы «Оглавление», «Введение», «Глава», «Заключение», «Библиографический список», «Приложения» начинаются с нового листа.

Иллюстрации (рисунки, схемы, чертежи, графики, диаграммы), таблицы могут быть исполнены на компьютере или аккуратно вписаны черными чернилами, пастой или тушью. Допускаются цветные иллюстрации в компьютерном исполнении. В иллюстрациях и таблицах допускается применять шрифт на 1–2 пункта меньший, чем в тексте курсовой работы.

Все иллюстрации, таблицы, формулы должны иметь заголовки.

Заголовок иллюстрации размещается под нею (и под пояснительными данными), по центру страницы, и состоит из слова «Рисунок», порядкового номера этого рисунка в тексте курсовой работы и названия, отделенного знаком тире. Заголовок печатается полужирным шрифтом, причем слово «Рисунок», его номер, а также пояснительные данные к нему – уменьшенным на 1–2 пункта размером шрифта. Точку после номера иллюстрации и в конце заголовка не ставят.

Заголовок таблицы размещается над нею, слева, без абзачного отступа и состоит из слова «Таблица», ее порядкового номера в тексте курсовой работы и названия, отделенного от номера знаком тире. Заголовок печатается полужирным шрифтом, причем слово «Таблица» и номер – уменьшенным на 1–2 пункта размером шрифта. Точку после номера таблицы и в конце заголовка не ставят.

Допускается применять в таблице шрифт на 1–2 пункта меньший, чем в тексте курсовой работы.

СОДЕРЖАНИЕ ЗАДАНИЙ ПО САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЕ СТУДЕНТОВ

№ п/п	Название раздела, темы	Кол-во часов на СРС	Задание	Форма выполнения
РАЗДЕЛ 1. МЕТОДИКА ПРЕПОДАВАНИЯ РУССКОГО ЯЗЫКА, ЧТЕНИЯ				
1.1	Методика обучения русскому языку как наука	2	Составление блок-схемы содержательных связей методики обучения русскому языку с другими науками. Определение и классификация методов научного исследования.	Презентация блок-схемы с комментированием. Составление глоссария по вопросам темы
1.2	Русский язык как учебный предмет	2	Изучение пояснительной записки к программе и ее содержания. Определение преемственности в распределении учебного материала и степени его усложнения по годам обучения (составление таблицы).	Предъявление методических указаний по изучению ключевых разделов предмета. Презентация таблицы с комментированием
1.3	Принципы и методы обучения русскому языку	2	Изучение методической литературы, раскрывающей принципы методики обучения русскому языку (дидактические, методические, специфические) и методы обучения учащихся с интеллектуальной недостаточностью. Составление блок-схемы. Решение методических задач и упражнений.	Презентация блок-схемы с комментированием. Составление письменного отчета
1.4	Научные основы методики обучения грамоте	2	Выполнение сравнительного анализа страниц букварей для общеобразовательной и вспомогательной школ с точки зрения реализации в них принципов звукового аналитико-синтетического метода обучения грамоте. Составление глоссария по вопросам темы «Научные основы методики обучения грамоте».	Составление письменного отчета
1.5	Характеристика современных методов обучения грамоте и особенности их применения	2	Составление блок-схемы «Особенности применения современного аналитико-синтетического метода обучения грамоте в процессе обучения учащихся с интеллектуальной недостаточностью».	Презентация блок-схемы с комментированием
1.6	Добукварный период обучения грамоте	2	Разработка содержания заданий и их методического сопровождения (инструкции, наглядность и т.д.) по формированию одного из компонентов готовности к овладению грамотой у учащихся с интеллектуальной недостаточностью в добукварный период обучения.	Презентация материала с его обоснованием
1.7	Букварный и заключительный периоды обучения грамоте	2	Составление конспекта урока в букварный период обучения грамоте (тема – по выбору студента)	Презентация разработанных конспектов. Обоснование структуры и методики урока

1.8	Специфика обучения русскому языку учащихся с интеллектуальной недостаточностью в условиях реализации принципа инклюзии в образовании	2	Аннотация статей научных журналов за последние два года по проблеме обучения русскому языку учащихся с интеллектуальной недостаточностью в условиях интегрированного обучения и воспитания (инклюзивного образования).	Подготовка аннотаций
1.9	Задачи, содержание и системы обучения чтению	2	Заполнение таблицы «Требования к знаниям и умениям учащихся по чтению» (класс по выбору). Разработка тематического плана.	Презентация таблицы с комментированием. Тематический план
1.11	Специфика работы над произведениями разных жанров	2	Разработка конспекта урока чтения по одной из тем плана (жанр и класс – по выбору студента).	Презентация конспекта урока. Обоснование структуры и методики разработанного урока
1.12	Организация урока чтения	4	Моделирование задач уроков чтения, определение их типов и структуры. Моделирование заданий разной сложности в процессе работа над литературным текстом.	Разработки задач уроков, их типов и структуры. Разноуровневые задания
1.13	Внеклассное чтение	4	Изучение методических статей. Выполнение общего и тематического анализа уроков.	Реферирование статей. Анализ уроков
1.14	Задачи, содержание и системы обучения грамматике и правописанию	2	Изучение пояснительной записки к программе. Выяснение структуры и особенностей построения программы по русскому языку в младших и старших классах. Пользуясь программой и учебниками по русскому языку для вспомогательной школы, определить задачи и содержание этапа подготовительных практических упражнений (3-5 классы). Охарактеризовать терминологический словарь, который усваивают дети на этапе практических грамматических упражнений.	Предъявление методических указаний к изучению разделов предмета. Составление схемы и глоссария
1.15	Формирование элементарных грамматических понятий	4	Определение специфики формируемых грамматических понятий в старших классах. Составление конспект урока знакомства с одной из грамматических тем с психолого-педагогическим обоснованием использованных видов работы. Моделирование заданий разной сложности для выявления у учащихся формируемых знаний и умений.	Презентация конспекта урока (фрагмента). Обоснование задач, структуры и методики урока. Разноуровневые задания
1.16	Обучение правописанию	2	Разработка конспекта урока по обучению правописанию учащихся с интеллектуальной недостаточностью (тема и класс по выбору).	Презентация конспекта урока (фрагмента). Обоснование задач, структуры и методики урока
1.18	Проблемы формирования коммуникативной компетенции учащихся с	2	Изучение методических статей по проблеме формирования коммуникативной компетенции у учащихся с интеллектуальной недостаточностью.	Реферирование статей

	интеллектуальной недостаточностью			
1.21	Развитие логико-грамматической стороны речи	4	Разработать цикл упражнений, направленных на развитие логико-грамматической стороны речи у учащихся с интеллектуальной недостаточностью (тема и класс по выбору).	Презентация упражнений с комментированием
1.23	Развитие связной письменной речи в младших и старших классах	4	Анализ усложнения программных требований к связной письменной речи учащихся с интеллектуальной недостаточностью. Показать их преемственность и взаимосвязь на разных годах обучения. Анализ конспектов уроков (тема, задачи, структура, содержание, методы и приемы).	Презентация таблицы с комментированием. Письменный отчет
		46		
РАЗДЕЛ 2. МЕТОДИКА ВЫКЛАДАННЯ БЕЛАРУСКОЙ МОВЫ, ЧЫТАННЯ				
2.1	Стан і задачы методыкі выкладання беларускай мовы як навукі	2	Аналіз літаратурных крыніц і падрыхтоўка рэфератыўных матэрыялаў па тэме: 1. Актуальныя праблемы развіцця сучаснай методыкі выкладання беларускай мовы : зб. арт. мемарыял. чытанняў, прысвеч. памяці д-ра пед. навук В. У. Протчанкі / Нац. ін-т адукацыі ; пад навук. рэд. В. П. Протчанка, М. Г. Яленскага. – Мінск : НІА, 2003. – 114 с. 2. Змушко, А. М. Выкладанне беларускай мовы ў дапаможнай школе : вучэб.-метаад. дапам. / А. М. Змушко. – Мінск : Адукацыя і выхаванне, 2008. – 97 с.	Рэфераты па тэме
2.2	Беларуская мова як вучэбны прадмет у школах з беларускай і рускай мовамі навучання	2	Аналіз навукова-тэарэтычных крыніц і навукова-метадычнага забеспячэння працэсу навучання беларускай мове ў школах РБ (з беларускай і рускай мова навучання): 1. Змушко, А. М. Выкладанне беларускай мовы ў дапаможнай школе : вучэб.-метаад. дапам. / А. М. Змушко. – Мінск : Адукацыя і выхаванне, 2008. – 97 с. 2. Львов, М. Р. Методика преподавания русского языка в начальных классах : учеб. пособие для студентов выс. педаг. учебных заведений / М. Р. Львов, В. Г. Горецкий, О. В. Сосновская. – М. : Академия, 2015. – 461 с. 3. Методыка выкладання беларускай мовы і літаратурнага чытання ў пачатковых класах : вучэб. дапам. / Н. М. Антановіч [і інш.] ; пад. рэд. М. Г. Яленскага. – Мінск : Выш. школа, 2019. – 263 с.	Анаціраваны спіс навукова-тэарэтычных і метадычных крыніц Параўнальная табліца «Змястоўныя асаблівасці праграм па вучэбным прадмеце “Беларуская мова” для школ з беларускай і з рускай мовамі навучання

			4. Нетрадыцыйныя падыходы да навучання мове і чытанню малодшых школьнікаў: вучэб.-метадыч. рэкамендацыі для студэнтаў псіхалагаў-педагагаў / Брэсц. дзярж. ун-т; склад. Г. М. Канцавая, А. В. Сазановіч. – Брэст: БрДУ, 2003. – 53 с. Аналіз зместу вучэбных праграм па вучэбным прадмеце «Беларуская мова» (I–V / VI–X класаў школ з беларускай мовай навучання; V / VI–X класаў школ з рускай мовай навучання)	
2.3	Праблемы двухмоўя (білінгвізму) пры навучанні мове ў школах Рэспублікі Беларусь	2	Аналіз літаратурных крыніц па тэме і распрацоўка мультымедычнай прэзентацыі «Віды білінгвізму»	Прэзентацыя «Віды білінгвізму»
2.4	Рэалізацыя антрапацэнтрычнай канцэпцыі моўнай адукацыі пры навучанні вучняў з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю	2	Канспектаванне крыніц, якія раскрываюць сутнасць антрапацэнтрычнай канцэпцыі моўнай адукацыі. Высветленне магчымасцей яе прымянення ў спецыяльнай школе (у параўнанні з лінгвацэнтрычнай): 5. Литвинко, Ф. М. Методика преподавания русского языка в школе: учеб. пособие / Ф. М. Литвинко. – Минск: Выш. шк., 2015. – 448 с. 6. Лещинская, Т. Л. Языковое образование лиц с интеллектуальной недостаточностью на компетентностной основе / Т. Л. Лещинская, В. Ч. Хвойницкая // Вестник МГИРО. – 2017. – № 2(30) – С. 16–24. 7. Ильина, С. Ю. Личностно-ориентированные и нетрадиционные технологии в обучении русскому языку школьников с интеллектуальной недостаточностью / А. С. Чижова, С. Ю. Ильина. – СПб.: КАРО, 2013. – 96 с. 8. Методика преподавания русского языка в национальной школе: Учеб. пособие для учащихся нац. групп пед. уч-щ / Л. З. Закирова, Л. Г. Саяхова, К. З. Закирьянов и др.; Под ред. Л. В. Шакировой. – Л.: Просвещение. Ленингр. отд-ние, 1990. – 416 с. 9. Нетрадыцыйныя падыходы да навучання мове і чытанню малодшых школьнікаў: вучэб.-метадыч. рэкамендацыі для студэнтаў псіхалагаў-педагагаў / Брэсц. дзярж. ун-т; склад. Г. М. Канцавая, А. В. Сазановіч. – Брэст: БрДУ, 2003. – 53 с.	Структурна-лагічная схема «Антрапацэнтрычная канцэпцыя моўнай адукацыі»
2.5	Методыка навучання грамаце вучняў з лёгкай інтэлектуальнай	2	Аналіз вучэбнай праграмы «Беларуская мова» (раздзел «Навучанне грамаце»); Аналіз вучэбных дапаможнікаў «Буквар», «Пропісі» (I–II класы)	Фармулёўка задач урока для старонкі «Буквара» (старонка па выбары). Распрацоўка прыкладнага канспекта

	недастатковасцю			ўрока навучання грамаце. Табліца «Віды маўленчай дзейнасці на этапе навучання грамаце ў I і II класах»
2.6	Навучанне аўдзіраванню як уменню ўспрымаць на слых і разумець беларускае маўленне	2	Састаўленне «скарбонкі» дыдактычных заданняў для фарміравання ў вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю навыку аўдзіравання	«Метадычная скарбонка» гульняў, практыкаванняў, заданняў на выпрацоўку ў вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю навыку ўспрымання на слых (клас па выбары студэнта)
2.7	Навучанне гаварэнню як уменню ўдзельнічаць у зносінах	2	Аналіз вучэбных дапаможнікаў «Беларуская мова» на прадмет наяўнасці заданняў для фарміравання навыку гаварэння на беларускай мове і праектаванне заданняў, арыентаваных на арганізацыю дыялагічнай формы маўлення	«Метадычная капілка» практыкаванняў на выпрацоўку навыку гаварэння на роднай мове (клас па выбары студэнта)
2.8	Сутнасць і месца перакладу ў сістэме ў работы па развіцці маўлення	4	Распрацоўка мультымедыйнай прэзентацыі «Пераклад у сістэме работы па развіцці маўлення вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю»	Прэзентацыя «Пераклад у сістэме работы па развіцці маўлення вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю»
2.9	Навучанне чытанню і пісьму як відам маўленчай дзейнасці па-беларуску	4	Падбор практыкаванняў на выпрацоўку навыкаў чытання і пісьма на беларускай мове. Праектаванне фрагментаў урока, якія прадугледжваюць работу па выпрацоўцы навыкаў чытання і пісьма на беларускай мове	Прыкладны канспект урока беларускай мовы (клас па выбары)
2.10	Асаблівасці методыкі вывучэння беларускай граматыкі вучнямі з лёгкай інтэлектуальнай недастатковасцю	4	Работа з вучэбнымі праграмамі і вучэбнымі дапаможнікамі па прадмеце «Беларуская мова». Распрацоўка мультымедыйнай прэзентацыі «Моўныя адзінкі ў сістэме навучання граматыцы вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю» Работа з праграмай і вучэбнымі дапаможнікамі па вучэбным прадмеце «Беларуская мова». Распрацоўка прыкладнага канспекта ўрока (клас па выбары)	Мультымедыйнае прэзентацыя «Моўныя адзінкі ў сістэме навучання граматыцы вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю» Прыкладны канспект урока па вучэбным прадмеце «Беларуская мова» (раздзел «Марфалогія»)
2.11	Спецыфіка фарміравання правапісных уманняў і навыкаў у вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю	4	Работа з праграмай і вучэбнымі дапаможнікамі па вучэбным прадмеце «Беларуская мова». Распрацоўка прыкладнага канспекта ўрока (клас па выбары)	Прыкладны канспект урока па вучэбным прадмеце «Беларуская мова» (раздзел «Праваяпіс»)
		30		
	Всяго	76		

ПЕРЕЧЕНЬ ИСПОЛЬЗУЕМЫХ СРЕДСТВ ДИАГНОСТИКИ РЕЗУЛЬТАТОВ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Основными средствами диагностики усвоения знаний и овладения необходимыми умениями и навыками по учебной дисциплине «Методика преподавания русского, белорусского языков, чтения» являются:

- устный опрос во время проведения занятий;
- решение педагогических задач;
- выполнение практико-ориентированных учебных заданий;
- презентация учебно-методических материалов;
- доклад на практическом занятии;
- защита методических проектов.
- тестовый контроль;
- составление тезауруса;
- составление аналитических отчетов;
- подготовка сообщений;
- заполнение таблиц;
- составление схем;
- сдача зачета, экзамена.

МЕТОДИЧЕСКИЕ ПОСОБИЯ. СРЕДСТВА ОБУЧЕНИЯ

1. Структурно-логические схемы.
2. Мультимедийные презентации по темам занятий.
3. Видеоматериалы.
4. Программы и учебные пособия для специальной школы.
5. Примерные календарно-тематические планы и планы-конспекты учебных занятий.
6. Нормативные правовые документы.
7. Образцы наглядных пособий.
8. Педагогические характеристики.

ПЕРЕЧЕНЬ РЕКОМЕНДУЕМЫХ СРЕДСТВ ДИАГНОСТИКИ КОМПЕТЕНЦИЙ СТУДЕНТОВ

Диагностика компетенций может осуществляться в различных формах.
В устной форме:

- беседа;
- коллоквиум;
- доклад на практических занятиях;
- презентация проекта;
- доклад на студенческой конференции.

В письменной форме:

- тест;
- реферат; написание эссе; публикация статьи.

Вопросы к зачету

РАЗДЕЛ 1. МЕТОДИКА ПРЕПОДАВАНИЯ РУССКОГО ЯЗЫКА, ЧТЕНИЯ

1. Предмет и задачи методики русского языка.
2. Научные основы обучения русскому языку: лингвистическая, психолингвистическая, психологическая и дидактическая.
3. Цель, задачи и этапы обучения русскому языку.
4. Особенности реализации дидактических принципов на уроках русского языка.
5. Методические и специфические принципы обучения русскому языку.
6. Особенности применения современного аналитико-синтетического метода обучения грамоте в специальной школе для учащихся с интеллектуальной недостаточностью.
7. Цель и задачи добукварного (подготовительного) периода обучения грамоте.
8. Порядок и приемы работы по изучению звуков, букв и слоговых структур на уроках обучения грамоте.
9. Работа над словом, предложением и текстом в период обучения чтению по слогам.
10. Обучение письму в букварный период.
11. Особенности овладения навыком чтения учащимися с интеллектуальной недостаточностью.
12. Приемы работы по формированию орфографически и орфоэпически правильного чтения у учащихся с интеллектуальной недостаточностью.
13. Приемы работы по формированию сознательного чтения у учащихся с интеллектуальной недостаточностью.
14. Методика формирования выразительного чтения у учащихся с интеллектуальной недостаточностью.
15. Методика работы над беглым чтением.
16. Методика работы над рассказом и сказкой.
17. Особенности методики работы над басней.
18. Особенности методики работы над стихотворением.
19. Особенности усвоения грамматики и правописания учащимися с интеллектуальной недостаточностью.
20. Задачи, содержание и этапы обучения грамматике и правописанию.

РАЗДЕЛ 2. МЕТОДИКА ВЫКЛАДАННЯ БЕЛАРУСКОЙ МОВЫ, ЧЫТАННЯ

1. Стан і задачы методыкі выкладання беларускай мовы як навукі.
2. Гісторыя станаўлення методыкі навучання беларускай мове вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю.
3. Тэрміналагічны апарат методыкі беларускай мовы.
4. Мэта, задачы і этапы навучання беларускай мове ў спецыяльнай школе (спецыяльнай школе-інтэрнаце) з беларускай мовай навучання.

5. Мэта, задачы і этапы навучання беларускай мове ў спецыяльнай школе (спецыяльнай школе-інтэрнаце) з рускай мовай навучання.
6. Карэкцыйная, практычная і камунікатыўная накіраванасць зместу навучання беларускай мове.
7. Праблема двухмоўя (білінгвізму) пры навучанні мове ў школах Рэспублікі Беларусь.
8. Сутнасць антрапацэнтрычнай канцэпцыі навучання мове. Шляхі рэалізацыі.
9. Паняцце “моўная асоба” і яе асноўныя кампаненты.
10. Прынцыпы вывучэння беларускай мовы ў спецыяльнай школе.
11. Асаблівасці прымянення аналітыка-сінтэтычнага метада навучання грамаце ў спецыяльнай школе.
12. Методыка навучання грамаце ў спецыяльнай школе.
13. Змест і задачы навучання беларускай мове ў 1-5 класах спецыяльнай школы з беларускай мовай навучання.
14. Беларуская мова ў 6-10 класах дапаможнай школы з беларускай мовай навучання.
15. Уводны курс беларускай мовы ў 5 класе спецыяльнай школы з рускай мовай навучання.
16. Беларуская мова ў 6-10 класах спецыяльнай школы з рускай мовай навучання.
17. Навучанне аўдзіраванню як уменню ўспрымаць на слых і разумець беларускае маўленне.
18. Сутнасць камунікатыўна-дзеяснага падыходу да навучання мове вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю.
19. Камунікатыўная кампетэнцыя: сутнасць і кампаненты.
- 20 Рэалізацыя камунікатыўнага падыходу ў вучэбных дапаможніках па беларускай мове для спецыяльнай школы.

Компетентностно-ориентированные задания к зачету

1. Приведите примеры формулировок задач, направленных на формирование фонетико-фонематического восприятия у учащихся с интеллектуальной недостаточностью.
2. Оцените корректность формулировок задач к уроку «Обучение грамоте» для учащихся с интеллектуальной недостаточностью.
3. Приведите примеры формулировок задач, направленных на формирование связной устной речи у учащихся с интеллектуальной недостаточностью.
4. Приведите 2-3 примера заданий, направленных на формирование диалогической речи у учащихся с интеллектуальной недостаточностью.
5. Приведите 2-3 примера заданий, направленных на развитие монологической речи у учащихся с интеллектуальной недостаточностью.
6. Определите требования, предъявляемые к наглядным средствам обучения учащихся с интеллектуальной недостаточностью.
7. Предложите приемы формирования сознательности чтения учащихся младших классов с интеллектуальной недостаточностью.

8. Оцените доступность предложенных заданий для учащихся 1 класса с интеллектуальной недостаточностью (1 отделение).

9. Сформулируйте задачи урока по представленному конспекту (предметная область «Литературное чтение»).

10. Сформулируйте задачи урока по представленному конспекту (предметная область «Обучение грамоте»).

11. Приведите примеры способов адаптации художественных произведений для чтения и рассказывания детям с интеллектуальной недостаточностью.

12. Предложите приемы по развитию сознательности чтения учебного текста у учащихся с интеллектуальной недостаточностью.

13. Перечислите методы и приёмы обучения, примененные педагогом на уроке литературного чтения.

14. Сформулируйте задачи да урока белоруской мовы.

15. Сформулируйте задачи да ўрока літаратурнага чытання.

16. Ажыццявіце пераклад з рускай мовы на беларускую.

Вопросы к экзамену**РАЗДЕЛ 1. МЕТОДИКА ПРЕПОДАВАНИЯ РУССКОГО ЯЗЫКА, ЧТЕНИЯ**

1. Специальная методика обучения языку как самостоятельная наука: цели, задачи, предмет исследования, научные основы.
2. Русский язык как учебный предмет. Коррекционная, практическая и коммуникативная направленность программного материала. Задачи и этапы обучения языку учащихся с интеллектуальной недостаточностью.
3. Особенности применения аналитико-синтетического метода обучения грамоте учащихся с интеллектуальной недостаточностью. Характеристика психолингвистической готовности детей к овладению грамотой.
4. Задачи, содержание и особенности добукварного периода обучения грамоте учащихся с интеллектуальной недостаточностью.
5. Система работы над звуком и буквой. Методика обучения чтению слогов, слов, предложений и текстов в букварный период обучения грамоте.
6. Методика обучения письму (букварный период обучения грамоте).
7. Задачи и системы обучения чтению учащихся с интеллектуальной недостаточностью, принципы построения учебников и программ.
8. Приемы формирования орфографически и орфоэпически правильного чтения.
9. Коррекционно-развивающее значение работы над сознательным чтением.
10. Методика формирования выразительного чтения у учащихся с интеллектуальной недостаточностью.
11. Методика работы над беглым чтением.
12. Методика работы над рассказом и сказкой.
13. Особенности методики работы над басней, научно-познавательными и деловыми статьями.
14. Методика работы над стихотворением.
15. Методика формирования первоначальных языковых обобщений на этапе практических грамматических упражнений (показать на конкретном примере).
16. Методика формирования грамматических понятий на этапе систематического курса элементарной грамматики (показать все этапы на конкретном примере).
17. Формирование навыка фонетически правильного письма. Индивидуальный и дифференцированный подход к учащимся с интеллектуальной недостаточностью на уроках русского языка.
18. Факторы усвоения традиционных написаний учащимися с интеллектуальной недостаточностью.
19. Методика работы над усвоением орфографического правила (показать все этапы работы на конкретном примере).
20. Грамматический разбор. Виды, методика проведения его в младших и старших классах.
21. Диктанты. Виды и методика проведения.
22. Развитие лексико-семантической стороны речи у учащихся с интеллектуальной недостаточностью.
23. Методика работы над предложением.

24. Система работы по активизации разговорной речи учащихся с интеллектуальной недостаточностью и формирования у них компонентов диалога.
25. Развитие монологической речи у учащихся с интеллектуальной недостаточностью.
26. Методика работы над изложением.
27. Подготовительные упражнения по развитию связной письменной речи в младших классах. Методика проведения.
28. Система подготовки учащихся к написанию сочинений разных жанров в старших классах.
29. Методика работы над деловыми бумагами.
30. Методика проведения работы над ошибками.

РАЗДЕЛ 2. МЕТОДИКА ВЫКЛАДАННЯ БЕЛАРУСКОЙ МОВЫ, ЧЫТАННЯ

1. Методыка навучання беларускай мове вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю як навука. Прынцыпы і падыходы.
2. Методыка навучання беларускай мове ў гістарычным кантэксце.
3. Стан і перспектывы развіцця методыкі навучання беларускай мове вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю.
4. Тэрміналагічны апарат методыкі навучання мове вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю.
5. Сутнасць антрапацэнтрычнай канцэпцыі моўнай адукацыі. Шляхі яе рэалізацыі.
6. Паняцце «моўная асоба» і яе асноўныя кампаненты.
7. Білінгвізм і яго віды. Уплыў білінгвізму на працэс вывучэння мовы.
8. Інтэрферэнцыя і яе віды. Шляхі пераадолення інтэрферэнцыі.
9. Навучанне грамаце як першы этап моўнай адукацыі. Прынцыпы і этапы навучання грамаце.
10. Методыка першапачатковага навучання чытанню вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю (азнаямленне з літарай).
11. Методыка першапачатковага навучання пісьму вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю.
12. Змест і задачы навучання беларускай мове ў 1–5 класах спецыяльнай школы, спецыяльнай школы-інтэрната для вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю (з беларускай мовай навучання).
13. Змест і задачы навучання беларускай мове ў 6–10 класах спецыяльнай школы, спецыяльнай школы-інтэрната для вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю (з беларускай мовай навучання).
14. Спецыфіка моўнай адукацыі ў 11–12 класах паглыбленай сацыяльнай і прафесійнай падрыхтоўкі (з беларускай мовай навучання).
15. Уводны курс беларускай мовы ў 5 класе спецыяльнай школы, спецыяльнай школы-інтэрната для вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю (з рускай мовай навучання).

16. Змест і задачы навучання беларускай мове ў 6–10 класах спецыяльнай школы, спецыяльнай школы-інтэрната для вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю (з рускай мовай навучання).
17. Сутнасць і месца перакладу ў сістэме работы па развіцці маўлення.
18. Методыка фарміравання ў вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю асноўных якасцей чытання.
19. Методыка работы з апавядальнымі творамі.
20. Методыка работы з лірычнымі творамі.
21. Методыка пазакласнага чытання.
22. Рэалізацыя кампетэнтнаснага падыходу ў вучэбных праграмах па вучэбным прадмеце «Беларуская мова» для спецыяльнай школы, спецыяльнай школы-інтэрната для вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю (з беларускай і рускай мовамі навучання).
23. Сутнасць камунікатыўна-дзеяснага падыходу да навучання мове вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю.
24. Рэалізацыя камунікатыўнай тэхналогіі навучання мове ў спецыяльнай школе, спецыяльнай школе-інтэрнаце для вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю.
25. Камунікатыўная кампетэнцыя: сутнасць і кампаненты.
26. Рэалізацыя камунікатыўнага падыходу ў вучэбных дапаможніках па беларускай мове для спецыяльнай школы, спецыяльнай школы-інтэрната для вучняў з інтэлектуальнай недастатковасцю (з беларускай і рускай мовамі навучання).
27. Аўдзіраванне як від маўленчай дзейнасці. Этапы, віды і спосабы слухання.
28. Навучанне гаварэнню як умению ўдзельнічаць у зносінах. Месца і роля моўных, маўленчых і камунікатыўных практыкаванняў на ўроках беларускай мовы.
29. Асноўныя функцыі і якасныя характарыстыкі чытання. Спосабы і віды чытання. Асаблівасці авалодання навыкам чытання вучнямі з інтэлектуальнай недастатковасцю.
30. Сутнасць пісьмовай формы маўлення. Методыка складання тэкстаў розных тыпаў.

Компетентностно-ориентированные задания к экзамену

1. Приведите примеры формулировок задач, направленных на.....
2. Приведите примеры заданий, направленных на
3. Перечислите методы и приемы обучения, примененные педагогом на уроке литературного чтения (русского языка).
4. Приведите примеры заданий из учебника (учебник по выбору студента), направленных на формирование коммуникативной компетенции у учащихся с интеллектуальной недостаточностью.
5. Сформулируйте задачи к уроку литературного чтения по представленному конспекту.
6. Сформулируйте задачи к уроку русского языка.

7. Предложите приемы формирования понимания содержания текста учебника (учебник по выбору студента) у учащихся с интеллектуальной недостаточностью.
8. Дайте оценку предложенного пособия с точки зрения возможности его использования в работе с учащимися младших классов с легкой степенью интеллектуальной недостаточности. Кратко охарактеризуйте особенности методики его применения.
9. Приведите 2-3 примера заданий, направленных на развитие коммуникативных умений у учащихся с интеллектуальной недостаточностью.
10. Проанализируйте письменную работу учащегося с позиции определения типологии ошибок и направлений работы по их исправлению
11. Сформулируйте задачи да ўрока беларускай мовы.
12. Сформулируйте задачи да ўрока літаратурнага чытання.
13. Ажыццявіце пераклад з рускай мовы на беларускую.

КРИТЕРИИ ОЦЕНКИ РЕЗУЛЬТАТОВ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

ЗАЧТЕНО:

- достаточно полные и систематизированные знания в объеме программы дисциплины;
- использование необходимой научной терминологии, стилистически грамотное, логически правильное изложение ответа на вопросы, умение делать обоснованные выводы в рамках программы дисциплины;
- владение инструментарием учебной дисциплины, умение его использовать в решении учебных и профессиональных задач;
- способность самостоятельно применять типовые решения в рамках программы дисциплины;
- усвоение основной литературы, рекомендованной программой учебной дисциплины;
- активная самостоятельная работа на практических занятиях, периодическое участие в групповых обсуждениях, высокий уровень культуры исполнения заданий по дисциплине.

НЕ ЗАЧТЕНО:

- недостаточно полный объем знаний в рамках образовательного стандарта по дисциплине;
- знание части основной литературы, рекомендованной программой учебной дисциплины;
- использование научной терминологии, изложение ответа на вопросы в рамках программы дисциплины с существенными лингвистическими и логическими ошибками;
- слабое владение инструментарием учебной дисциплины;
- некомпетентность в решении типовых задач в рамках программы;
- пассивность на практических занятиях, низкий уровень культуры исполнения заданий по дисциплине.

КРИТЕРИИ ОЦЕНКИ РЕЗУЛЬТАТОВ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОБУЧАЮЩИХСЯ В УЧРЕЖДЕНИЯХ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ ПО ДЕСЯТИБАЛЛЬНОЙ ШКАЛЕ

10 (десять) баллов, зачтено:

- систематизированные, глубокие и полные знания по всем разделам учебной дисциплины, а также по основным вопросам, выходящим за ее пределы;
- точное использование научной терминологии, стилистически грамотное, логически правильное изложение ответа на вопросы в рамках дисциплины;
- безупречное владение инструментарием учебной дисциплины, умение эффективно использовать его в постановке и решении научных и профессиональных задач;
- полное и глубокое усвоение основной и дополнительной литературы, рекомендованной программой данной дисциплины;
- творческая самостоятельная работа на практических занятиях, активное участие в групповых обсуждениях, высокий уровень исполнения заданий по дисциплине.

9 (девять) баллов, зачтено:

- систематизированные, глубокие и полные знания по всем разделам учебной дисциплины;
- точное использование научной терминологии, стилистически грамотное, логически правильное изложение ответа на вопросы в рамках дисциплины;
- владение инструментарием учебной дисциплины, умение его эффективно использовать в постановке и решении научных и профессиональных задач;
- полное усвоение основной и дополнительной литературы по дисциплине, рекомендованной в рамках программы данной дисциплины;
- самостоятельная работа на практических занятиях, творческое участие в групповых обсуждениях, высокий уровень культуры исполнения заданий по дисциплине.

8 (восемь) баллов, зачтено:

- систематизированные, глубокие и полные знания по всем поставленным вопросам в объеме программы учебной дисциплины;
- использование научной терминологии, стилистически грамотное, логически правильное изложение ответа на вопросы, умение делать обоснованные выводы в рамках программы дисциплины;
- владение инструментарием учебной дисциплины, умение его использовать в постановке и решении научных и профессиональных задач;
- усвоение основной и дополнительной литературы, рекомендованной программой учебной дисциплины;
- активная самостоятельная работа на практических занятиях, систематическое участие в групповых обсуждениях, высокий уровень культуры исполнения заданий в рамках дисциплины.

7 (семь) баллов, зачтено:

- систематизированные, глубокие и полные знания по всем разделам учебной дисциплины;
- использование научной терминологии, лингвистически и логически правильное изложение ответа на вопросы, умение делать обоснованные выводы в рамках программы дисциплины;
- владение инструментарием учебной дисциплины, умение его использовать в постановке и решении научных и профессиональных задач;
- усвоение основной и дополнительной литературы, рекомендованной программой дисциплины;
- самостоятельная работа на практических занятиях, участие в групповых обсуждениях, высокий уровень культуры исполнения заданий по дисциплине.

6 (шесть) баллов, зачтено:

- достаточно полные и систематизированные знания в объеме программы дисциплины;
- использование необходимой научной терминологии, стилистически грамотное, логически правильное изложение ответа на вопросы, умение делать обоснованные выводы в рамках программы дисциплины;
- владение инструментарием учебной дисциплины, умение его использовать в решении учебных и профессиональных задач;
- способность самостоятельно применять типовые решения в рамках программы дисциплины;
- усвоение основной литературы, рекомендованной программой учебной дисциплины;
- активная самостоятельная работа на практических занятиях, периодическое участие в групповых обсуждениях, высокий уровень культуры исполнения заданий по дисциплине.

5 (пять) баллов, зачтено:

- достаточные знания в объеме программы учебной дисциплины;
- использование научной терминологии, стилистически грамотное, логически правильное изложение ответа на вопросы, умение делать выводы в рамках программы учебной дисциплины;
- владение инструментарием учебной дисциплины, умение его использовать в решении учебных и профессиональных задач;
- усвоение основной литературы, рекомендованной программой дисциплины;
- самостоятельная работа на практических занятиях, участие в групповых обсуждениях, высокий уровень культуры исполнения заданий по дисциплине.

4 (четыре) балла, зачтено:

- достаточный объем знаний в рамках образовательного стандарта по дисциплине;
- усвоение основной литературы программы;
- использование научной терминологии, стилистическое и логическое изложение ответа на вопросы, умение делать выводы без существенных ошибок в рамках программы учебной дисциплины;
- владение инструментарием учебной дисциплины, умение его использовать в решении типовых задач;
- работа под руководством преподавателя на практических занятиях, допустимый уровень культуры исполнения заданий по дисциплине.

3 (три) балла, не зачтено:

- недостаточно полный объем знаний в рамках образовательного стандарта по дисциплине;
- знание части основной литературы, рекомендованной программой учебной дисциплины;
- использование научной терминологии, изложение ответа на вопросы в рамках программы дисциплины с существенными лингвистическими и логическими ошибками;
- слабое владение инструментарием учебной дисциплины;
- некомпетентность в решении типовых задач в рамках программы;
- пассивность на практических занятиях, низкий уровень культуры исполнения заданий по дисциплине.

2 (два) балла не зачтено:

- фрагментарные знания в рамках образовательного стандарта по дисциплине;
- знания отдельных литературных источников, рекомендованных программой дисциплины;
- неумение использовать научную терминологию дисциплины, наличие в ответе грубых стилистических и логических ошибок;
- пассивность на практических занятиях, низкий уровень культуры исполнения заданий по дисциплине.

1 (один) балл, не зачтено:

- отсутствие знаний и компетенций в рамках образовательного стандарта по дисциплине или отказ от ответа.

ПРОТОКОЛ СОГЛАСОВАНИЯ УЧЕБНОЙ ПРОГРАММЫ

Название учебной дисциплины, с которой требуется согласование	Название кафедры	Предложения об изменениях в содержании учебной программы учреждения высшего образования по учебной дисциплине	Решение, принятое кафедрой, разработавшей учебную программу (с указанием даты и номера протокола)
Олигофрено-педагогика	Специальной педагогики	Изменений не требует	протокол № 10 от 07.03.2023
Олигофрено-психология	Специальной педагогики	Изменений не требует	протокол № 10 от 07.03.2023